SALA DE LE.TURA

Anul XXIII
26
(948)
Sîmbătă
28 iunie
1990
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Dimensiuni și consensuri majore

Momentele de vîrf ale săptămînii care se încheie înscriu în activitatea politică a țării cîteva noi puncte de reper în ceea ce privește organizarea, după criteriile unei noi calități, a muncii și vieții, situarea de fapt în contextul unor realități în continuă și propice nevoie de schimbare a celor mai multe din problemele cu care ne confruntăm și li se încearcă, în mod substanțial, rezolvarea. Cuvîntările secretarului general al partidului la cele două recente consfătuiri de lucru cu activul și cadrele de bază din două mari domenii ale existenței noastre economice și sociale sînt revelatoare în acest sens. Semnificațiile care se desprind sînt multiple și, ca de obicei, așa cum stă în firea președintelui nostru, viziunea largă, deschisă, sinceritatea observației ca și profunzimea analizei, limbajul concret, capabil să facă înțelese și lucrurile cele mai complicate ne-au pus și ne pun în continuare în fața unor sarcini și posibilități de natură să confere atît prezentului, cît mai ales viitorului imediat, noi orizonturi și noi puncte de sprijin economic și social-politic esențial. Am putut vedea și înțelege astfel că **mica producție** — așa cum generic a fost definită activitatea din cadrul cooperației de consum, meșteșugărești și agricole, sau preocupările din cadrul zootehniei — formează, în ansamblul economiei naționale, un domeniu cu un uriaș fond de investiții și finalizări de a căror eficiență depinde de fapt întreaga populație.

Ca în orice act de muncă și în aceste principale sfere ale progresului social se resimte nevoia unor îmbunătățiri radicale și, așa cum a subliniat secretarul general al partidului, starea însăși a democrației noastre trebuie să beneficieze mai mult de pe urma acestor preocupări în care este angajat un larg potențial creator al țării. Spiritul gospodăresc, novator, experiența cu cel mai solid temei și cu cea mai pronunțată capacitate de autodepășire și rentabilizare a oricărui loc și nivel de muncă trebuie să dobîndească un neîngrădit teren de afirmare și să constituie de acum înainte indicatorii programatici ai întregii activități. Cu toate măsurile de rigoare și toate modalitățile care pot servi cel mai bine scopului propus, de la încurajarea concurenței de pildă — în sfera micii producții — introducerea ordinei și a disciplinei, asigurarea calificării necesare și pînă la așezarea întregii activități pe sistemul normelor de conduită și civilizație socialistă.

Alinînd aceste sectoare de activitate la ritmul și eficiența întregii economii și legînd preocupările lor specifice de preocupările și interesul firesc ai celor mai diverse categorii de vîrstă și socio-profesionale ale țării, deținem încă și încă o dată modul cum trebuiesc concepute și rezolvate multe alte treburi, aducînd o revigorare de ansamblu, și evidentă și necesară, în tot ceea ce întreprindem. Ridicînd calitatea muncii, ridicăm calitatea însăși a vieții — iată un proces prin a cărui semnificație și amplitudine se solicită din plin îndrăzneala creatoare, competența în primul rînd, dar și putera de risc, fără a ne teme de consecințe. Altfel, cum afirma secretarul general al partidului, nici nu se poate merge înainte.

Agenda politică a săptămînii a consemnat, de asemenea, ședința Comitetului Politic Executiv, întrunit sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu. A fost dezbătut raportul delegației române, condusă de prim-ministrul guvernului, la sesiunea C.A.E.R. ținută la Praga. Comitetul Politic Executiv a apreciat că delegația a acționat în spiritul mandatului încredințat pentru dezvoltarea colaborării și cooperării între toate țările membre ale C.A.E.R., pe baza egalității în drepturi, avantajului reciproc și întrajutorării tovărășești.

Așadar, o agendă politică plină, o săptămînă politică în calendarul căreia figurează și multe primiri la președintele țării, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. O vie activitate internă și, în consonanță, o vie, multiplă activitate internațională.

Vizita în țara noastră, la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășului Eric Honecker, secretar general al Comitetului Central al Partidului Socialist Unit din Germania, președintele Consiliului de Stat al Republicii Democrate Germane, constituie, de asemenea, un moment de vîrf al săptămînii politice românești, moment care, sub auspiciile bunelor legături ce caracterizează cele două partide, țări și popoare va da un nou impuls trainicelor noastre sentimente de prietenie și solidaritate, cauzei păcii și înțelegerii în lume. Fidelă ospitalității și căldurii sentimentelor sale, România a primit sărbătorește pe solii poporului prieten.

Luceafărul

JURNAL DE POET

Dresda

Am stat și eu înmărmurit cu ani în urmă în celebra galerie a orașului german de pe Elba în fața Madonei Sixtine a lui Rafael despre care Eminescu scria versuri pline de avînt tineresc străbătute de genialitate și a cărei făptură „plutind regină printre îngerii din cer" va fi o constantă a lirismului său pînă la acele fragmente tîrzii dinaintea întunecării.

Grigorescu la Agapia va prelua aceeași plăsmuire aflată la Dresda în opera lui de tinerețe genială înainte de-a lua drumul universităților europene.

Din școala spaniolă în această galerie vom admira pe cei doi corifei naționali, Ribera și Zurbaran cu capodopere. Aici se află Diogene cu lampa datorat lui Ribera și St. Agnes a aceluiași iar Zurbaran cu vestitul tablou prezentîndu-l pe Bonaventura.

Murillo cu Maria și copilul este tot aici ca și două portrete datorate lui Velasquez.

Din Dürer aici se află portretul unui om tînăr cu scrisoarea în mînă, iar din Cranach cel Bătrîn Adam și Eva și Martiriul Sfintei Ecaterina.

Rubens și Van Dyck prezenți cu mai multe lucrări.

Rembrandt are o sală cu șase lucrări. Citeva

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

15 ANI DE LA CONGRESUL AL IX-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

O PROFESIUNE DE CREDINȚĂ

La scara istoriei, un deceniu și jumătate poate să mai aibă un interval de timp relativ scurt. Și totuși, acești ultimi 15 ani reprezintă, în existența țării și a fiecăruia dintre noi, ani de istorie nouă, fecundă, revoluționară. Pe tot globul, indiferent de meridian, dacă întrebi astăzi : „Ce fel de țară este România ?", răspunsul îți umple sufletul de bucurie : „România este o țară a muncii, o Republică socialistă". Și omul adaugă numaidecît, prietenos : „CEAUȘESCU". Am încercat această imensă satisfacție patriotică de nenumărate ori, amintindu-mi de inspiratele cuvinte ale lui Eminescu : „Cînd națiunea e-n întuneric, ea doarme-n adîncimile geniului și-a puterilor sale nestiute și tace, iar cînd libertatea, civilizațiunea pluiesc asupră-i — oameni superiori se ridică spre a-i reflecta în frunțile lor și a-i arunca apoi în raze lungi adîncimilor poporului — astfel încît în sînul mării întregi se face o zi senină, ce răsfrînge în adîncimile ei cerul". Putem spune, cu mîna pe inimă, că o asemenea epocă ne-a fost dat să trăim ; ne-a fost dat să fim participanți activi la complexa și anevoioasa plămădire a societății noi, a omului nou.

Organizînd și conducînd măreața operă istorică de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, tovarășul Nicolae Ceaușescu acordă o atenție deosebită formării unui om cu o înaintată conștiință, posesor al unor alese trăsături morale, promovării raporturilor noi între indivizi, afirmării normelor de maximă valoare etică, în toate planurile vieții sociale.

Am avut prilejul, în urmă cu cîțiva ani, să-l văd de aproape și să-l ascult mai bine de trei ore, cu ocazia vizitei pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut-o la Casa de odihnă a scriitorilor din Neptun. Deși se afla el însuși la o binemeritată odihnă, președintele țării întreprindea mereu vizite de lucru și chiar în ziua aceea fusese în multe alte locuri, înainte de-a se opri și la noi. În salonul de la parter, cu ușile și ferestrele larg deschise, ne-am adunat cu toții : și scriu **cu toții**, pentru că, realmente, la dialogul purtat au asistat și familiile noastre, inclusiv copiii. Atunci am privit îndelung chipul iluminat de un foc lăuntric venind de departe, din frageda-i copilărie, ochii intensi, iradiind toată vrerea și hotărîrea sa de luptă pentru o viață mai bună, pentru omenie, pentru pace, tocmai pentru că omul acesta a cunoscut, în îndelungata sa activitate revoluționară, patriotică, greutățile și mizeriile orînduirii burgheze, fasciste, închisorile și lagărele, primejdia la orice pas.

Și întîmplarea a potrivit în așa fel lucrurile, încît mă întorsesem, de foarte puține zile, dintr-o deplasare la Scorniceștii, locul său de baștină. În sat am întîrziat îndelung în preajma casei lui Andruța Ceaușescu, modestă și curată, de o ouritate care vorbește de la sine despre ceea ce a putut, la vremea aceea, să depună în sensibilitatea copilului de odinioară, a aceluia venit pe lume într-o casă din Scorniceștii și care „nu era un orînt, ca în vremurile de odinioară, ci fiul unui țăran sărac". Acum, iată-l pe remarcabilul om de stat, prețuit și respectat pretutindeni pe glob, discutînd cu scriitorii despre încrederea pe care trebuie s-o avem în om, în înțelepciunea lui, în spiritul revoluționar al clasei muncitoare, despre concordanța dintre stadiul material atins și nivelul de conștiință absolut necesar condițiilor create.

Și tot în salonul vilei scriitorilor am urmărit felul în care copiii prezenți îl priveau și-l ascultau pe președintele țării și, în același timp, felul în care însuși președintele țării, cînd și cînd, îi privea cu o inegalabilă participare afectivă. Dincolo de problemele grele și complicate puse în discuție, dincolo de dificultatea celor mici de-a le înțelege pe deplin, exista — **atunci, acolo** — o comunicare majoră, profund omenească, părintească și filială, între ilustrul nostru oaspete și copiii noștri care sînt, știm, măsura măsurii noastre. Dealtminteri, de sute și de mii de ori am retrăit emoția aceasta, ori de cîte ori l-am văzut și auzit pe tovarășul Nicolae Ceaușescu vorbindu-le copiilor, îmbrățișîndu-i, pentru că, limpede, în vorbele și gesturile sale este focalizată întreaga-i dorință de a ocroti copilăria, viața, planeta, istoria meleagurilor natale.

Recent, în cadrul unei consfătuiri de lucru tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Învățămîntul trebuie să-l lege pe om de pămînt, nu să-l rupă ! Educația patriotică nu este o noțiune abstractă, ci înseamnă dragostea față de satul, locul, comuna, casa unde omul s-a născut, față de tot ceea ce îl înconjoară. Dacă omul nu este educat de mic în spiritul dragostei pentru locul unde s-a născut, degeaba vorbim de educație patriotică, comunistă. Patriotismul înseamnă dragostea de muncă, de glie, de pămînt, de casa unde te-ai născut. Aceasta este patria, ea nu este ceva abstract !".

O mai impresionantă profesiune de credință nu mi-a fost dat să aud în anii existenței mele ! Și aș adăuga că noi, scriitorii — educatori prin vocație — avem de tras anumite concluzii din minunatele cuvinte citate mai sus.

Mihai Stoian

LITERATURA SUB SEMNUL VALORII ȘI ANGAJĂRII ÎN CEA MAI FERTILĂ EPOCĂ DIN ISTORIA ȚĂRII

● „Istorie și viziune" de Ioan Adam ● „Statutul cronicii literare" de M. Nițescu ● „Proporții durabile" de Artur Silvestri.

În pagina a 3-a

ARTA LA IZVOARELE VIEȚII

Nuvele de-a gata

Literatura este viața accelerată și esențială. Cristalul de viață. Așa încît orice fapt de viață poate deveni fapt de literatură după ce suportă o operație, mai simplă sau mai complicată, de transformare, de sublimare. În particular, uneori operația de transformare este chiar funcția identitate. Adică se pot detecta în viața cea de toate zilele structuri narative, personaje, destine deja croite. Povestiri, nuvele, romane de-a gata. Care așteaptă nu să fie scrise, ci transcrise.

Scriitorul trebuie să-și antreneze ochiul pentru a înregistra și a înțelege aceste nuvele de-a gata, așa cum vînătorul își antrenează soimul pentru marele vînat. Fiindcă aceasta mi se pare a fi șansa teribilă a celui care scrie acum și aici : de a reconstitui epoca într-un portret fidel, de a așeza, cu dreptate și numai cu dreptate, epoca în adevărata sa lumină.

Gabriel Chifu

Continuare în pag. a 5-a

Itinerarii scriitoricești la izvoarele istoriei

În cadrul lunii educației politice și culturii socialiste pentru tineret — Costești 1990, — „Întîlnirea tineretului cu istoria", — Uniunea Scriitorilor a organizat o vizită de documentare, șezători și întîlniri cu tinerii în localități cu profundă rezonanță istorică și contemporană din județul Hunedoara. Manifestările, primite cu un viu interes de către public, au debutat cu o vizită de documentare la Combinatul siderurgic Hunedoara, Oțelăria Simens Martin, nr. 2, unde scriitorii s-au întîlnit cu oțelari, oameni ai muncii din Combinatul Erou al Muncii Socialiste, purtîndu-se cu acest prilej discuții deosebit de interesante despre elaborarea oțelului, despre dăruirea și abnegația muncii în preajma flăcărilor și a oțelului încandescent, despre creație, preocupările scriitorilor de a reflecta cît mai consecvent în operele lor, realitatea, frumusețea muncii în patrie. Opinii deosebit de interesante au exprimat cu acest prilej maistrul principal otelar Ștefan Trînșa, Erou al Muncii Socialiste, vestit inventator, secretarul comitetului de partid pe oțelărie și maistrul otelar Victor Petroese.

Valeriu Bârgău

Continuare în pag. a 6-a

Culoarea visului

Văzusem și Expoziția din 1979, găzduită ca și aceasta de acum de Centrul de îndrumare a artiștilor amatori, descompletată însă de lăcomia îndreptățită a colecționarilor motiv pentru care n-am reușit să-i dedic un articol. Actuala Expoziție a lui Petru Vintilă se înfățișează ca o adevărată sărbătoare a culorilor. Prima întrebare ce se impune este, cît de naiv poate fi considerat Petru Vintilă, pictorul ? Umorul, grotescul și mai ales ironia — intrinseci unor lucrări ale sale — se impun în primul rînd privitorului, dar la o cercetare mai atentă, acestea sînt analoge mișcărilor ce atrag fluturii, adică măștile ce intrigă organul vederii, însă dincolo de acest prim contact descoperim că elementul statornic al fiecărei compoziții îl formează atitudinile existențiale ale personajelor. Deci caracterul naiv al artei lui Petru Vintilă îl asigură tocmai atitudinile

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 2-a

Pentru o mai dreaptă cinstire a lumii eminesciene (II)

Odată constituit, într-un fel sau altul **Centrul național Eminescu** la care ne gîndim (vezi Luceafărul nr. 24 a.c.), va trebui ca, dincolo de realizarea deziderateler amintite, să impună o directie hotărîtă reevaluării critice a operei eminesciene. Nu în sensul **impunerii** unor metode și teme de lucru, ci în sensul **orientării eforturilor** pentru o modernizare radicală a viziunilor interpretative. Fiind un poet total și în acelasi timp o expresie integrală a unei spiritualități naționale, Eminescu este marele nostru răspuns către cultura lumii, nu numai în privința creației poetice propriu-zise, dar și în aceea a **creației critice**. Maturitatea gîndirii critice românești, precum și sincronizarea cu cele mai moderne și mai fecunde orientări ale metodologiei interpretativ-literare europene, pot fi pe deplin dovedite prin raportarea la spiritualitatea eminesciană. Nu e vorba nicidecum de o aplicare tale quale a noilor orientări hermeneutice mondiale, de dragul unei sincronizări cu orice preț și adoptate după ureche, cît de dorința imunerii operei eminesciene pe plan universal înainte de toate prin **opere de gîndire evaluatoare critic**, care să îndemne la cunoașterea operei poetice în original : mai degrabă traducerea studiilor critice poate impune pe plan extern o operă precum cea a lui Eminescu, care, pe lîngă specificul eufonic intraductibil, nu mai poate vorbi **de la sine** unei urechi europene obișnuite deja cu alchimiile moderne ale verbului, cu tot soiul de esoterisme și experimente poetice. Pentru o astfel de ureche (citește : sensibilitate) sigur că opera eminesciană va apare ca demodată sau romantios-edulcorată. Precedată opera, însă, de studii analitice în amănunt și totodată de prezentări monografice ample, corelat demersul interpretativ cu metodologiile analitice care au făcut deja școală în lume — cu totul altul va fi interesul față de operă. Cît a cîștigat opera lui Holderlin prin Heidegger, a lui Rilke prin Guardini, cît au fost propulsate creațiile romanticilor prin lucrările unor spirite ca Béguin și Ricarda Huch, cît au fost redimensionați Baudelaire și urmașii săi prin Raymond, cît s-au imnus, dincolo de lectura „standard" a operelor, Novalis și Nerval prin Richard, Mallarme și Valery prin Hugo Friederich sau, în altă ordine de idei, cît au fost redimensionate operele lui Cervantes, Balzac, Shakespeare, Rabelais, Boccaccio, prin lucrările lui Unamuno, Curtius, Jan Kott, Bahtin și Todorov ? Sau opera lui Flaubert și Stendhal prin Richard și spiritul lui d'Annunzio prin Bachelard. În timp ce toate culturile europene își tin mereu la pîndă atenția pentru „nelăsarea la vatră" a nici unei opere naționale, fie ea și de importanță estetică secundă, văzînd în toate niște „opere deschise", pentru criticul român de azi opera lui Eminescu pare a se fi clasat, enuzată zice-se de exegeze. Aceasta numai pentru că, așa cum spune Călinescu „studiind pe Eminescu, cercetătorii pornesc de la o admiratiune și o formulare preconcepute. Ei nu caută formule noi de intelegere, ci afirmă sau combat pe cele vechi, iute și consolidate nu se știe cum. Toate aceste preocupări sunt în majoritatea cazurilor din afara atitudinii estetice. „Or, formule noi de intelegere" înseamnă și metode noi de lucru. Primii pași în această direc-

Dan C. Mihăilescu

Continuare în pag. a 2-a

EPICUL ANALITIC

Un scriitor cu totul insuficient comentat de critică în raport cu valoarea sa este Dumitru Matală. Căci el este, să o spunem răspicat, unul dintre cei mai importanți reprezentanți din cadrul unui sector la rîndul lui printre cele mai însemnate din domeniul „poeziei epice" contemporane : proza de analiză.

În genere, prozatorul român își relevă cu precădere înzestrarea în perimetrul prozei de observație. În atitea recenzii la cărți apărute în acest deceniu ori în cel anterior se deplîngea — justificat ! — faptul că nu știu care scriitor, mai virstnic ori mai tînăr, mai important ori mai puțin important, nu s-a mulțumit să se limiteze numai (ori, alteori, nici măcar nu a perseverat suficient) pe drumul cu adevărat fertil pentru el, adică pe cel al prozei așa zicînd „tradiționale", „obiective" etc. Reproșurile, în majoritatea cazurilor, se vădeau a fi îndreptățite. Nu puțini prozatori s-au temut să nu se creadă că ar fi lipsiți de modernitate, de profunzime s.a.m.d. Poate nu s-a înțeles cît trebuie cît de profundă și de modernă e o pagină excepțională de proză de observație scrisă pe tiparul cel mai „tradițional" posibil ! Oricum s-au depus de multe ori și de către mulți, străduați infructuoase de a se complica edificii epice — **sănătoase**, în sens artistic, așa cum fuseseră concepute — cu „ornamente" analitice, ori de a fi tulburat stilul ori compoziția pentru a fi relevate, nu-i așa, complicate procese de gîndire.

Într-un atare context, un merit aparte revine acelor scriitori, nu prea numeroși, care au dat la iveală pagini remarcabile mai cu seamă într-un domeniu care „nu dă tonul" prin lucrări viabile în peisajul beletristic respectiv.

În romanul „Rostogolirea" interesul literar e dat de analiza fină, minuțioasă a unor stări delicate, complexe și complicate totodată, care au la bază determinări uneori aproape imponderabile, dacă nu cumva inavuabile, pentru cel care le trăiește. Personajul principal, Antohi, are o structură fundamentală calmă, normală. Scena în care protagonistul, obișnuit să se întoarcă seara acasă, după o zi întreagă petrecută la muncă, se întîlnește nas în nas cu sotia, care nu-l așteaptă, ca de obicei, în apartamentul lor,

Victor Atanasiu

Continuare în pag. a 6-a

Lumina zilelor

reflex

Cu Heliconul începe de fapt estetica.

Hesiod nu are nici complexul geografic și nici pe acela istoric al timpului, pe muntele său totul se petrece exact, zilele și nopțile au cauze și scopuri opuse, Sisif nu i s-ar potrivi decît în răstimpul dintre două minuni. Una — dacă ceea ce ar fi semănat n-ar fi înghețat și împietrit, noaptea, a doua — dacă, pătruns de conștiința vremelnică a inutilității efortului său, s-ar fi abandonat în tăcere și ar fi renunțat. Nimic din toate acestea însă, ba, dimpotrivă, cu o voință care întrece și răbdarea însăși a furiei, își relua lucrul de la capăt, mereu, supus caznei propriei sale vieți. El nu continua, nu avea cum să continue un obiect, un rezultat al muncii, concret, ceva care să-l apropie de finalitate sau să-i ofere, în sfîrșit, imaginea fie și cea mai îndepărtată a acesteia, era un intermeietor în felul său și n-avea ce să continue altceva decît munca. Nu-l putem suspecta nici pe el de extravaganță, o finalitate urmărea dar aceasta ținea deocamdată de fantezie, sălășluia în lumina zilelor, clară, și doar în spirit.

El este primul caz cînd fantezia este mai puternică și mai reală decît realitatea însăși și tot primul caz cînd, în fața împotrivirii enorme a jocurilor sorții, nu a abdicat. Nopțile-i surpau tot ceea ce gîndea și înfăptuia ziua, întregul esafodaj al unui munte cu întreaga lui schelărie de brazde și semănături se surpa, cădea pradă suflului rece, de peșteră, al nopții care pietrifica. Meșterul Manole la noi trăia aceeași dramă, doar că acesta continua ceva, Legenda e mai tîrzie, desigur, între timp se fixaseră cîteva temelii. Pe muntele său, Hesiod nu-și îngăduia o soluție venită pe calea incontrolabilă a visului de vreme ce acesta ține tot de puterea nopților în ultimă instanță și se poate asocia chiar cu o eroare de risc. Un vis la lumina zilei este mai restrictiv și, totodată, mai liber în răsfrîngerea sa asupra lucrurilor, el transpune nu atît o dorință sau o ambiție de înfăptuire cît mai ales un scop și un rezultat al acesteia, o cumpănire în fapt a unui gînd esențial.

Hesiod vedea Heliconul scăpărînd de roade în lumina sărbătorească a zilelor și realitatea nopții, imixtiunea de fapt, atavica umbră din preexistență nu-i mai interesau. Își vedea, cu alte cuvinte, de treabă. Deși, cînd și cînd, dintr-o cută a muntelui poate că îi făcea cu ochiul Sisif. Dar și acesta își mutase muntele pe dinăuntru și alerga stînd pe loc.

A. I. Zăinescu

cronica literară

FLORIN MUGUR: «Portretul unui necunoscut»

Oricît s-ar ține de-o parte și-ar încerca să nu „audă" cîntecul de sirenă emis de multitudinea sonurilor lirice ce-l asaltează din toate părțile, asemenea eroului homeric, pînă la urmă, poetul nu este capabil a rămîne cu totul surd la chemările fatidicei „muzici" înconjurătoare. Vrînd-nevrînd, o ascultă, o receptionează și îi dă răspuns. În cele din urmă, artisticește, ceea ce interesează este, desigur, natura, calitatea acestui răspuns. Lucrurile încep să fie ceva mai clare în împrejurările cînd poetul însuși se autointervievează, propunîndu-și, asemenea lui Florin Mugur, să ne arate despre ce anume este vorba : „Și despre poezie ce crezi / mă-ntreabă cineva. Nu știu. Uite / mănînc tot mai rar vișine / urc anevoie scările — / și nici măcar / nu-s alte scări. Nu-i nimic, spune / tot ce atingi se face poezie. / Da' de unde ! Era așa dinainte. / Și pentru că mi-ai adus aminte, uite / e momentul să nu mai ating nimic — // imi țin mîinile tremurătoare-n aer / departe de mine / de parc-ar fi bolnave de boala copiilor / și să nu-mi spui mie / că aerul le sărută — / nu le sărută nimeni // nici măcar dracul cel frumos / nu le mai sărută / nici mama dracului, săraca" **(Interviu)**. Ce se reține numaidecît din această revelatoare „declarație de principiu" este fără îndoială resemnarea patetic-detașată din unghiul căreia este asumată legea progresiei geometrice a scepticismului existențial ce se insinuează în conștiința „bătrînă" și definitiv eliberată de himera tinereții vesnice, în și prin poezie, a poetului matur. Revenind la propozițiile de început ale cronicii, am zice că, în esență, Florin Mugur se arată a fi și el unul dintre exponenții a ceea ce s-ar putea numi noul scepticism etico-estetic al poeziei contemporane, alimentat de relativismul gnoseologic ce tutelează experiența umană a epocii în toate compartimentele ei. Se cuvine să precizăm, însă, că precum la puțini alții, în ce-l privește pe autorul cărții **Portretul unui necunoscut** (Editura „Cartea Românească", 1980) fenomenul se relevă în aspectele lui pure, adică printr-o completă asimilare a partiturii ce ține de circuitul curent al marilor lozinci program de către materia sui-generis a autoportretului liric. Așa se face că, în totul, vina adîncului scepticism sufletesc aparține parcă numai poetului, destinului său de creator sublim și năcăjos, ce-i marchează definitiv conștiința duratei biografice: „Recunoscînd / brusc / tema vieții mele // și o imagine, brusc: / capetele munților / pline de lacrimi // cu adîncă rușine / lucram / la cea de-a saptea carte. / Aveam 44 de ani. / O gaură neagră-ntre stele. / Capetele munților pline de lacrimi" **(Brusc)**.

În alcătuirea lui generală, volumul **Portretul unui necunoscut** nu aspiră la altceva decît la „ilustrarea" succesiunii de revelații **brusc** ivite în contextul unei neliniști interioare obsesive, eminamente specifică vîrstei critice, de cumpănă, a autorului. Zicem „ilustrarea" respectivelor revelații și nu apelăm la alt cuvînt în mod intenționat: ceea ce captivează și în această carte a lui Florin Mugur este puțin obișnuitul său dar de a-și închide stările de sentiment și conștiință în structuri poematice de sine-stătătoare, impresionante prin autonomia lor, așa-zicînd, epic-metaforică, în urma urmei, prin coerența cuprinsului lor „romanesc". Vina narativ-descriptivă a poetului dă rezultate excelente și doar masiv-indicibilul flux liric ce se insinuează în subteranele spațiilor „romanești" ne avertizează că a ne angaja pe pista repovestirii poemului constituie o eroare de neiertat. Epica înnarabilă a poemului recomandă un baladist de o speță frapant originală în contextul poeziei românești contemporane. Specia deține un loc cu totul privilegiat în ciclul **Vara genială**. Poemele în care apare chipul amuzantului și tristului saltimbanc Bruno sînt realmente memorabile. Iată, pentru edificare, doar un singur eșantion : „Acel fante subțire de spațiu / frumosul Bruno, scamatorul palid / venea spre toamnă-n tîrgul ros de vise / ce se epuiza în vicii vesele / cu cerul înserării plin de spasmele / stelelor singure cu ochi vicleni. / El aducea în geamantan pietre din lună / (sînt de vînzare ? sînt și costă scump !) / frumosul Bruno, cabotinul palid — / femeile-l pindeau fără speranță / și se-auzea lucrînd • vestejire / ascunsă-n falduri, cobora ușor / un întuneric răcoros și mult prea dulce / ca ochii tufelor de liliac / Pe mese și pe paturi, pietre, pietre / din lună — cumpărați ? — praf alb din lună / ningea în ecuațiile toamnei. / Patul femeilor în toamnă plin de pietre. / Acel fante subțire de spațiu / frumosul Bruno, scamatorul, cabotinul / cu iepuri țîșnindu-i din pălăria largă / și năvălind în case — multitudine / de ochi și de urechi, de guri poftind / de trupuri mici imperechindu-se rapid / cu sute de saltele suspendate / ca-ntr-un magnific dormitor comun / troznetul surd al paturilor ude / geamătul puilor de iepuri, impudoarea / muguri pleznind — și stelele, și luna / născînd necontenit parc-ar fi ris".

Tristețea metafizică pricinuită de nostalgia pentru însemnele genealogiei mitice capătă culorile unor reconstituiri baladești de mare pregnanță, potențate de o sentimentalitate ironic-elegiacă inconfundabilă : „Cu pletele pînă-n pămînt iscălituri / acelor timpuri vechi și geniale — / fiece nume ca o bătălie / de oameni aurii și de-animale —" decizia ! onoarea ! răsucirile ! / ce curbe-n dans ! ce blonde turbioane ! / Biblia mea e plină de numele lor, plină / de peri, de bucle aspre, de ciufuri grosolane / sucindu-se pe tîmpla cuvintelor, suspine / lăudăroase, tremolouri vagi — / o, preafrumoșii grandomani ai viziunilor / bunicii mei, profeții înciuți și magi. / Și cărțile se umflă de fală și se-nfoaie / mug turmele prelung, neîntrerupt / niște păstori bătrîni, cu capul palid / scriu mane, tekel, fares pe cer — și dedesubt / se iscălesc și vitele-i urmează / pe drumul mult cotit, prin spinii suri / măgari, berbeci, oi blonde, turme ample / de bucle și de ciufuri, de lungi iscălituri" **(Melodie)**. Pe această linie, nu încape discuție că marea performanță a cărții este poemul titular al ciclului, **Vară genială**, cu a cărei „muzică" voluptoasă și stranie, date fiindu-i proporțiile ample, invităm pe cititor să ia direct cunoștință. „Bacoviarizările" din **Liniște**, cu coeficientul lor în plus de cruzime, inculcată stării de spirit și modului de exprimare, nu trebuie să ne scape nici ele din atenție : „Tufișuri mari, scări lungi de nervi, odăi / de nervi, parc-au țesut viermi de mătase / o zi, un an, un veac, livizi și răi / o-nvălmășeală tulbure de plase // viermi sublunari cu ochi prezișii de servi / trăgîndu-și trupu-n fire de cenușă / și-i beznă-n odăi de nervi / și nu se mai deschide nici o ușă. / Dar tu ? Dar tu ? Lungi, sîrmele de fier / și vulturii trufași căzuți în plasa / nervilor pali ce-au prins întregul cer / cînd țes pe străzi magnifici viermi cît casa / odăile de nervi din tîrgul crud / în care noaptea nici un ceas nu bate / și tot mai stins, din hrube roz se-aud / pianele prostiei delicate. // Dar tu ? Dar tu ? În pace viermii dorm / curbați pe trunchiurile noii arte / și ninge lent cu neuroni enormi / în aerul bătrînei veri pe moarte". În fine, invocarea „umorului acru și pervers al bibliei" în ciclul **Grădina și terasa în octombrie** — dar nu numai aici ! — se soldează cu rezultate pe măsură : „Umorul acru și pervers al bibliei ! // Dar ieri, dar ieri am străbătut grădina / îngenunchiat, ieri m-am rugat grădinii / adunînd nucile ascunse-n iarbă — / în podul palmei capete de pui // invite peste noapte din țărînă / în podul palmei ochii ficși ai puilor / peste cu patru emisfere cerebrale / și mîinile lungindu-se spre somn / pline de ace tinere de foișor // Octombrie, scriu, e octombrie azi / Uit, uit. Viața mea copleșită de milă. Ce trosnete verzi ! / Coji de nuci arid și versuri barbare în soba".

Sigur, dacă am vrea cu tot dinadinsul, am putea semnala și o seamă de insuficiențe ale cărții ; unele excese retoric-vehemente **(Jumătăți de am)** ori anumite notații descriptive nu tocmai limpezi ca finalitate axiologică **(Mercuri sălbatici)** etc. Dar nu despre o atare orientare a comentariului critic poate fi vorba în cazul unei mari izbînzi poetice precum cea de față. Recuperînd pierderi foarte mari înregistrate în perioada înfeputurilor sale poetice, cu o remarcabilă discreție și cu impresionantă dăruire de sine, Florin Mugur a venit „acasă" din urmă, situîndu-se, acum, între frunțașii strălucitei sale generații.

Nicolae Ciobanu

viața cărților

poezia

Ceremonial și inițiere

• Lirica lui Ștefan Ioanid este de natură ceremonială, ceea ce înseamnă **un mod de enunțare oracular** și o **gesticulație retorică**, dublate de un **enunț criptic**, ambiguu ca semnificație. Se poate observa un **scenariu-model** al acestui tip de poezie, ale cărui elemente componente sînt eul liric sau un alt indice textual și un cadru fastuos, sugerînd parcă în cîteva rînduri o academie antică, o grădină a filozofilor, sau un templu. Nu întîmplător prima secțiune a volumului este intitulată **Symposion**. În acest peisaj, personajul liric anunță sau introduce un discurs enigmatic, interpretabil în mai multe sensuri, asemenea răspunsurilor date de sybile : «Cît despre proporția pură, / să se ducă, să piară / în bîrlogul ursilor, / în caverne ! Atîta mi-au spus // toți Marii Aceia, / cu hyacint și cu lauri / pe strălucitele creștete. În plină / toamnă eră. În Lăuntrul, / în Mijlocul ei. Așadar / în gura, în gura cu dinții, / cu lucinde zăbrele. Arcanele / lucii — chiar funebrele // degete ale proporției pure. „Să se ducă, să piară / în bîrlogul ursilor, în caverne !" Atît mi-au spus / toți Marii Aceia, triști / adepți ai geometriilor / neeuclide. Și cum / aș putea eu mai mult // să vă spun. Și chiar / de-aș putea / — ce mizerabilă delațiune !" **(Geometrie)**. Finalul poemului ne sugerează poetica blagiană a mistere-

rului. Ajuns printr-un act de grație în intimitatea tainei, poetul este dator a-i păstra secretul și a nu-l dezvălui și explica. Gestul său de traducere în limbaj comun sau notional ar fi într-adevăr echivalent cu „o mizerabilă delațiune". Singura cale de a te apropia de esență este contactul cu inițiații (Marii Aceia) și unica posibilitate de a vorbi despre mister fără a-i distruge farmecul indicibil este **discursul simbolic**. Un astfel de simbol care face accesibilă revelația este **galeria** sau **peștera**, locuri ale reculegerii și meditației, ale adevărurilor profetice (care, la rîndul lor trebuie interpretate) rostite de pustnici : (...) „O ! umbrare — adînci, dulci ascunzișuri, / ascunse galerii în care / domol se-nvăpăiază semnul virstei ! // E un miez mult mai sălgalnic / îți făurește auzul — un văzduh / fremătător învins în pielea-i / lucitoare, pe care tot poruncește, / tainic, semnul. Se bucură în locu-ți / Și strîja ! / ea suride, subrisio / subrisit, în lăuntrice azururi / coborîndu-și urma, ferită / de viață, de moarte, / pe potrivă / Deasupra / numai semnul — cît să-înceapă / o cheie spre umbroasele-i adîncuri / Spui : „O cheie aruncată-în apă" **(Ascunse galerii, dulci ascunzișuri)**.

Și alte poezii, precum **Socrate, Despre înlocuire (II), Viața ta, Mersul pe ape, Despre înlocuire (I), Numărul fiarei, Călătoria** fac parte din același corpus al sympozionului, al dialogului emblematic despre viață și moarte, despre dragoste și ură, despre bine și rău, în ultimă instanță despre sensul existenței. Dar întreaga dezbatere are funcția de a semnaliza și enunța aceste realități și idei-forță, ca taine vesnic deschise în fața întrebărilor cunoașterii, și în nici un caz de a le rezolva și clasa. Această manieră a întrebărilor pe jumătate spuse și a răspunsurilor oprite se reflectă și în planul expresiei poetice, imaginile și metaforele avînd parcă forma unei hiperbole figură geometrică deschisă. Un mic ciclu **(Paranteze)** devine în acest sens un fel de exercițiu poetic, asemănător ca procedeu haikuurilor : „Aici un inger de mult / dispărut, înspăimîntat și acum / de marea sa fericire / care nu-l mai putea naște". Dar nu cred că lirica în „concentrate" este genul ce i se potrivește cel mai bine lui Ștefan Ioanid, poet obișnuit cu imaginea amplu drapată, uneori chiar prețioasă și mai puțin cu subtilitatea miniaturalului. De altfel, calitatea dar și riscul poeziei sale (devitalizare și manierism) este în primul rînd stilistică și constă în abila tehnică de punere în scenă a misterului poetic.

Paul Dugneanu

*) **Ștefan Ioanid : „Mersul pe ape", Editura „Albatros", 1980.**

critica

Circulația valorilor

• „Într-un fel, vorbind despre alții, istoricul literar ca și criticul vorbește și despre sine. Își schițează involuntar autoportretul". Fără să fie un lucru nou, această observație de bun simț, strecurată de Silvian Iosifescu într-un articol despre indiscreție și hagiografie în biografia literară, ne-a ajutat să „reactim", dintr-un anume unghi, volumul **Texte și întrebări***), după cei-l citiserm, adoptîndu-i mișcarea perspectivelor dezinvoltura întrebărilor, și bogăția ferestrelor deschise spre fenomenul artistic. „Cu necesarul grăunte de sare" în desenarea acestui gest reductiv și categoric „anamorfotic", grăunte de sare invocat de două ori de Silvian Iosifescu într-un eseu despre **Modernul Amiel** și în altul despre **Publicistul Caragiale**. Mai mult decît observațiile despre niște autori, cărți, mode și modele literare, ne-au interesat, de data aceasta, portretul criticului, metoda lui de **Citire și recitire**, obsesia lui pentru **Interferențe**, vocația de a re-

[illegible] Ogăraș și mai cu seamă luciditatea moralistă, de propedeutică a actului critic, respectiv, pedagogia lecturii. În critica lui Silvian Iosifescu s-a precipitat, de mai bine de un deceniu, o liniște care nu e numai a stilului, ci și a judecății de valoare. Ea „se aude" cu atît mai pregnant cu cît este ecoul unor întrebări puse cu o circularitate nedezmințită de critic de-a lungul anilor, un adevărat tabel mendeleevian de întrebări, puse cu o circularitate nedezmințită de critic de-a lungul anilor, un adevărat tabel mendeleevian de întrebări despre literatură, receptare, adevăr și fals artistic. Mai importantă decît această persuasiune a criticului și valoarea sa rezultată din arta și profunzimea întrebărilor pe care și le pune, e însă luciditatea și arta cu care el lasă deschise „multe semne de întrebare". Subțire Iosifescu nu se (mai) întrebă retoric, pentru că e modern sau de bon ton să pună această întrebare hic et nunc. Nu lansează semnale de alarmă false. El nu face din întrebare o pată de culoare. Întrebările sale sînt puse cu cadru și mai cu seamă cu o discreție a lucidității, cu modestie și autenticitate. Analizînd opere, autori, curente de opinie, peliculă, spectacole, sisteme teoretice, criticul își exercită „sagacitatea calmă", agilitatea intelectuală, tentația aforismului și paradoxului, eliberat de ostentație și teama locului comun, atent la accente și la nuanțe, făcînd să consume prim-planul interpretărilor cu cel al universurilor cercetate. Silvian Iosifescu observă că „nevinovatele eforturi de a evita banalul se banalizează prin stereotipie". Distanța lui față de alții și față de sine așează concepțiile, observațiile, valorile „în lumina bunului simț, rectă a unei vivacități dialectice". Există, chiar și în articolele „mici" care se mulțumesc să enunțe doar cîteva lucruri despre Flaubert, Marin Preda și **Viața ca o pradă**, Paul Georgescu, Saint Simon, literatura elvețiană, cărțile copilăriei etc. o grație intelectuală, un echilibru „pe care o structură clasică îl află între constatarea **evidentei istoricități** a valorii și a unei tot atît de evidente durabilități".

Și, permanent, bucuria, plăcerea de a înălța „punți între drumuri ce se ignorează reciproc", invocarea acelor „hibridări pozitive" despre care vorbea Piaget. Silvian Iosifescu detestă „stilul pe picioroange", „naginile de vervă opintită" care dau impresia „unui balet de elefanți" „verva factice", „savantlicul inutil", „fetișismul antiquartist și cel modernist" deopotrivă. Ragatelizează „informația lăutărească". Nu întîmplător prețuiește la Thibault „cu același ton egal, aceeași frază elegantă, densă dar clară, aceeași curiozitate intelectuală ferită de prenoțiuni". Calmul scrisului său aparține spiritului critic matur care și-a transformat vocația și informația într-o morală a valorilor și a circulației lor.

Doina Uricariu

*) **Silvian Iosifescu : „Texte și întrebări". Editura „Cartea Românească", 1979.**

eseu

Un orizont inedit

• Ce este, de fapt, „cultura psihologică românească"? Așa cum o definește și descrie Traian Herseni *), ea ar cuprinde totalitatea preocupărilor „privitoare la sufletul și la trebuințele sufletești", așa cum s-au concretizat ele de-a lungul întregii noastre istorii culturale. Aserțiunea de mai sus pare coerentă și firească deși după cum remarcă și autorul, printr-o asemenea postulare, termenul de psihologie se dizolvă într-o mulțime de accepții particulare. Dintr-un concept științific el devine dintr-odată unul care aparține sferei culturologice, cu tendința subterană de a fi integrat ariei tematice specifice antropologiei. Dar, oricare vor fi fiind viața și avatarurile conceptelor, important este să vedem felul în care lucrarea semnată de Traian Herseni circumscrie și, la limită, epuizează domeniul abordat.

Acest aspect al orizontului culturii române ar cuprinde mai multe nivele de manifestare: o psihologie populară, legată de spațiul folclorului; o psihologie clericală, identificabilă în textele bisericești, una enciclopedică, termen ce ar defini preocupările psihologice marginale, care răzbat din cînd în cînd din cele mai variate și eterogene texte; o psihologie filozofică, ce apare ca prelungirea preocupărilor asupra esenței lumii; și, în sfîrșit, psihologia științifică, adică domeniul actual de cercetare a problemelor sufletului omenesc. Evident că numai ultimul domeniu implică ideea de științific și de cercetare obiectivă a firii omenești. În celelalte cazuri este vorba de o atitudine generică față de om, atitudine concretizată fie în observații de natură inductivă, fie în concluzii de natură deductivă, asupra proceselor lăuntrice ale omului. În toate aceste situații, „psihologia" se comportă nu ca un studiu al omului și al arhetipurilor sale mentale, ci ca o observație a individului și a ticurilor sale comportamentale. Și, ca să folosim un limbaj cît mai simplu, vom spune că ea nu se manifestă aici ca știință, ci ca atitudine față de condiția umană, adică ea capătă formele unei înțelegiuni și ale unei filozofii practice a vieții.

Desigur, aceste precizări nu anihilează acuitatea și eficiența notațiilor empirice asupra comportamentului uman. Mă întreb însă dacă, chiar acceptînd „psihologia" ca totalitate a preocupărilor despre suflet, putem considera aceste capitole ca părți ale unui studiu psihologic? Căci ele nu se ocupă numai despre suflet, ci despre totalitatea atitudinilor umane în fața vieții. Și atunci, dacă omul ca totalitate este obiectul cercetării, dacă aspectele sufletești ale ființei sale sînt integrate într-o sferă mai largă, nu ar fi fost mai exact să vorbim despre „imaginea omului în cultura românească" și nu despre „cultura psihologică românească"?

Din această incertitudine și fluctuație a conceptelor se deduce felul în care cartea lui Traian Herseni reușește să bată un pic mai înainte și un pic peste ținta pe care și-a propus-o. Prin nedefinirea exactă a termenilor ea nu atinge, cu rigoare, țelurile științifice pe care și le-a asumat. Dar, pentru că materialul abordat, prin vastitatea domeniului său, depășește accepțiile inițiale ale termenilor, ea cuprinde dintr-odată o sferă de manifestări culturale mult mai largă și mai bogată în ecouri și rezonanțe umane.

Cartea este, în mare măsură, descriptivă. Dar, ea nu descrie omul concret, viu, ci omul ca imagine culturală, așa cum a fost ea fixată de texte, de cele mai diferite proveniențe. Periplul va cuprinde deci traseul de la proverb la învățăturile bisericești, de la descîntec la meditația filozofică, ori de la pravilă la studiul psihologic aplicat. Autorul a ținut să ne arate, în limitele în care spațiul tipografic îl permite, toate locurile în care problematica umană răzbătea la lumină. În acest sens, cartea sa este o bună prezentare, o interesantă punere a problemei și un ghid util pentru alte cercetări, mai aplicate și mai exacte.

Mihai Coman

*) **Traian Herseni: „Cultura psihologică românească", Editura Științifică și enciclopedică, 1980.**

Pentru o mai dreaptă cinstire a lumii eminesciene (II)

Urmare din pag. 1

ție s-au făcut la noi, prin analiza empatică a lui I. Negoițescu, prin aplicațiile în linia depistării limbajului adamic eminescian, ale lui E. Papu, unde metoda fenomenologică lucrează între esența rostirii eminesciene, în hazele ontologiei românești puse de C. Noica, pentru care ființa eminesciană este nucleul germinativ, în aplicatiile sistemei bachelardiene de către M. Mincu și Elena Tacciu. Ce rămîne, însă, de făcut pe linia racordării lui Eminescu la universalitate prin exegeză critică și nu prin traduceri infidele, — este enorm. Nu există încă, paradoxal, o carte asupra coordonatelor visului la Eminescu, far psihocritica, în ceea ce are metoda ca total revelator, nu a lărgit pînă acum (în afară de cunoscutele studii vulgarizatoare) cu nimic aria investigației eminesciene. Mauron și Barthes, Richard și Blanchot, Poulet și Jung, Beguin, H. Friederich și Raymond nu au redimensionat întru-adevăr cu nimic pînă acum exegeza eminesciană. Nu există o carte privind istoricul receptării operei lui Eminescu în România, pe baza căreia se poate practic resorbi istoria criticii literare românești. Eminescu ar trebui să facă obiectul unei cărți sau al unor cercetări care să se instituie într-o serie de addenda sui generis la cel puțin 4 cărți de critică literară modernă : **Sufletul romantic și tînul. De la Baudelaire la suprarealism, Poezie și profunzime** și **Structura liricii moderne**, cărți care, cel puțin din punctul nostru de vedere, apar ca incomplete dată fiind absența lui Eminescu. Aproape toate temele ce formează subcapitolele exegezei călinesciene asupra autorului **Diarmei** trebuie să devină cercetări de sine stătătoare : or, dacă avem o carte asupra motivului mării la Eminescu (I. Dumitrescu) nu avem o alta asupra emblematicii selenare, dacă I. Constantinescu prin multele articole publicate pînă acum acordă în fine atenția meritată problemei: canitale a „deromantizării" lui Eminescu, adică a racordării la linia Baudelaire. Rimbaud și nu la cea Lenau-Lermontov, — nu există încă lucrarea care să statornicească această nouă viziune. Dacă același I. Constantinescu acordă în fine, importanta cuvenită cromaticii eminesciene, o lucrare amplă în problemă nu există : dacă există cărțile Rosei del Conte și I. M. Rașcu, nu există o carte care să cuprindă totalitatea legăturilor dintre Eminescu, Dante și Shakespeare. Eminescu nu a fost încă cercetat în ceea ce constituie dimensiunea centrală a poeticii sale : voința uriașă a armonizării contrariilor, nu i s-a publicat și nu s-a adnotat cu grijă întreaga operă publicistică, nu s-au făcut relatiile de finete cu folclorul, dincolo de cele expuse de I. Rotaru : dacă Iosna Em. Petrescu a început o „semantică ontologică" a rostirii eminesciene, nici „geografia imaginarului eminescian", nici raporturile eului abisal cu personana atît de aprig angajată în real și prezent a poetului, nu au fost studiate în profunzime. Ideea lui C. Noica, a rescrierii lumii existențialiste pornind de la un vers al lui Eminescu, trebuie să capete o consistență aparte, așa cum studiile lui Mircea Eliade asupra mitosului autohton ați de subtil distilat în ființa eminesciană, nu au încă nici un ecou în exegeza poetului. Nu s-a scris, iată, o carte despre **Luceafărul**, interpretarea lui M. Mincu fiind un început — e drept generos. (Se pare că V. Cuițaru s-a angajat într-o astfel de întreprindere). Nu s-a urmărit drumul gîndirii creatoare eminesciene pe baza studierii în detaliu a variantelor și nu a fost îndeajuns speculat nivelul esențializării expresiei la diferite etape de creație : studiile lui L. Gâldi și Gh. Bulgăr sînt un început în acest sens, dar [illegible] cărări ale laboratorului eminescian impun călătorii infinit mai ample. Dacă așa-zisa „critică universitară" pare a-și fi făcut datoria fața de Eminescu, de la Maiorescu, Călinescu, P. Constantinescu, M. Dragomirescu, D. Caracostea, T. Vianu, D. Popovici, pînă la Z. D. Buzinescu, G. Munteanu, S. Cazimir, C. Ciopraga, Gh. Bulgăr, Al. Piru, I. Constantinescu, D. Irimia, M. Beșteliu, Ioana Em. Petrescu, — critica situată de cealaltă parte, cu excepția lui E. Papu, C. Noica, I. Negoițescu, E. Simion, E. Todoran, adică tocmai critica de la care ar fi de așteptat un spirit novator mult mai amplu, nu s-a spus încă cuvîntul reevaluator. Nu e de mirare a amînti aici altă notiune (bestia vă este familială) a lui Pompiliu Constantinescu, exprimată în 1926 : „Generația actuală formulează ferm deziderate: atitudini mai artistice a poeziei eminesciene; tendințe regeneratoare și o dorință de consacrare lucidă a valorilor noastre proprii. Pentru critică e o datorie de onoare [illegible] pentru prima dată, **nuima a de cuviință subiectivistă**" (s.n.). Printr-o ironie a destinului eminescian, tocmai unii dintre criticii de astăzi nu mai au răbdare de a [illegible] în urmă, iar cei care o mai fac ocazional, o fac peste mînă. Deocamdată ideea va fi reluată fără îndoială, și în rîndul unor mai noi lanțuri de cititori. A rămîne departe Eminescu cît este încă de cît mai puțin cunoscutu poeți pămîntești poate

REVISTA REVISTELOR

Analele Academiei R. S. România

• De curînd a apărut în librării cel de al XI-lea volum din seria a IV-a a Analelor Academiei Republicii Socialiste România. Cu următorea, la 28 august 1858, a primei fascicole din Analele Societății Academice Române, avea să se inaugureze una dintre publicațiile vitale, singura cu aparitie aproape neîntreruptă pînă în zilele noastre.

Cele 112 tomuri cîte au apărut pînă acum sînt de un interes documentar și științific indiscutabil nu numai pentru cunoașterea vieții academice românești, ci și pentru mișcarea ideilor cultural-științifice, pentru evoluția științei și culturii naționale vreme de un secol și mai bine. Că așa stau lucrurile ne-o dovedește și acest ultim volum tipărit, volum în al cărui sumar sînt înserate activitățile mai importante și specifice desfășurate de Academia R.S. România în anul 1978.

În deschiderea volumului este publicat „Mesajul înminat tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România de către delegația Academiei R.S. România, în cadrul ședinței festive de la Sala Palatului R. S. România, din ziua de 25 ianuarie 1978, cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață și peste 45 de ani de activitate revoluționară". În Mesaj se dă expresie sentimentelor de aleasă prețuire și sinceră recunoștință pentru contribuția remarcabilă și activitatea neobosită pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o desfășoară pentru creșterea necontenită a bunăstării materiale și spirituale a celor ce muncesc, pentru înflorirea continuă a României socialiste.

O primă secvență a volumului este rezervată festivității decernării premiilor Academiei pentru lucrările publicate în anul 1978 în domeniul științelor filologice, literaturii și artelor, printre laureați [illegible] Grigore Brâncuș, Gabriel Strempel, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Mircea Tomescu, Mircea Horia Simionescu, Ecaterina Oproiu ș.a.

Viața științifică a Academiei este consemnată în capitolul manifestărilor științifice organizate de secțiile și comisiile de specialitate, de filialele și bazele sale de cercetare. Un tablou convingător al unei activități bogate, cuprinzătoare, în pas cu dezvoltarea cercetărilor de vîrf în toate domeniile științei și culturii. Comemorarea unor personalități de prestigiu ale științei și culturii românești și universale — Emil Girleanu, Elena Farago, Cornel Medrea, Carol Davila, Voltaire, J. J. Rousseau, Costache Conachi, Constantin C. Georgescu, Ugo Foscolo, Haralambie Vasiliu, Al. Papiu Ilarian, Ioan Ciurea, Constantin N. Ionescu, C. Linne — este marcată prin publicarea unor comunicări prezentate în ședințele publice ale Academiei contribuții de natură să faciliteze mai buna cunoaștere a vieții și activității personalităților evocate.

Sărbătorirea academicienilor Iorgu Iordan și Aurel Avramescu, a profesorului Gheorghe Lupașcu, membru corespondent, se înscrie pe aceeași linie a marcării contribuției personalităților sărbătorite la fundamentarea cercetărilor în domeniile de activitate respective : lingvistică, tehnică medicină.

Activitatea pe plan internațional a Academiei, participarea membrilor Academiei la acțiuni și manifestări științifice organizate peste hotare, structura și componenta Academiei, activitatea Bibliotecii și Editurii Academiei fac obiectul unor noi capitole, distincte menite să contureze mai exact locul și rolul Academiei în tabloul general al vieții științifice românești.

Al. Dobre

Culoarea visului

Urmare din pag. 1

existențiale din cuceritoarea sa poveste sau fabulă picturală. Dar dacă alți naivi ai picturii de azi, bunăoară cei din mediul rural, au mai puține posibilități de a se informa, scriitorul Petru Vintilă s-a întîlnit fără dificultăți cu arta unui Rousseau, Breugel sau Bosch (de la primul, pictorul nostru chiar se revendică încît se poate spune despre el ca și despre Vameș că are „son style personnel, qui est naïf par l'esprit et la sensibilité mais très medité dans sa technique". Într-adevăr știința desenului și alternării planurilor la Petru Vintilă este pregnantă, iar imaginația sa insuflă culorilor atîta viață, încît poți vedea un vis de iarnă, un strigăt roșu, o ploaie de lapte sau mirarea din ochii taurului devenind tot mai albastră. O doză de naivitate ar fi absolut necesară chiar și așa zisei picturi cult : în măsura în care Petru Vintilă se lasă dominat de ea, el își domină naivitatea. Adam și Eva în scena reprezentînd mitul păcatului originar sînt plasați într-un eden mai complex decît cei bibl[illegible] prin prezența nu numai a pomului și șarpelui, dar și a unei mulțimi de copii împrejurul părinților fericiți, în timp ce Adam pare la fel de „știutor" ca și înțeleapta reptilă, devreme ce ține în spate un coș plin cu fructele cunoștinței.

Printr-un ou ciclopic, născut parcă din întîlnirea oceanului cu uscatul, pe care le domină prin dimensiuni, din ale cărui spărturi ies popoare întregi, lui Petru Vintilă i-a reușit performanța de a picta ideea originarului. De altfel cei ce au urmărit și celelalte expoziții ale scriitorului Petru Vintilă s-au putut convinge că multe din „obsesiile" picturului sînt de natură livrească, deci ideatice, Don Quichote, de exemplu, fiind prezent de fiecare dată în cîteva ipostaze, la fel ca și Guliver, Muzeul Guggenheim etc.

Numai privind arta pictorilor naivi ne dăm seama de importanta preponderentă a culorii, căreia Petru Vintilă știe să-i dea perspectiva, prospețimea și vigoarea inefabilă a visului.

LITERATURA SUB SEMNUL VALORII ȘI ANGAJĂRII, ÎN CEA MAI FERTILĂ EPOCĂ DIN ISTORIA ȚĂRII

Proporții durabile

Impresia că lirica românească s-ar afla într-o oarecare involuție după așa-zisa „generație '60" nu este cu nimic îndreptățită și conține, mai mult, o eroare principială. O literatură nu are o viață „fizică" finalistă și nu se sfîrșește precum omul trecător la un moment în senectutatea lui cronologică. Ea se desfășoară practic la infinit și, în ciuda unor superficiale perioade de calm, operează în sine temeinic și subiacent, încetind a înainta numai odată cu dispariția limbii și a poporului care a produs-o. Cum, dimpotrivă, limba românească, nu dă semne de îmbătrînire iar populația crește în chip izbitor numeric n-avem a ne teme de un, cu neputință de prognosticat, crepuscul literar. Totuși, senzația că poezia s-ar găsi în impas poate să se producă, însă din motive ca să zic așa sociologice. „Generația '60" a intrat în literatură spectaculos, venind meteoritic ca o trebuință absolută a momentului. De n-ar fi fost atunci Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ion Gheorghe, Ana Blandiana și cu ceilalți, ar fi fost fără discuție alții, un an sau doi înaintea acestui moment favorabil ori îndată după aceea. În mișcarea lor atît de imprevizibilă, istoria și literatura se conjugară odată armonios, provocînd un mediu ideal, o, cum se zice, „sanș istorică". Nimic din ce a urmat n-a mai extras din materia literară un grup atît de compact de poeți. Cei care au venit după aceea, nu o dată, judecați în sine, unii mai dotați esteticește decît predecesorii imediați, au debutat solitar și cu o relativă discreție, fără repedea notorietate cîștigată de alții nu cu mult mai vîrstnici biograficeste. Ultimii cincisprezece ani sînt totuși în lirica românească un moment pe deplin valoros sub raport generic și numai hazardul a împiedicat un număr oarecare de poeți să capete propagarea meritată. Ceea ce în 1968 și îndată după aceea s-a petrecut cu un grup, s-a întins mai apoi la o dimensiune mai mare. Lirica a cîștigat în substanță sufletească, a căpătat conținutistic „complexitate", a întocmit nu alt o „direcție" cît individualități stabile, remarcabile esteticește. „Născuți" literar în solitudine, poeții debutanți îndată după 1965 sînt mai profunzi liric, mai originali substanțial și mai puțin inventivi tehnic (deși inovațiile nu lipsesc cu desăvîrșire).

Ceea ce a cîștigat poetul român este, mai întîi, o deducție precisă a raportului său cu istoria literară. El a înțeles că esteticește începutul absolut este de neimaginat și, ca atare, a redescoperit prin cultură atlantidele liricii românești, încețoșate temporar de factori potrivnici. Un fir nou, rezistent, s-a reînnodat în literatura română, ca un tub de perfuzie literară, făcînd din „tradiție" un termen dinamic și actual, interpretat, se înțelege, la nivelul cronologic contemporan. Cu deceniul al șaptelea, Arghezi, Blaga, Barbu și Bacovia, spre a nu mai vorbi de Eminescu, se reîntorc în spiritul poetului român. Toți aceștia, stimulați de clasici sînt mai puțini „arghezieni" și „barbieni", nu fac, prin urmare, epigonat ci adaptează un conținut „tradițional" la o temperatură inedită. A scrie la 1965 precum Eminescu este fără sens, a face azi lirică „barbiană" nu are valoare. Însă a-i vedea pe aceștia în ce au ei durabil și a multiplica istoricește un fenomen „tradițional" este a crea în spirit curat național. Esența inovației lirice stă în poezia contemporană românească, în descifrarea unei tradiții vaste, în conținut și nu cantitativ, cu spiritul liric al momentului imediat.

În al doilea rînd, tehnica este nouă și provine dintr-o intuiție culturală inedită. Poetul român incifrează simbolic și alegorizează ca Cezar Baltag, inventează liric și supune gramatica unei siluiri spectaculoase, în chipul lui Nichita Stănescu, adoptă vorba colorată și volubilitatea miticistă precum Marin Sorescu, ia o tonalitate elegiacă și sentimentală, nu fără un „ce" crepuscular, ca Ana Blandiana, rescrie „evul mediu românesc", absent liric din istoriile literare precum Cezar Ivănescu, deduce mitologii și vede totul în viziuni grozave, ca Ion Gheorghe, face „imne" și înlătură tăgada argheziană din „psaltire", dedat beatitudinii perfecte, nu o dată și pe subiect laic (Ioan Alexandru), scoate poezie și sentiment estetic din convocarea vitalistă de elemente unanime, ca Adrian Păunescu, răsucește mașinăria poemului la un mod ironic al „witzului" metafizic, ca Mihai Ursachi, scoate efect poetic din violența senzorială cu origine cerebrală precum Ileana Mălăncioiu. Cite nume, atîtea tehnici, deși un tabel comun se poate alcătui. Poetul contemporan este mai inventiv, pe un teren vizionar, mai puțin „liric" în regim romantic, denotă un soi de înclinație către speculația filologică și gramaticală, cîștigă teritorii inedite pentru limbajul poetic propriu-zis. Avem în poezia românească practic toate figurile imaginabile la nivel european, cu observațiunea că fenomenul este pe deplin spontan. Cine așează pe cei 15—20 de poeți de azi, cu operă de netăgăduit, în rînd cu lirica momentului continental observă că ei nu sînt cu nimic mai prejos. Văzută global și la altitudinea individualității ieșite din mediul comun poezia românească are, fără nici o exagerațiune, un sunet universal intrinsec.

E de observat că fenomenul nu conține un grad oarecare de incident ci este efectul unui proces cumulativ. În raport cu lirica anterioară, nivelul poetic contemporan este incomparabil mai este ceremonios la nivelul mijlociu. Arghezi, Dumitru Stăniloae și este superior lui Andrei Țuțea, Mircea Eliade este mai inițiat culturalește decît Th. Sorescu. Poate literatura română au trăit un secol mai dinainte ceea ce era „tradiție" pentru inițiatori, este acum „prevestire" pentru contemporanii ultimului moment. Durabilitatea unor opere de artă este, așadar, efectul unei uriașe lucrări întreprinse de spiritualitatea prezentă în creație precum a gîndi fatală. Nu judec exemplific, examinez fenomenul în aspectul mediu curent. N-ar fi de imaginat o literatură stătătoare ci o apă care-și schimbă în resursele liricii momentului sînt în proporție inconfundabilă actualitatea directă și vechimile tradiționale.

Dară acestea sînt lucruri ce este pe deplin inedit în poezia românească de azi? Ca fenomen generic, este fără nici o îndoială diversitatea tuturor interioare, în regim normal, succesiunea se produce de la poezie la complex. Ceea ce era greoiu acum cîțiva ani de zile astăzi stă în combinație inefabilă: ce poate rezulta din unificarea lui Arghezi cu Blaga, decît numai un continut nou, în condițiile unui spirit liric germinativ? Opera lui Ion Barbu este în sine un rezultat final, examinată în raport cu textul inițial: vîntul interioare și sacrosfîr nu pierde individualitatea, fiind din înălțimea vremii următoare o materie lirică amorțită, absorbită în combinație cu un număr incalculabil de experiențe poetice diferite. Ceea ce la 1930 era „numenal" în complexul liricului de astăzi este „fenomenal".

Dacă, vorbită de sus, lirica românească este diversă, sub raport tehnic ea este imprevizibilă. Poetul findu-are a consulta pentru un număr enorm de experiențe individuale și, prin combinațiuni conferite cu cel propriu inconfundabil, poate inventa în libertate deplină. Este cu neputință de prognosticat înfățișarea exterioară a cutărei opere peste cîțiva ani, ce ar putea ea este ori nu va conține poezia o notă de inventivitate gramaticală. Poetul român are în domeniul limbii o materie practic inepuizabilă. Complexitatea vocabulei stimulează totuși inventivitatea, căci rumâna e o limbă colorată, unde este mai greu a produce lapidar, ca în italienește: „mostalienti" nu prea avem ca și discursivi hiperrealiști, precum americanii în „promoție" nouă, în „blue-jeans", refuze, fără s-o știe, o experiență locală, în gustul C. Tănăsescu și C. T. Litusi).

Contrastistic, e loc în lirica românească pentru totalitatea sentimentelor, cu observațiunea că esteticește poetul contemporan este hiperbolic și metafizic, avînd a revela senzații atît de inedite încît are trebuință de invenția unui „dialect" liric personal. Tehnica nouă și predispoziția inventivă au origina și sensibilitatea

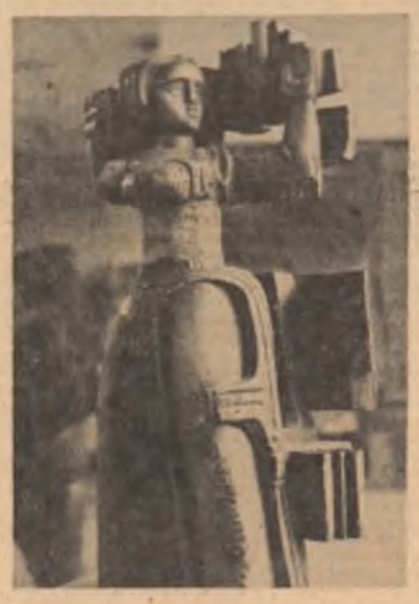

Iorgos Iliopolos : „Victorie"

exacerbată a unui eu tentacular, nu o dată ermetic. Toate acestea sînt proporții durabile, cu neputință de negat istoricește, și alcătuiesc o planetă lirică insolită, cu lumile ei sufletești vizibile la examenul în amănunt. Ceea ce părea a fi un moment de repaos în creația globală, se vădește a fi un pur succedaneu divers; ceea ce dădea impresia scăderii în energie poetică, se dovedește a fi o acumulație nu în grup ci în individ. Fără a pierde nimic din tradiția ei, lirica românească este, hotărît lucru, durabilă și, dacă mai trebuie să observ, absolut valoroasă.

Artur Silvestri

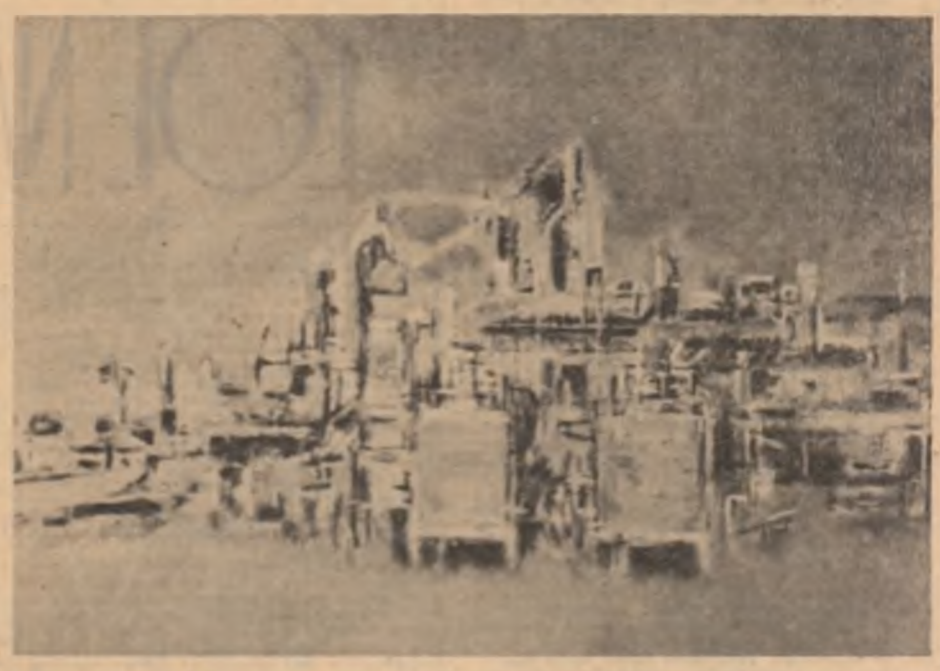

Ion Ciobanu : „Peisaj industrial"

Statutul cronicii literare

Datorită frecvenței apropiate cotidiene a cronicii literare, a recenziilor și notelor de lectură etc. (consecință a unei nevoi a literaturii cauze mai adînci), se manifestă, mai mult sau mai puțin perceptibil, tendința unor confuzii atît teoretice cît și practice între critica și cronica literară. În timp ce în alte literaturi se face o distincție între una și alta, la noi cronica tinde să devină prototipul criticii, să se identifice pe de-a-întregul cu critica, să se subsemne, în realitate, criticii literare. Dintr-o sferă modestă, cu autoritate și prerogative limitate, cronica se transformă sub ochii noștri într-un element de primă importanță al vieții literare. Critica însăși, iar în unele cazuri și în istoria literară se apropie tot mai mult de modalitatea cronicii, își apropriază structura și orizontul cronicii.

Cu toate că între cronica și critica literară există multe puncte de convergență — lucru de la sine înțeles —, ele sînt în fond, cel puțin teoretic, două fețe distincte ale actului critic. Nu e vorba numaidecît de o situare mai „sus" ori mai „jos" a uneia dintre ele, ci de deosebiri de structură, de funcție și de perspectivă. Există o vocație a cronicii literare, la fel cum există o vocație a criticii, chiar dacă practic e posibil ca aceeași persoană să facă la fel de bine și una și alta. Cronicarul se ocupă cu treburile curente ale vieții literare, cu „contabilitatea" cotidiană a literaturii.

Criticul nu ocolește nici el actualitatea literară, dar păstrează față de ea, față de destinul imediat al cărților, o anumită distanță, în primul rînd de natură teoretică. El are, de asemenea, nevoie de intuiție, dar și de capacitatea de a generaliza, de a conferi datelor reale ale actualității literare sau literaturii ca atare o aură teoretică. Criticul nu e mînat de dorința de cuprindere, ci de selecție, întrucît nu urmărește sintezele cantitative, ci pe acelea **calitative**.

Cronicarul reprezintă prima instanță a criticii, criticul, cea de a doua instanță. El corectează erorile inevitabile ale cronicarului.

Într-un sens mai puțin evident cronica se identifică cu treapta empirică a demersului critic, fiind cea mai „obiectivă" cu putință, întrucît pornește nemijlocit de la operă și rămîne la ea, lăsînd pe un plan secundar situarea istorică și documentară, ca și meditația teoretică.

Critica reprezintă treapta teoretizantă a aceluiași demers, fără a cădea însă în teoretizări ca atare sau în teoria literaturii. E vorba mai degrabă de intelectualizarea emoției estetice, de **o conștiință** a valorilor, nu numai de gust și intuiție. Opera sau textul literar au în acest caz o dublă funcție, de obiect nemijlocit și suveran al percepției estetice, dar și de pretext, de punct de plecare și de argument pentru opțiuni estetice care adesea transcend opera dată.

Criticul problematizează literatura, îi adaugă o dimensiune nouă, o perspectivă inedită, fiind astfel prin definiție subiectiv, în timp ce cronicarul are mai puțin sentimentul literaturii ca entitate, ca substanță, și mai mult pe acela al operei ca accident. Tipul lui de receptivitate rămîne predominant intuitiv, iar modalitatea demersului său, descriptiv-impresionistă. El realizează cel mult o situare a operei în actualitatea ei literară, ca eveniment — dincolo de determinarea valorii prin gust. Criticul realizează o situare în perspectiva unor coordonate de cultură, a unor semnificații de specificitate, filosofice, politice etc. Prin toate acestea demersul lui capătă o valabilitate cvasi-permanentă care depășește cadrul strict al disciplinei, în timp ce cronica are o semnificație efemeră, circumscrisă la momentul literar respectiv.

Judecînd de valoare ale creațiilor literare (ce îmi conține, adică din ceea ce simt, înțeleg și cred — acestui rînd nu se pretează ca să stăruie la alte amănunte. El nu urmărește neapărat sistematizarea ci înțelegerea a unui anumit sistem de valori, instituit ce vrea — și este — secretarul fidel al temperatul al realității literare, care interesează contemporanii tot de ei ofera această realitate.

Criticul urmărește, implicit sau explicit, promovarea unei anumite table de valori, fără însă a fi intolerant față de cele care nu răspund acestuia sau. El tine să impună **o anumită direcție** actualității literare, să acrediteze o anumită viziune asupra literaturii în general. Pentru el există o ierarhie în domeniul valorilor, ierarhie pe care încearcă s-o determine prin selecție. Pentru cronicar toate valorile sînt egale. Criticul nu poate fi imparțial, deoarece are o „politică" estetică. Cazurile particulare, adică operele și scriitorii examinați de el, au în demersul lui un rol ilustrativ pentru sistemul de valori pe care îl pune în evidență, fără a sacrifica identitatea scriitorilor în cauză.

Cronicarul care se respectă, cel care are vocația cronicii, rămîne ca atare chiar și în încercările lui de scriitură critică, în timp ce criticul transferă în cronica literară o o structură specifică criticii. Evident, nu există o incompatibilitate de neînvins între una și alta. În viața literară se întîlnesc adesea cronicari care pot practica cu același succes și aplicare și cronica și critica literară, la fel cum se întîlnesc critici care pot deveni, atunci cînd li se oferă posibilitatea, foarte buni cronicari.

Una din servitutile pe care trebuie să le accepte criticul e popularitatea mult mai restrînsă decît aceea a cronicarului, care are toate șansele de a ajunge un fel de vedetă a vieții literare, datorită atît prezenței lui permanente în paginile revistelor, cît și gradului mai mare de accesibilitate a cronicii. El se adresează publicului larg, amator de literatură, care are nevoie de un ghid, de o orientare imediată în viața și producția literară. Cronicarul e citit și citat în orice împrejurare, creînd astfel opinia literară curentă, în timp ce criticul abia dacă e citit și cunoscut într-un cerc restrîns de „profesioniști".

Ca refuz sau evitare a problematizării, cronica literară tinde tot mai mult, cum am spus, să se generalizeze, să elimine imperceptibil critica, sau s-o determine să se „adapteze", adică să se apropie de modalitatea cronicii.

E greu de sous dacă e posibilă frînarea acestui proces și cu atît mai greu de dat soluții. În orice caz, o astfel de tendință, care mi se pare evidentă, nu poate duce decît la sărăcirea peisajului literar, la uniformizare și, cel puțin sub acest aspect, ea reprezintă un fenomen negativ.

Deplasarea spre practicism în critica literară e consecința unui complex de cauze, dintre care unele țin de domeniul disciplinei. Pe scurt, ea constituie, în primul rînd, un răspuns, o formă de apărare față de anumite deziderate de teoretizare unilaterală. În al doilea rînd, practicismul critic presupune, la fel ca oricare altul, o carență în informarea teoretică și, în general, culturală, o inaptitudine a teoretizărilor, **a perspectivei teoretice.**

Ingrijorător și simptomatic rămîne fenomenul de reductie și uniformizare, de alunecare tot mai evidentă spre un practicism mioo, lipsit de orizont.

M. Nițescu

Istorie și viziune

O interesantă și mai ales semnificativă schimbare marchează evoluția din ultimul deceniu a prozei de inspirație istorică. La începutul anilor '70 domina categoric romanul cu arhitectură clasică, bazat pe reconstituirea canonică, cu arhaismele de rigoare, a epocii evocate. Eroii lui erau purtați pe aripile aventurii spectaculoase, săvîrșind mereu fapte, fără a fi explicate însă în chip mulțumitor resorturile lăuntrice ale acestora. Epica se plia pe document, urmindu-i cuminte scenariul. Firește, nu e de condamnat cultul documentului (G. Călinescu ne avertiza categoric: „Unde nu e document nu e artă"). Romanul nu e niciodată un simplu galop în spațiul imaginației dezlănțuite. El descinde din istorie, iar în momentele de impas tot de aici își recapătă vitalitatea pierdută. Problema este însă aceea a intuirii chipului în care documentul devine artisticește sugestiv. În plan literar vorbind, cînd în litera lui austeră se întrezărește o psihologie, se descoperă o cauzalitate internă ascunsă privirii strict înregistratoare.

Istoria nu există ca o entitate în sine, ci ca o **sinteză epică** ce are la bază o viziune subiectivă. Dincolo de exagerările școlii istorice de factură romantică trebuie să reținem acest adevăr: știm atîta istorie cîtă putem intui din citirea creatoare a documentelor. Un bun istoric este mai întotdeauna un psiholog, cu deosebire că obiectul său este o evoluție colectivă, dialectica unei comunități, specificul unei etnii. Tot un psiholog este prin natura lucrurilor și autorul de romane istorice. Dacă nu vizează cromolitografia cuminte, tabloul de gen cu personaje înțepenite în atitudini stereotipe, un asemenea scriitor trebuie să caute forța de configurare emoțională a demersului său în descifrarea virtualităților latente ale documentului.

Un prozator tînăr scria de curînd aceste cuvinte juste în esență lor: „Cronicele sînt ca și obiectul care rămîne după ce carnea s-a spălat de pe oase (...) adică sînt albe și exacte, atestă fără greș un om, dau o idee despre dimensiunea lui, doar că acel om n-are fulgerarea ochiului, n-are carnea care singerează, n-are plelea pe care se întipărește cicatricele". Într-adevăr, așa și stau lucrurile. Tocmai aceasta este misiunea romancierului: a restitui, cu mijloacele unei paleontologii subiective (care presupune documentul, dar nu se limitează la el), relieful lăuntric al unei personalități istorice. Nu mi se pare deloc întîmplător faptul că cele mai bune romane istorice apărute în ultimii ani ilustrează o desprindere de regulile eposului romantic gen Walter Scott. Încă timid (ca număr!), însă totdeauna convingător (ca artă!) își face loc **romanul-problemă.**

O primă tentativă a fost masiva tetralogie **Vulturul** a lui Radu Theodoru. În cazul ei ne aflăm deocamdată într-un spațiu intermediar între „creație" și „analiză". Negreșit, în carte există fapte, răsturnări spectaculoase, expediții, bătălii, intrigi și conspirații. Paginile cele mai bune sînt totuși acelea care propun un voievod răvășit de drama dualității existențiale. Mihai Viteazul nu mai este o axiomă în mers, ci un erou cu contorsiuni sufletești, un ins dilematic, un patriot torturat de condițiile istorice vitrege.

Și mai avansată în direcția psihologizării este cursiva narațiune a lui Mihai Diaconescu: **Adevărul retorului Lucaci.** Chiar preferința pentru un protagonist ales dintre oamenii scrisului în detrimentul eternului cavaler al spadei este semnificativă. „Scholasticul" Lucaci, căutarea întunecatului final de veac, aparține naturilor problematice. Datele despre acest personaj trecut meteoric prin istoria culturii române sînt puține. Singurul document esențial ce ne-a parvenit de la el este mai curînd de ordin psihologic. „Pravila" sa din 1581, publicată nu demult într-o excelentă ediție critică, deconspiră un liber cugetător ascuns prin jocul împrejurărilor sub austera haină monahală. Nefiind forțat de brisoave să acționeze în cadrul restrictiv al datelor atestate, autorul a exploatat inteligent situația, „inventîndu-și" personajul. Drama acestuia, de natură indeosebi morală, se grefează pe o dramă socială. Vasalul răzvrătit al Movilești incalcă secularul precept al fidelității față de seniori, îmbrățișează în cele din urmă cauza țăranilor răsculați, jertfindu-se în numele ei. Sacrificiul lui, proiectat cu litere însingerate pe ecranul conștiinței, are valoare emoțională în ochii cititorului prin fervoarea analitică ce-i însoțește perpetuu evoluția. Nerespectarea codului de castă este justificată, nu fără un dram de subtilitate, prin înțelegerea antipatriotismului suzeranilor săi. Romanul propune trei bolgii dantești ale puterii. Disputelor la nivel statal le corespunde la scară mărîtoare spectacolul dihoniei suveranilor europeni, iar la una redusă, înfruntările din lumea bisericii. În mic, mănăstirea Putna, unde profesează retorul, reproduce tabloul luptelor pentru putere. Sub ochii unei divinități apatice, invocată de formă, fiecare partidă are năimiții săi ce apelează cu dexteritate sofistică la textele sfinte pentru a-și sluji stăpînii, dar și la intrigă, pumnal, otravă. Într-o lume shakesperian ieșită din țîțini, cărturarul adevărat nu se poate salva decît prin opțiunea pentru un ideal superior.

Curat psihologic, deși bazat pe un montaj faptic dens, este romanul lui Eugen Uricaru **Rug și flacără.** Plasată inițial (de către sobri comentatori universitari) în categoria viețiilor romantate, cartea este de fapt mult mai mult decît o simplă fantazare în marginea unei biografii. Protagonistul, revoluționarul ardelean Alexandru Botta, este la rîndu-i un excelent prilej de meditație asupra raporturilor individ-istorie. Eugen Uricaru dezbate în fond condiția revoluționarului. Teza scriitorului, mereu sugerată prin fapte, este că nu există revoluționar fără patrie, că flacăra (arderea pentru cauza alor tăi) este preferabilă rugului abstract și uniformizator.

Radicalizînd tendința, Vasile Andru transformă **Noaptea împăratului** (este vorba de prima noapte petrecută de Traian pe pămîntul dacic) în stenograma febrilă a unei dialectici sufletești. Romanul este o parabolă despre putere și devenire, bine slujită de apelul la simbolistică, proiecție onirică, vizionarism. Renunțînd să „nareze", autorul sugerează, întinde mereu capcane inteligenței cititorului, transformîndu-l pe nesimțite într-un partener al demonstrației sale. „Inventînd" o lume, Vasile Andru propune o viziune asupra unui moment îndepărtat al istoriei patriei, întregindu-l cu o forță nouă patrimoniului nostru de suflet.

O schimbare a tradiționalului raport **document-ficțiune** poate fi observată și în ciclul romanesc **Zăpezile de acum un veac** al lui Paul Anghel. Cele trei „cărți" apărute pînă acum sînt semnele unei temerare tentative de recuperare literară a unei epoci despre care aveam pînă în acest moment fie o imagine mitizantă, fie una criticistă. În intuirea epocii Războiului de Independență Paul Anghel beneficiază de o meticuloasă documentare (personajele rostesc replici pe care istoria le confirmă), fără ca prin aceasta ciclul să se transforme într-o construcție arhivistică. El ar fi **istorie** (dacă ne referim la tematică), cu diferența că toate canoanele restrictive ale genului sînt îndepărtate ca niște schele inutile din jurul unei construcții finite. În realitate romanul este aproape **psihologie.** Dar psihologiile sînt și aici încifrate în fante, distingîndu-se în succesiunea acestora ca un filigran subțire, însă persistent. Foarte fin sugerează romancierul contactul unei umanități ieșite din starea de normalitate cu ideea morții. Frecvent, războiul este privit — fapt neobișnuit — din unghiul combatantului ce descoperă derutat tragismul condiției adversarului pînă adineauri urît. Asemenea romane — și altele ca ele — fac din sentimentul patriotic un vital suport estetic, cu atît mai trainic cu cît argumentația autorilor rămîne mereu implicită, refuzată moralizării didactice.

Ioan Adam

O CANDIDATURĂ LA PREMIUL NOBEL

...am în fața o prestigioasă revistă suedeză din anul trecut în care — negru pe alb — se vorbește despre poetul român Nichita Stănescu fratele nostru de cerneală ca despre un posibil laureat al Premiului Nobel. Fotografia poetului ni-l prezintă într-o strălucită companie: alături de Elitiss, Frisch, Senghor și Borges. Multe ziare și reviste din întreaga lume (de curînd știrea a fost comentată și în presa... braziliană) vorbind despre opera lui Nichita Stănescu socotesc îndreptățită candidatura sa la Nobel și recenzează entuziast multe ediții ale „Elegiilor" și „Necuvintelor" apărute în lume (Anglia, Suedia, S.U.A., Iugoslavia, Ungaria, Cehoslovacia, U.R.S.S., Bulgaria etc., dar și, în curînd, Iran și Israel).

O știre, așadar, ca oricare alta, tipărită la rubrica destul de comod botezată „Ecouri românești peste hotare" și trecută sub tăcere (condamnabilă „modestie") de publicațiile noastre. Sigur, un poet nu poate fi laureat decît cu... lauri, un premiu chiar ca acesta, cu teribile rezonanțe planetare rămîne un joc, o convenție. Dar e tot atît de sigur că poezia noastră poate intra în acest „joc". Am fost, cu Blaga și Arghezi, la doar un pas de momentul la care am visat și dacă n-am fi fost vitregiți de optica unor cărturari deprinși să nu pună prea mult preț pe literaturile scrise în limbi care nu sînt de largă circulație, grație laureaților (ori, de ce nu? laureaților) poezia românească s-ar fi impus în chip meritat pe toate meridianele culturii.

Sîntem mai aproape acum de gloria șvelor? Va fi Nichita Stănescu preferat altor poeți din această „zonă înăsprită a Europei", după spusa lui Eminescu? Ori se va impune atenției juriului un alt nume, al strălucitului Eugen Jebeleanu?

Nu putem anticipa atribuirea obsesivului Nobel, dar putem s-o spunem răspicat: oricare ar fi preferatul, e limpede că în primul rînd se va vorbi despre țara în care el trăiește și gîndește. Va fi un Nobel pentru ROMÂNIA.

Revenind la Nichita Stănescu trebuie să remarcăm faptul că el a devenit candidat Nobel exact la 47 de ani, vîrsta începutului de carieră (editorială) arghezian. Deci mai avem timp să-i citim noile cărți cu care ne va dărui infirmînd scepticismul celor ce se grăbesc să-i conteste producțiile anilor din urmă.

Mărunte articolașe în care poetul e admonestat inabil ori lungile „eseuri" tipărite în tomuri plicticoase (de către chiar editura scriitorilor) nu pot știrbi cu nimic fericitul destin al creației lui Nichita Stănescu despre care niciodată nu s-a scris îndeajuns.

...Am consemnat acest „ecou românesc peste hotare" convins că încă nu realizăm cu exactitate importanța lui reală. Pînă atunci, pînă cînd vom face astfel încît să devenim eficienți propagatori ai literaturii noastre în lume, ne „zgîrcim" cu spațiul afectat biruințelor acestei literaturi și consemnăm cu pioșenie — de pildă — stupefiantul răspuns al unui tenismen la întrebarea „De ce n-ați participat la turneul de la Rolland Garros?" Ca altădată, Proust tulburat de „parfumul prințeselor", campionul afirmă că nu poate juca în iunie din pricina mirosului florilor!

Am trecut ușor peste știrea care trebuia să ne înflăcăreze. Fie ca o cumpănă dreaptă să confere scrisului românesc titlurile de noblețe pe care le merită. Fie ca o candidatură la Nobel să fie o informație „banală" expediată într-un subsol de pagină de jurnal...

Gheorghe Tomozei

nikolaus berwanger

Mediul înconjurător

stai in fața mea
ca un bebeluș
neajutorat
privirea
îți e încrezătoare
și totuși
zilnic
ești violat
cu brutalitate

Nu trag asupra nimănui

nu-mi plac
puștile și tunurile
mă cuprinde spaima
cînd văd rachete
sau reactoare
cînd citesc cuvîntul război
fără să vreau mă gîndesc
la oameni fără văz
fără mîini sau picioare
la ruine
maloz sau cenușă
niciodată
n-am tras asupra vreunei păsări
vulpilor iepurilor mistreților
le dăruiesc o viață seculară
trag doar asupra paiațelor din țintaches
de la bîlci

acum însă
țin în mînă o pușcă adevărată
nu vă temeți
nu trag asupra nimănui
și în nici o direcție
totuși
acuma trag
în văzduh
dar știu
glonțul meu
întîlnește pretutindeni un piept dezvelit
pe care l-ar putea răni
în felul acesta poate se trezesc
toate inimile pămîntului
poate că oamenii se vor gîndi
la mulțimea celor
care mor hămesiți
sau împușcați
claie-grămadă
aidoma vinatului

Reproșuri banale

niciodată n-ai îmbrățișat o femeie
în cinegișul verde
de unde să știi
ce-i dragostea
și s-a permis întîmplarea
umbletul drept
de unde să știi
ce se cheamă aplecarea
niciodată
prietenii
nu te-au lăsat baltă
de unde să știi
ce este decepția
niciodată
n-ai fost scăldat în lacrimi
de unde să știi
ce-i plînsul onest
niciodată n-ai fost
mințit cu sînge rece
de unde să știi
ce este minciuna
niciodată nu te-ai holbat
într-o farfurie goală
de unde să știi
ce se cheamă foame
niciodată nu te-a amenințat
nenorocirea
de unde să știi
ce-i teama

În românește de
Petre Stoica

eugen teodoru

EOL NĂZDRĂVĂNUL

Eol se plimba arogant, îmbătat de prea-i putere, măsurînd orașul de la un capăt la altul, ca să știe ultimele mărimi de umezeală. Fă a ieșit odată cu ploaia, s-a amestecat în rocotele ei, dar după o vreme, plictisindu-se, a alungat-o, împrăștiindu-i norii cît mai departe și a chemat soarele ca să dea orașului lustru. Pe urmă s-a oprit mirat în porți și coroane, așteptînd oamenii să i se mulțumească. Însă, deodată a constatat că nu a primit din partea semenilor merite de recunoștință așteptate și s-a pornit repede în rafale și a început să zbiere, arătîndu-și noua bogăție. Pentru ca treaba să fie cît mai completă a dat o raită pe deasupra apelor Fluviului, le-a încrețit, vălurindu-le și le-a trimis să plesnească în etrave, bărcuri și triborduri. Vaporașele s-au zmîrcit bine în aceste neașteptări: cui nu-i place să fie legănat pe un balamuc lichid?

Intrigă Eroului Lucian Varnali se află la vîrsta fanteziilor nestăvilite, de cînd timp își întreprinde atenția cu precădere spre acest element dinamic al naturii, care bîntuie fără încetare crinul dintre ape. Și-l urmărește pe Eol cu atîta perseverență, încît i se pare că i-a și pătruns tainele și mai ales năzbîtiile. Lucian a observat că Eol are tendința să zboare, să bocăne, să facă tumbe. Aceasta e starea lui firească, nu știe ce înseamnă hodina. Merge în fiare de bătaie, vîrtejindu-se pretutindeni. Cîteodată și trece prea gîlcă să devină serios și ca să aducă aerul rîcîitor, răcoarea curată, pentru bolnavi din piețe, se coboară cu aripile de pe calcanele unor păduri bărbătești, scuturîndu-și de sus pe sfătoși. Or, apoi dă cîte un bobîrnac acoperișelor țăranilor de dincă gata să le rostogolească, să le strice elegantelor acoperișuri. Eol execută un nou salt dincolo de forfota pescărușilor din centru, nevroși să înșface de la înălțimea cu rudele lui cruzite în atîtea unghere, sub cerdacul cerului. Cu forțele astfel sporite, răvășește părul fetelor prosupt pieptănat și parfumat cu esențe tari, fiind ora cînd bărbații ocheresc părinții, alecînd la plimbare cu prietenii în parcuri pustii și umbroase. La margineea orașului dăinuie crîmpeie vechi de pădure, vrednice în străbătrîne arbori seculari, printre ce într-un țesut de răcoare clădirile și mărginește orașul. Oamenii acelea ocrotite prin Consiliu de mulțe generații au devenit țărănul îndărătnicilor. Mîrtatia cître pajiștile dintre conace pentru treceste fagăduința dorință de evadare. Perechile-s atrase cu un magnet de acele locuri tainice, unde iubirea este pusă la grea încercare. Aci cumpănesc nobilul între sălășirea sau destrămarea simțurilor. Și cînd au plecat în lumea sau în penumbra răcoroasă a acestor poiene, umbiate parcă de duhuri și năzdrăvănite de năderdă, încep luota cu sine, cu rămînările năvalnice și cu nerăbdarea cumpătului; deci nu se le este hărăzit tinerilor, să trăiască cînd stau îmbrățișați fără opreliști. Trupuri în stînă vîrstere, mîini lacome, vorbe și sărutări, ce nu-și mai află sensul și știrele vuind ca intr-o cursă sub presiune. Zmulge-te dacă poți de pe asemenea surbe tîrîtoare, din vraja plăsuri, acestea a fie, totuși ceva ca o sorți libertină ce oferă clădirea. În timpul acesta, tînărul, dincolo de aceste umbrele servere ale părinților se crește în ardoare amenințătoare. Deși au trecut și ei la vremea lor prin aceleași torturi, nu vor să înțeleagă nebunia celor ce au venit la rînd. Atunci Eol simte nevoia de intervenția lui exemplară. Asare implacabil ca un jude, se smulge din hîrtoapa lui, actionează repede și brutal. Își scrîșnește aburi în rarul său, norii înnoptrați de ploaie, tunete și fulgere și pornesc împreună către văduri. Perechile se pornesc cu țîrîituri de apă în cap, scoși din vîrtejul ametelilor. Eol le răposeste, făcînd inospitaliera sederea sub crengi sau pe pămîntul transformat în noroi. Perechile pornesc înnebunite care-n sosa, să opresască vreo mașină sau vreun camion, să-i culeagă din mijlocul urgiei, să-i transporte cît mai aproape de casă. Fac semne disperate ca niște momîi. În acest timp Eol nu-i slăbește, îi biciuie și-i plesnește de nu se mai văd prin smeurata ploii și nu se mai aud din cauza urletului victorios. După acesta le vine de hac. Eol e îndărătnic. Pînă nu vede perechile desfăcute în fața porților, nicidcum „bună seara", cu fețele ude și schimonosite, nu se retrage în grotele lui. Oferă și lor șansa să mai curețe pe acoperișuri, prin hersane, să fiarbă în rîuri și în canale, să înnoroaie ferestrele clasei ore bune încă. Înfrîntele, fețele tremură, lumea în groază în casa ce a-a întîmplat și nu se mai știe nimic răvășită de nesomn și apoi de furtună, venind ca un inamic hărțuit cu înfrîngerile sparte. Eol se potolește cîtva timp și așteaptă ziua. Învățătorile se așează în mașina lor, morala lui dovedește virtuți dominatoare iar sub nicăieriile perechilor, încep să se vadă treptele de marmură pe care se înșiră semnele și prietenii, iar în mijlocul lor arborii simbolici a celor doi, mireasa îmbrățișată în alb, mirele în negru și pe brațele lor, aventurile unor buchete multicolore. Retina unui aparat fixează înregistrează pe o pelicală fericirea mîndrelor și soților colegiale. Păcatul și Eol rămîn de-a pururi un fundal tulbure în memoria lor.

*

Într-o altă după amiază, cînd ce-și terminase lecțiile, liceanul Varnali fu trezit din toropeală de strigătul unei țigănci, venită de peste apă, să vîndă coșurile mari culese în pădurea cu sălcii a Zaclăului. Ocări în grai bărăgănat, deoarece strigătul ei fu preluat de papagalul ce șezut în limba melodeea neștiutorilor: „mure-le de dulceață, mure!", „mure brumării, mure!". Un ceas de atunci încolo năzărea îi curîi în cap fraza furată de pe buzele țigăncii. Și pînă la urmă tot Eol a sărit în ajutorul încăpățînatului cu obrazul pătat de arnee purpurii. În fața aparției la cîntul străzii și răsuflă fierbinte, chemînd năzărea în colivie, care înțeleptă să mai tipe.

Liceanul ieși în balcon, și vesel de aparitia năzdrăvănului a lui Eol la un ceas cînd ai lui voiau să tacă la plimbare, constată că vîntul și amenințarea ploii le zădărnicii pregătirile. Drept urmare nu-l vor mai obliga să păzească ca de obicei casa și tocmai el va fi în avantaj. Se va strecura fără știrea lor pe ușa din dos, va coborî spre Pescăriile Statului. Atunci cînd se zburlește a furtună și Eol bicuie apele fluviului, pescarii se întorc de la vînat, își string undițele și se adună cu bărcile lor doldora de pește în jurul cosurilor înșirate pe pontoanele de colectare. Acum, printre obsesiile lui Lucian s-a făcut drum Eol și năzdrăvanii lui aliați. De cînd le-a cîntărit puterile și descoperit fețele, le ghicește intențiile ca un prezicător meteorolog, fără a se înșela prea mult. De pildă în după amiaza aceea cînd Eol a călcat pe urmele vînătoarei de mure, umflîndu-i salvarii ponosiți și tulpanul decolorat de pe cap, zăpăcind papagalul din colivia spînzurată sub arcada balconului, a știut ce urmează. Pasărea lui, indicator magic al prevestirilor lui, i-a fost de folos.

Lucian Varnali socoate, în împrejurările respective, că trebuie să mai aștepte o altă rafală a lui Eol, să zgîlîie geamurile de la parter, ca să atragă atenția celor de jos că vremea se zburlește curînd și că familia n-are rost să mai țină-n oraș. Ei bine, rafala sosi, făcînd hatîrul tînărului prea des pedepsit să rămînă acasă să aibă grijă de pereți în lipsa bătrînilor. Tatăl scoase înfuriat capul pe fereastră, era în vestă, nu-și încheiase încă gulerul și nici mînecile cămășii de poplin, așa că porunci nevestei să oprească echinarea fiindcă ceea ce se petrece afară nu prevestea nimic bun. S-a stîrnit vîntul, norii s-au cam bulucit pe marginea zării, n-ar fi exclus ca abia ajungînd în centru, ploaia să-i ude și să nu aibă unde se adăposti. Peste cîteva clipe se auzi parcă mugetul unui taur înțărîtat în bătaiul lui de nori. Și nu putea fi pus pe seama ciudatelor sirene ce mai răsunau cîteodată în port, ci mai degrabă pe seama înșelătorilor lui Eol, pe care acesta îi aștepta să intre în scenă, precum așteaptă infanteriștii înainte de a porni atacul, sprijinul artileriei. Tunetele sporeau, rafalele se înteteau,

Compoziția de Alecu Ivan Ghilia
în paginile 4 și 5

nu mai rămînea decît să apară încrengătura de fulgere sub plafonul jos al norilor, rupînd ca o rafalcă de flăcări, bagdadiadă cerului. Scepticul Lucian se gîndi, că totuși e prea mare zarva acestei ploi și va trece, va hurduca peste oraș, ca un car în hîrtoape, maximum un ceas și apoi va cîntare. Cu alte cuvinte, el nu va putea părăsi atribuțiile de santinelă a casei, iar bătrînii își vor respecta programul plimbării prin oraș, împreună cu sora lui mai mare. Mare și la poconi și la figurat. Mare și multă, cît un jandarm rural: 28 de ani, figură pre timpuriu matroanească, ochii bovini, aposi și nestăpîniți, care tersese iubirea de pretutindeni și n-o obtin de nicăieri. Parcă bătrînii o iubesc? Ies cu ea prin oraș, de nevoie. O expun ca pe o fatidică pe terase de cofetării sau în localuri luxoase. La spectacole cumpără bilete scumpe pentru fotoliile din față, atît la teatrul de proză cît și la cel muzical. Ba au purtat-o pe la teatrul de copii, să rîdă cu gura pînă la urechi de comediile stupide cu marionete, sperînd că vor întîlni prin sală și vreun vădan, care s-o angajeze îngrijitoare la copii, oferindu-i în schimbul simbriei, atributii de menajeră și soție. Dar și strategia aceasta a dat gres. „N-am noroc", striga prin casă sora liceanului, și se învîrtea prin odăi ca o nebună. Ferindu-și privirea de oglinzi nu vroia să accepte ceea ce îi spuneau ele, despre chipul ei lătăret, cu buza de sus mijind o mustăcioară, care se tot înăsprea cu trecerea anilor. Nici părinții nu știau ce s-o sfătuiască cu privire la invazia de păr de pe picioare, de pe brațe și tuleile din bărbie. Unguentele depilatoare ar fi înmulțit părosenia. „N-am noroc": răcnea în obrazul liceanului frate, de parcă el ar fi fost vinovat de ghinionul ei la măritiș. „N-am noroc" azi, mîine, poimîine, și iată că papagalul lui Lucian a început să ciriie cu o voce asemănătoare soră-si. „N-am noroc! N-am noroc!" repeta într-una coroiata cu pene, adusă de la tropice. Taci! strigă stăpînul papagalului, n-auzi să taci, dar nu repetă de mai multe ori ca să nu-i trimbițe pasărea deasupra străzii. Asta ar mai fi lipsit ca să aibă vecinii motive în plus să rîdă de ei. Au și așa destule pricini de bîrfă, iscodind întîmplările familiei lor, scrutînd ochii blegoși și mereu înlăcrimați ai Pulcheriei.

Precum, prevăzusem adineori, ploaia s-a stins. Eol, a venit să-i șteargă urmele. Părinții și-au înzorzonat odrasla, și au pornit iar în căutarea mirelui. Lucian a luat în primire spațiul de pază și a poposit tot pe balcon, unicul punct de supraveghere sigură a vieții dinăuntru și din-afara căminului. Puțin mai tîrziu a observat că Eol a vînturat de sub pelerina lui cu generoasă plăcere un iz de calomfir, de pelin și de buruieni răpuse de coasă, iar din altă direcție, mireasma pieților încărcate cu fructe, a grămezilor de pepeni galbeni cu miez parfumat, a trandafirilor înecați în spini, al căror stăpînă nu i-a mai curățat de mult, al leandrilor crescuți în pustii lîngă caprifoi, în pervazele fără superstiții ale oamenilor de la Dunăre. Chiar dacă cerul era senin și piatra clădirilor bătută de soarele în agonie, el a simțit deșărtăciunea fără tămăduire a singurătății. Eol biruitorul, stăpînul însingurării, al igheaburilor înguste sau largi din case, al substanței fluide, pe care o mină cînd ușile stau vraiște fiindcă aerul îl ascultă orbește, se modelează după voia lui, trece din cameră în cameră, din coridor în coridor, și se dilată, după cum se lărgesc sau se îngustează pereții printre care trece. Dar ceea ce-l tulbură mai mult pe Lucian, cu firea lui visătoare, este faptul, că acestei respirații a văzduhului i-a atribuit puteri ce depășesc în fapt realitatea. Și mintea-i necoaptă s-a agățat de expresia deseori folosită la vîrsta lui, „furtuna iubirii", cu ea nu-i de glumit! Mă rog, cine-i în stare să-i afle leacul, de vreme ce devastează inimi, trimite cu atîta ușurință, în robia unei fete zvelte, a unui obraz delicat, a unui bust frumos croit, întreaga voință a omului, stăpînindu-i sufletul, alungîndu-i liniștea. Însuși Lucian Varnali se prăbușise de curînd în capcanele vrăjite ale unei frumoase eleve, iar imaginea ei îl urmărește stăruitor prin somn; mai corect zis, seară de seară, o imploră de la [illegible] măcar în vis. Pentru că numai acolo, are îndrăzneala să-i vorbească. La lumina zilei, la ieșirea sau la intrarea de la cursuri — școlile lor sînt învecinate — nu-l învrednicește cu nici o atenție, pentru simplul motiv că nu-l cunoaște, iar dacă l-ar bănui c-o place, pe cît de înfumurată și inaccesibilă este, s-ar considera ofensată de apariția unui atare adorator cu obrazul împroșcat de erupția adolescenței. Se tînguie în zadar că nu poartă în el nici o vină, de vreme ce inima și privirea îi sînt atît de curate. Un motiv în plus să se refugieze abătut în nacela cu grile de fier forjat, pe flancul zidului exterior al casei. Acolo unde stă izolat și la ora aceea. Sprijinit cu bărbia de balustradă, privește țintă țiglele casei de peste drum, pe care licăre soarele după-amiezei aceleia lungi. Eol mușcește cu rîvnă, învîrtind fără preget, morișca și cocoșul de tablă, instalați pe coama clădirii. Cam în același fel îl prinde și pe Lucian ameteala, cînd o vede pe Elvira Modrescu. Din păcate, nu poate, nu poate trece de la tentativă la acțiune, încă multe luni de aci înainte. S-ar face de ocară și ar înregistra cel mai îngrozitor eșec. El știe care este piedica. Pînă atunci va constata numai pentru sine, nu ca Pulcheria în gura mare, adevărul „Nu am noroc". Va rămîne în continuare un anonim și-și va trata obrazul spuzit de cosuri cu alcool camforat de trei ori pe zi, iar seara, cu cremă Cadum. Cîte tratamente n-a încercat!? În fiecare dimineață, se privește, trăgînd cu ochiul temător în oglinda de la baie, numărînd cîte cosuri i-au împrumutat chipul, cîte au dispărut și cîte le-au luat locul. Nimeni nu este în măsură să prevadă sfîrșitul calvarului său...

Sări-va Eol din condiția lui naturală, luînd înfățișarea unui vraci tămăduitor? Ori tot preparatele farmaceutice vor nimici urmele bolii lui de piele. În acel moment, i s-a părut lui Lucian că geamurile casei au fost împodobite cu strălucări noi. Eol s-a umplut de o anumită fervoare și parcă a prelins pe tencuielile și balcoanele întregii străzi, o substanță necunoscută, și a transformat dintr-odată totul într-o materie translucidă, asemănătoare cu ceea ce văd optimiștii cînd privesc lumea din jur. Oare să fie adevărată povestea, pe care i-o spunea de atîtea ori bunică-sa, că strada lor a fost cîndva un fel de pistă de alergări pentru echipajele celor puternici și avuți, care plictisindu-se făceau pe acest șplai, întreceri hipice rămase de pomină în analele orașului? Pentru o oră sau mai multe, strada devenea un hipodrom în toată regula. Geamurile și balcoanele-tribune și peluze, iar în ziua aceea — cu pariuri, gălăgie și trompete — la pervazuri și pe balustrade apăreau preșuri, covoare, baticuri multicolore; marele pavoaz al străzii, înălțat la rang de sărbătoare, ca la ziua marinei. Și cîtă lume se scurgea pe trotuare, și cîți nebuni se sprijineau de ziduri. Și ce cîștiguri realizau negustorii scoțînd pe tejghele toate băuturile lor, păstrate la rece în pivnițe. Cu puțin mai devreme a trecut un alai călări, anunțînd serbarea. Luminile din aer s-au înmulțit. Eol le-a ținut aprinse, iar după galopul escadronului călări, ce-a pregătit deschiderea în capătul de sus al străzii, au început să se alinieze trăsurile, bihuncile, docarele, șaretele, toate cu osiile unse și aripile lucind de curățenie, iar caii jucînd în buestru, scoteau din potcoave scîntei. În sfîrșit, se rostogoli bulucul acela de roți, de copite, de picioare nervoase galopînd în trombă, de coame spulberate în vînt și de harnașamente izbite ritmic de crupe și spinări țesălate. Mai departe, la capătul șplaiului, arbitrii așteptau îmbrăcați ca niște clovni, cu scurte caroiate de mătase, și pantaloni bufanți de atlas. Agitau steagurile la fiecare trecere a liniei de sosire. Se făcea numărătoarea minutelor și a secundelor, pe cronometrele lor vechi, dar precise. Proteste și scandaluri pe de o parte, chiote de bucurie pe de alta, izbucneau de pe capre și de pe pernele concurenților, în timp ce caii, frînați de căpestre și zăbale, se ridicau pe picioarele dinapoi, nechezînd. Urmau îmbrățișările, felicitările, alocuțiunile. Se confereau cupele și premiile iar deochiatele din spelunci urcau în chip de mascote să fie desmierdate pe genunchii goi, pretinzînd că le-au purtat noroc originalilor sportivi de altădată. Apoi, Eol a întins o barieră de fum și ceață, lăsînd-o ca o lespede deasupra portului. Și pe urmă, s-a aprins, pe stîlpi, colierul de lumini a uzinei electrice. Fișia de piatră a străzii și cea de granit a trotuarelor, bordurilor, au prins un lucru stins.

Serbările au luat sfîrșit într-o apoteoză plină de beatitudine. Eol s-a amestecat în miezul acelor petreceri, răcorind pielea de sub cămășile asudate, brațele pudrate ale cucoanelor, și armăsarii care gîfîiau după atîta alergătură, deshămați, hohotele de rîs nu mai conteneau, freamătul tineretului și gîrlele de alcool curgeau nu numai pe gîturi, ci și în rigole. A început o vinzoleală fără istov. Scîrbit de acest spectacol grotesc, în care nici o fărîmă de omenie nu mai putea fi întîlnită, Eol împreună cu ciracii săi, traversară Dunărea, întorcînd spatele orașului cufundat în promiscuitate. Eol se duse la focurile pescarilor, de pe drumul Vădenilor, de lîngă halta Lățimea, calcă vioi, ațîțînd flăcările de sub găteiile stivuite peste jeratic, să fiarbă ciorba, să se pîrlească crapii aruncați de vii pe tăciuni. Și mirosul era purtat mai departe, de urlau pisicile întărîtate din Zaclău. Li se făcuse foame, erau sătule de guzganii vaporarelor din Mediterana sau din Atlantic ori din burțile cuprinse de putreziciune ale vechilor calcuri din Anatolia. Eol se strînse în sine, ca o panteră furioasă căreia îi rămăsese un ochi întredeschis și nările adulmecau și prin aer prada. Zvîcni un fosnet, apoi un altul. Pe sub pătura groasă a văzduhului răbufneau din apă curenți reci. Pe blana aceasta umedă Eol se întinse și se întoarse în oraș, cărînd cu el întunericul mortăciunilor din bălți: Nici piață, nici om, nici buruiană, nu putea să nu tresară, simțind fiorul acestei înfricoșate schimbări în pulsația aerului. Un stol de ființe stinghere țipau la înălțime și după ele un șir de cocoare nevăzute, doar presimțite sub baldachinul cerului, visleau spre Deltă.

Sub lestul zvîrlit din șlepuri și adunat pe muchia împietrită a malurilor vechi, se hîrjoneau doi copilandri. Eol îi înlănțui, aruncîndu-i cu inimă cu tot spre fugarele insule ale iubirii. Numai pe ei îi crută, prevenindu-i să se adăpostească într-o magazie veche de fringhii. Perechea ascultă porunca și blana umedă a lui Eol îi ocoli, cutremură ținutul, vîrînd în groază ciinii, antrepozite și barcazuri.

teatru

t

Din nou Pirandello

E sigur că trăim o perioadă de (re)descoperire a lui Pirandello. Mai multe teatre, din țară și din București și-au adus (sau îl s-a adus) aminte de marele dramaturg: drept urmare un val „Pirandello" străbate scena românească, prefigurînd bineînțeles, și o apropiată inflație (s-a mai văzut?)...

Dar acum, la zenitul beneficei mode, destule teatre se lansează constincios într-o captivanta și rafinată competiție, în care premiile se dobîndesc — fără ceremonie oficială, prin consens — potențînd, la maximul posibilităților, litera genialului scriitor.

Paradoxal, teatrul „Ion Vasilescu" s-a apropiat merituos de laurii acestei discrete, oficioase ierarhii, prin inscenarea unei piese mai puțin „pirandelliene" — **Dar nu e nimic serios** — construită riguros în structura comediei realiste italiene, urmînd neabătut o narațiune din care nu lipsesc farsa, critica socială, secanta tipologică robustă, în care e prezent comicul, în multiplele-i înfățișări și nuanțe. Corectitudinea acestei comedii (inclusă chiar în cercul atrăgător, dar strimt al deznodămîntului fericit) este însă aureolată de forță, de desenul apăsat și generos al unor caractere, de firescul cald, uman, al întîmplărilor. „Ma non è una cosa seria" (scrie Ileana Berlogea în „Antract" — primul număr al caietului-program al teatrului „Ion Vasilescu", adevărata gazetă, vie, atrăgătoare, cu multe semnături și poze, dar avînd nevoie de stilpi de rezistență ai unor articole analitice) „a rămas prin omenescul ei".

Iată că Sorana Coroamă-Stanca nu s-a mulțumit numai cu atît. A descoperit în text unele sugestii spectaculare aparent contradictorii și le-a regizat astfel, încît, în montare, coexistă armonios, unitar (nuanțat adică, pe de o parte, [illegible] cu tablouri înpăstă, iar pe de alta, [illegible] cel mai important cu o pantomimă burlescă, imbinînd tragicul cu subtilul parodic al „măștilor nebune". Regizoarea a „pirandellizat" astfel piesa, distingînd în desfășurarea ei și rîzînd la sumrafață un comentariu estetic secundar polemizînd despre stil și unitate stilistică.

Odată cu această dizertație. Sorana Coroamă-Stanca a întreprins și o ingrijită și pertinentă distribuție — actorii de la „Vasilescu" arătînd că sînt de acum o trupă puternică, cu largi disponibilități — abil îndrumată în a crea pitorești, memorabile caractere. Dar tocmai la întrepătrunderea dintre teorema estetică spectaculară și elaborarea contururilor tipologice ajus-pomenite se produc unele aspre scîrțîituri, care nu împietează însă asupra certitudinii: am văzut un bun și original spectacol.

Scenografia a semnat-o Constantin Russu. Costumele sale, mai ales, contribuie la crearea unei atmosfere parodice, batjocorind delicat, prin minuțioasă, chiar pedantă reproducere, inceputul de veac, kitschul penajelor înflorescente, al ghetrelor strălucitoare, al pălăriuțelor și bonetelor rozalii etc.

Actoriceste, Adina Popescu a traversat cu fine nuanțe rolul unei cenușărese, iar Sorin Postelnicu pe cel al unui fante bogat. Mariana Cercel, Dimitrie Dunea, Hamdi Cerchez, Ion Lemnaru, Maria Chira, Lavinia Jemna, Marius Marinescu, au interpretat cu talent, uneori excepțional, roluri complexe, de mare dificultate, intens, bogat colorate.

Radu Anton Roman

film

f

Drumul oaselor

Principalul autor al **Haiducilor**, **Eugen Barbu**, de astă dată împreună cu **Nicolae Paul Mihail**, ne propune un excelent început al unui posibil serial — **Drumul oaselor**. Inteligenta convergență a elementelor de acțiune cu sugestiile lipsite de echivoc ale istoriei (în cazul nostru, ale perioadei prepașoptiste) structurează un model convingător pentru un popular gen, ilustrat printre alte titluri de referință, de pelicule ca **Fantan la Tulipe** sau **Cavalerul fără lege**.

Structura epică, viabilă și verosimilă în coordonatele precise ale epocii, nu refuză cheia unui romantism exprimat în date specifice: mirajul comorii, implinirea unui jurămînt de credință, parola și pseudonimul cu parfum inefabil, capcane și femei fatale, culminînd, ca în orice basm pentru toate vîrstele cu victoria Binelui, simbolizat aici de un neașteptat erou.

Acest erou, **Mărgelatu**, în filmul realizat cu o incontestabilă virtuozitate profesională de **Doru Năstase**, constituie nu atît o surpriză (l-am mai văzut pe **Florin Piersic** într-un contre emploi convingător — **Ultima frontieră a morții**), cît o bruscă depășire a prejudecăților ce cantonează din păcate atîtți interpreți în rutină și tipare prea repede uzate.

Vibrația unei idei, a unor obsedante sentimente caracterizează și pe ceilalți călători pe un drum al sacrificiului între istorie și legendă pentru a ne conduce atenția dincolo de granițele unor spectaculoase aventuri, spre resorturile uneori ascunse ale unor adevăruri simple, dar permanente.

Drumul oaselor este un film care poate releva oricînd subtilitățile genului: aici limbajul cinematografic este utilizat cu funcționalitate maximă: un gest în prim-plan exprimă un întreg trecut, o replică nuanțează sensul unei trădări, un unghi al camerei descoperă atributele unei psihologii cu grijă disimulate, un acord sonor simbolizează un eveniment depășind ilustrația.

Ritmul susținut al filmului nu se datorește atît mișcării exterioare, cît alăturării acesteia de atitudinea eroilor într-un moment sau altul al acțiunii. Concentrată în puține personaje pelicula avansează într-un suspens de calitate susținut de un dialog, niciodată în afara esenței epice.

Cadrul plastic este conceput cu o superioară înțelegere a atmosferei atît în interioare, cît și în exterioarele redescoperite pentru potențialul lor dramatic (decoruri: arh. **Adriana Păun**, costume: **Ileana Oroveanu-Kosman**). Operator cu un deosebit simț al mobilității camerei, obținînd exact efectele necesare personajului, momentului, ritmului și cadrului, **Vasile Vivi Drăgan** semnează aici una dintre cele mai reușite experiențe artistice. Un rol, deloc ușor îl joacă în reușita filmului montajul semnat de **Anca Dobrescu**.

Ion Marinescu, Marga Barbu, Iurie Darie, Ernest Maftei, Toma Dimitriu, Remus Mărgineanu, și-au spus cuvîntul cu întreaga forță a talentului lor într-o peliculă concentrată și concentrică, cu o solidă coerență interioară, al cărei principal erou se dovedește a fi pe deplin pregătit și pentru alte captivante aventuri.

Călin Stănculescu

televiziune

tv

Spectacol

Despre redacția de teatru t.v. am mai scris, în majoritatea cazurilor elogios. Cele mai multe din piesele programate au fost bine alese, alcătuind de-alungul anilor un repertoriu echilibrat, asigurat de actori români și străini de prestigiu. Era și firesc să se întîmple așa și nualtfel, de vreme ce această scenă, deși atît de mică, atrage milioane de spectatori de toate categoriile, în toate anotimpurile. Piesele din repertoriul clasic și modern românesc și universal, montate în studiourile televiziunii sau preluate din studiourile televiziunilor străine, înlesnesc prin intermediul micului ecran cunoașterea în masă a unor mari dramaturgi. Se știe doar că nu toată lumea merge la teatru, măcar și pentru simplul motiv că nu peste tot există teatru. Aceasta în ceea ce ne privește numai pe noi. Pentru montările străine, excepțînd turneele prin A.R.I.A., teatrul t.v. este singurul mod de a cunoaște și aprecia talentul regizorilor și actorilor de peste hotare și, eventual, de a compara montările noastre cu ale lor. Un exemplu în acest sens l-a constituit programarea cunoscutei piese a lui Bertold Brecht „Ascensiunea lui Arturo Ui trebuie oprită", în interpretarea cunoscutului Berliner Ensemble (marți, 24 iunie). De la început precizăm că atît montarea, cît și interpretarea au fost excelente, la înălțimea textului. Astfel, cariera bulmăcitoare a dictatorului (Ui alias Hitler) și a acoliților săi este șarjată cu inteligență, regia amintind pe alocuri de „Dictatorul" lui Chaplin. Piesa, fără îndoială dificilă atît în montare, cît și în interpretare, a solicitat efortul maxim al tuturor celor care au concurat la realizarea ei. Acestia însă, în ciuda „isnitelor" textului, cît și a măștilor grotești nu au „modernizat-o", după prostul obicei al altora care, din exces de orgoliu, se simt obligați să treacă în fața autorului. Mesajul a rămas de aceea limpede, avertismentul din final reieșind pe întreg fondul spectacolului.

x

Pentru a ne demonstra parcă talentul și seriozitatea redacției de teatru, televiziunea ne-a oferit în această săptămînă un al doilea spectacol propus de aceasta: „Jocul de-a vacanta", piesa lui Mihail Sebastian, adaptare și regie de Geo Saizescu. Însăși programarea unei piese a lui Sebastian este mai mult decît salutară. Adăugăm că piesa apare pe micul ecran după marele fiasco de pe marele ecran pe care a rulat nu cu mult timp înainte un film care se pretindea inspirat din aceasta. Față de libertățile „creatoare" din film, Geo Saizescu a reacționat corect, uneori prea corect (ar fi putut lucra mai mult pe text ca adaptator, evitînd unele lungimi ale replicilor), realizînd o montare clasică, de replică, extrem de favorabilă interpreților. Prim-planurile au exploatat de aceea cu succes jocul de fine nuanțe al Violetei Andrei (Corina), actriță în privirile căreia par că zboară egretele sau cel al lui Florin Piersic (Ștefan), actor care cîștigă din ce în ce mai mult în seriozitate, împotriva etichetei de „frumușel" (se poate lupta. Iată, și împotriva acesteia). Ceilalți colegi ai lor și-au susținut cu fervoare partiturile, colaborînd la realizarea unui spectacol de excepție, cum i se și cuvenea de altfel unui asemenea autor.

Iulian Neacșu

La madame Sotiris s-aprinsese lumina, dar vintul i-o stinse imediat. Nu se mai văzu apoi nici un filigran de lumină nicăieri, tedera fu smulsă de pe balcoane și toate străzile se acoperiră de verdeață zdrelită de picioare. Niște fantome ieșite din munții hercinici învelite în blănі sure, umblau ca stăpînii, pe sub streașini și înghesuiră umbrele pretutindeni, pînă ca Eol le dădu glas. Atunci începură să li se audă urletele ca ale unor buciume lugubre. Nimic nu mai avea culoare ; totul se convertise în negru. Nici o floare nu mai mirosea, nici o gură nu mai respira decît aerul muced, venit din peșteri. Otgoanele vapoarelor de mare tonaj se transformară în șerpi și goniră și ei în sensul în care pornise Eol, mînîndu-i din spate, trezindu-le pofta de a gîtui și nimici tot ce întîlneau în cale. Nu exista relaxare, nu putea fi salvare de vreme ce incenuse un blestem atît de nimicitor să cadă ca o lighioană în port.

...Dintr-odată, mîna lui Lucian lunecă amorțită de pe balustradă și tînărul se trezi speriat de propriul țipăt, dar nu i-l auzi nimeni, căci tot pustii rămăseseră casa de peste drum și strada, pe care Eol lungea umbrele la nesfîrșit.

Familia nu i se întorsese încă de la plimbare. Întîrzia. Crepusculul își întinsese urzeala difuză peste tării. Lucian tremura de spaimele care îl covîrșiseră adineori somnul chinuit, urmărindu-l și acum cu imaginile lui zgudуitoare. Traversase negura unui coșmar. Plăsmuirile lui nu-i dădeau pace. Pilcurile de oameni fantomatici îmbulzite de-a lungul străzii străluciau diforme în gîndul lui. Răzbunătorul Eol învălmășise mulțimea ca pe o turmă dezorientată și o împrăștiase aiurea. Lucian se mișcă în sfîrșit din locul unde stătuse. Încet, brațul înțepenit i se desmorțise. Ochii căutau limpezimile, și, ca să-și revină, mută voliera cu perdele trase a perușului, într-o sălită alăturată balconului, unde obișnuia să adăpostească pasărea. Se întoarse înapoi. Își recîștigă luciditatea privind către asfințit. Pe depărtări se trăgeau zăvoarele și se puneau lacătele mute ale întunericului. Acolo unde turela boltii ajungea să se închidă, rămăsese o dungă foarte subțire care amintea de rămășițele amurgului.

Dintr-odată Lucian Valnali tresări și căscă ochii mari nevenindu-i să creadă ceea ce vedea alevea pe stradă. Mama și tatăl său o apucaseră de brațe pe Pulcheria, aproape tîrînd-o, ca niște apucați ce vor să scape o victimă inconștientă de un urmăritor periculos. Parcă se temeau, că acela o va sfîșia dintr-o clipă în alta. În spatele lor se afla în carne și oase un zdrahon de bărbat. Pulcheria întorcea disperată capul îndărăt și-i implora cu ochii ei umezi (așa o vedea în lumina felinarelor de curînd aprinse) s-o urmeze, să-și ducă la îndeplinire fărădelegea. Așa și era. Omul acesta venit de aiurea și despre care Lucian n-avea habar, într-adevăr îi urmărea tocmai pe ei ; mărturisea că i se aprinsese inima după Pulcheria. Declara în auzul tuturor, că e nebun după fată și le-o cere părinților, chiar în seara aceea, s-o ducă acasă la el, unde-și trece zilele singur și moare de urît. La prima vedere bărbatul nu făcea o impresie prea bună, era cam rufos, netuns și pe deasupra cherchelit. Striga de răsuna toată strada.

— Bă oameni buni, ce vreți de la mine ? ! V-o iau și gata n-am nici o pretenție. O primesc așa cum e, cu ceea ce are pe ea. Vă scap de bucluc. Recunoașteți, mai mare minune ca asta nici că se putea ! Bucurați-vă. Mi-a căzut mie cu tronc. De cînd aștept eu un talan de muiere ca asta, să mă ingrijească și să-mi nască copii. N-o să-i pară nimănui rău. Pe dinsa o fac fericită și pe voi bunici. Ce vreți mai mult, bă oameni buni ? Ce-i drept nu sînt prea arătos. Și ce importanță are lucrul ăsta. Hai ? ! Dacă vă interesează sînt brigadier la Pescăriile Statului, am mai multe meserii, conduc șalandele vînătorilor de moruni primăvara și toamna. Vă pricopsesc pe toți dacă vreau.

— Nu vezi, omule, că ești beat și nu știi ce vorbești, răcni tatăl, gîtuit de furie și peste măsură de agasat de stăruința bărbatului mătăhălos, care nu dădu îndărăt nici un chip. Pentru ce o vrei pe fata noastră ? !

— Pentru că nu are cine să mă mai țină în frîu și că n-am pentru cine veni acasă și mi-aruncă banii pe unde găsesc băutură. Mi-e urît, înțelegeți ? Dacă aș lua-o de nevastă pe ea, m-ar aduna de pe drumuri, mi-ar fi și mie dor de cineva ?

Omul acela, care stîrnise atîta zarvă, și-umpluse de rușine deopotrivă părinții și fata, continuă. O s-o fac frumoasă și n-o să mai fie niciodată ca la voi. Fiindcă ați băgat groaza în ea, că nu se mărită, arată așa ? ! Lăsați-o din mîinile voastre unde a ofilit, să vină în brațele mele ca să înflorească.

Pulcheria începu să plîngă amarnic. Se văicărea, se jelea și se zbătea din ce în ce mai nepotolită, încercînd să se tragă spre bărbatul acela încănătinat.

— Cît o s-o mai țineți și o s-o mai plimbați prin oraș ca pe sfintele moaște ?

Părinții sfîrșiți de oboseală ajunseră la intrarea de jos a clădirii, o deschiseră, împingînd-o pe Pulcheria înainte, și îi trîntiră apoi ușa în nas, nepofticiosului pretendent. Înfuriat de acest gest categoric, omul gemu din adînc și se așeză pe trotuar chiar sub balconul lui Lucian. Era hotărît să aștepte oricît era nevoie ca să înduplece familia, deoarece el constatase că Pulcheria i-a primit propunerea și că ea de fapt rămînea cel mai credincios aliat în luptă. Continuă deci să strige plin de dîrzenie.

— A mea ești fetito ! Nu mă mișc de aici nici în ruptul capului. S-o creadă ei că plec!

Într-adevăr pescarul nu părăsi cîmpul de bătaie, cu una cu două. Lumea curioasă, vecinii, tineri și bătrîni, mai ales pustimea nelinsită în asemenea împrejurări apăruseră ciorchini la ferestre și la porți, atrași de gălăgie. Strada aceea care o compătimea pe Pulcheria și lincezea într-o cronică plictiseală din lipsă de evenimente, trecu fără nici o ezitare de partea tinerilor și privi cu enormă simpatie întîmplarea. Alături de ei se afla în primul rînd Lucian. De aceea cînd s-a trezit cu soră-sa în balcon i-a

Continuare în pag. a 6-a

cenaclul revistei «luceafărul»

Pe o vipie cumplită, cu, totuși, remarcabili participanți, ultima ședință a cenaclului „Luceafărul" (desigur, din acest sezon) s-a produs la Ateneul Tineretului în 23 iunie 1980. Poetul Ion Gheorghe, introducînd un element umoristic („Ultima ședință, poate la toamnă cine știe ce mai este") a dezlegat energiile a trei poeți tineri și a deschis „ostilitățile". Au citit Smaranda Cosmin, Bogdan Păcurețeanu și Dan David. Discuțiile au fost furtunoase și, după ce Ion Gheorghe a invitat asistența „să se repeadă", a vorbit poetul Cezar Ivănescu. El a recomandat pe Smaranda Cosmin („poezii scrise subtil, inteligent, ale unei poetese importante, cu mare nerv intelectual") și pe Dan David („Poezie scrisă cu ironie, detașare și erudiție, care trebuie să renunțe la unele sorescianisme"). Despre Bogdan Păcurețeanu, Cezar Ivănescu a spus că „e un temperament retoric".

Criticul Valentin F. Mihăescu a elogiat pe autori, spunînd despre **S. C.** că practică o „poezie sarcastică, rece, scrisă cu creierul, datoare colajului surrealist și modernilor italieni". Poeta nu denotă „atît talent cît tehnică și chiar profesionism". **B. P.** „suferă de epigonism eminescian" ,cît despre **D. D.**, „limbajul iconoclast, amintind de pamfletul arghezian de Geo Dumitrescu și de Tonegaru" ar fi esențial". **D. D** e un „melancolic ironic, poet în toată puterea cuvîntului".

Nicolae Ion Dragu a observat că **S. C.** „știe să se clatine între extremele real-vis" avînd în ultimele poeme „o scadență vizibilă". Universul lui **D. D.** este „concret (...) și satisfacția constă în cunoașterea adevărului". În plus, **N. I. Dragu** a emis și alte judecăți despre poezie, citind un fel de discursuri compuse pe loc. Poetul Matei Gavril a observat la **S. C.** „curajul care ține de experiență și profesionism", la **D. D.** „modalitatea șocantă, amintind de M. R. Paraschivescu, poetul fiind un sentimental ascuns", iar cît despre **B. P.** judecata a fost categorică „nu se poate face poezie la modul acesta". Poetul Marius Stănilă a recomandat lui **S. C.** să „păstreze echilibrul între cultură și simțire", elogiind pe Dan David, „poet fericit, la care cuvintele răspund cînd le chemă ; un poet torențial, destul de dificil la lectură". Marius Stănilă a citat „cîteva versuri". Florin Grigoriu, obișnuitul precipinent, a comentat cu aplicațiune, zicînd că „poeții parcă ar fi în Purgatoriu". **D. D.** se aseamănă cu Evtuşenko „fiind un înger care fumează și drăcuiește ; el privește spre infern". **S. C.** „prezintă un tablou impresionist, cam expresionist, în fond evazionist". Încheizînd observația asupra lui **S. C.** cu propoziționea senzațională „poeta mi-a plăcut". **B. P.** i-a amintit lui Florin Grigoriu de „vocea lui Dinu Ianculescu", aprecîind ședința, în mod global, ca fiind „foarte bună". Viorica Farcaș-Munteanu, vorbind despre **S. C.**, a remarcat : „se află pe o poziție iconoclastă de bună calitate, de femeie care este stăpînă pe gîndurile ei, cu un suflet melancolic (...) în limbaj viol, cu un exotism de pe toate meridianele și paralelele". „Poezia lui **B. P.** este cinematografică, cu imagistică originală, demonstrativă pe ici, pe colo". Având o filozofie care nu conține „lucruri ușurele, sălătărețe". **D. D.** e un „fenomen interesant în sine, o drogare psihologică, cu bestii, temei și așa mai departe".

Romulus Georgescu crede că **S. C.** „scrie o poezie exotică fiind probabil un temperament exotic", „**B. P.** e tributar retorismului, fiind singurul înclinat spre meditație dintre cei trei, fără a fi „problematizat" poetic. În sfîrșit, **D. D.**, „este un liric exploziv, aflat în marea vină a „Cîntăcilor țigănești". În atmosfera de „sezătoare" jovială și simpatică, poetul Ion Gheorghe a închis lucrările acestei ultime ședințe de vară.

A. S.

smaranda cosmin

Concert de orgă

Posibile privelişti ar fi amurgul iernatic
Mestecenii piruetind impudici
Bănuitor se roteşte o pasăre boreală
„Solveig, Solveig" silabiseşte memoria
Ce se destramă lin ca dantela uimirii
Un copil înaripat nu, a părere
În iris se încheagă banchiza ori doar
Poliedrul privirii
Cum arată noaptea un cimp de glicine
Te-ntrebi şi în somnul tău grav puiul renului
Suge...

Rece

Privirea — un fel de daimon al frigului.
E cineva — îți spun — e Cineva între noi :
Măsluieşte statura aerului, în arabescul
Zimbetului bombardează cuvinte...
E cineva tocmit să-mi asmută chiar inima
În ungherul unde stăruitoare, veghea
pumnalului
Tremură şerpi. E cineva — răsuflarea-i singură
În amorțeala obloanelor parcă
Şi-ar răstigni trupul între două amieze
Parcă şi-ar lăți rinjetul între două masacre
E cineva — ți-o repet — nu te mira că
De-o vreme ori numai de-a dragoste
Ajunsă în prag umbra mea gifiie...

Stampă

Tu nu crezi într-o glorie viitoare,
Dulcissime ?
În Terra Nova au împăcat carabinele
Vînătorilor de vulpi
Mîncătorii de lotus blînd îşi digeră copiii
În insula Santa Hymera — cine mi-a spus —
Caprele pasc din fîchia mov a Cardinalului
Velasquez ; o promisiune trece-n văzduh :
Poate norişorul ghiduş, Esenin ;
Nu mai adulmeca eşarfele femeii albastre,
(În anii douăzeci streangul s-a numit Isadora)
French can-can fiacru frau-frau şi cine
Mai ştie... Lucrurile vechi au început
Să ne iubească. Pot să jur : peste un secol
O stradă timidă-n amurg va povesti vrăbiilor
Apusa noastră celebritate...

dan david

Să fugim

Iubita rabatiță, trupul tău de foşnet de mers
de căprioară
e leac pentru oricine De profundis, poate
înlocui al treilea amor mondial ! ! !
Ascultăm Smokie, La Bianda, Romica
Puceanu, Pink Floy, fumăm tăcuți...
Ah, Leliță Ioană, să bei vin să minci
pastramă, lume de timizi, de muți
eu te iubesc pentru mai multe generații
pînă-n cosmosul cioplitorilor din
Neanderthal !

Dar dacă vrei să-mi cetești poemele
mai bine sărută căpățina unui deal...
(Nu e timp, strigă Remuşcarea, Gauguin,
Goya, Deznădejdea,
Camus şi Macedon, să fugim Bucefal !)

Nimic nu se pierde

Iubire, nu-ți minca lacrima, iarba, substanța !
Nu mă orbi cu zăpadă de Africa, de Tropice,
de Constanta !
Mai lasă-mă printre Oameni viu sau mort
cu lăgăduință, cu ochi, cu Niagare, cu
pădure cu tot !
Din geometria dulce a tăpturii tale
trimiți triunghiuri şi săruturi care
să-mi strivească povestea buzelor fugare...
Te-apleci peste marginea raiului, peste fire
şi răcnești blestemul sacru către omenire ;
e cîntecul nostru de viață lungă şi de foaie
verde
...oh, la poale de codru verde ce frumos
foşnesc se vede !
(Nu nu nu şi Kafka tace şi savanții tac, Nimic
nu se cîştigă Nimic nu se pierde !)

bogdan păcureţeanu

Inserare

Vine seara
şi tu te uiți cu spaimă în jur.

— Auzi cum vine
cu nesfîrşite haite de ciini
lătrînd la stelele carnivore... —

Ochiul se dilată neputincios
peste-nclestarea lucrurilor
cu întunericul,
oamenii cresc fantastici
purtînd scheletice umbre-n spinare,
înfierbîntată,
imaginația scurmă febril
molozul existențial al ființei...

Pretutindeni
un om grăbit cutreieră lumea
lăsînd în urmă
un felinar strivit de tristețe
şi-alături,
o scheletică umbră
împingînd disperată cu brațele
somptuoase,
blănurile nopții
în care nu se mai poate regăsi...

— Auzi cum vine
cu nesfîrşite haite de ciini
lătrînd la stelele carnivore... —

Învăluit în glasul blînd al iubitei
tragi tăcut storurile.

Chipul copilăriei

Închide ochii şi vezi
dacă afară s-a luminat,
dacă în salzii mugurilor
grei şi încomozi
ca niște robe de sfinți,
s-au ridicat
visele copiilor, nebuni şi cuminți...

Ce-ar fi
să mă întorc şchiopătînd,
sărind într-un picior
printre oamenii
cărora apoi să le strig
îngrijorat şi convingător :

„Atenție... doamnelor şi domnilor,
nu-mi călcați în şatron !..."

Închide ochii,
nu vreau să mă vezi
copil mutilat de zăpezi...

Închide ochii,
închide ochii te rog
şi ieşi în balcon.

Imaginează-ți că mă vezi şchiopătînd,
sărind într-un picior,

peste tacitul contur
de şatron...

Nuvele de-a gata

Urmare din pag. 1

Ca o ilustrare a ideii enunțate (există între faptele brute de viață fapte gata stilizate, exponențiale, aparținînd deci literaturii), iată povestea ultimilor șase-șapte ani din viața lui Ion Mihăiță, iată povestea acestor ani în rezumat, povestea, în pilulă, o poveste care are atîta pregnanță pentru mine încît am senzația că am citit-o undeva, într-o culegere de nuvele antologice.

Într-o seară de decembrie, pe o stradă din Craiova m-am întîlnit cu Ion Mihăiță, colegul meu din clasele primare. O vreme cîinoasă : vîntul care sufla parcă nu era vînt, lapoviță care ne izbea fața parcă nu era lapoviță, ci parcă erau prilejuri de a se revărsa peste noi, mascată, toată singurătatea din ceruri. Ne-am tras într-un loc adăpostit şi mi-a povestit că terminase liceul, urmase „o postliceală" (exploatarea, întreținerea stațiilor electrice), iar acum trebuie să plece în armată... De atunci m-am interesat necontenit de el. Tandrețea şi sentimentalismul mă îndemnau la asta, dublate de deformația de a privi orice ca pe un virtual subiect literar.

După armată Ion Mihăiță s-a întors la Calafat, acasă. Calafatul este un oraş în care dacă, aflîndu-te la un capăt al său, îți ții respirația, poți auzi cum foşnesc frunzele într-un tei la celălalt capăt. Adică este un oraş mic-mic, predispus monotoniei. Ceva între molcoma provincie sadoveniană şi o urbe cu locuitori cehovieni. Stația de transformare a curentului electric (110 — 20 kw) la care muncea Ion Mihăiță e aşezată în afara oraşului. Ajungea la ea pe un drum prin cîmpul înflorit vara, (probabil cu maci şi romaniță). Avea un program de lucru aparte, 24 de ore la stație şi 24 de ore liber. Aşadar condițiile (oraşul provincial sub pecetea plictisului, specificul muncii) constituiau premisele unei vieți de rutină pentru Ion Mihăiță. La acelaşi lucru conduceau şi datele interioare ale omului. Un timid, lipsit de elanuri spectaculoase, o constituție de copil întîrziat într-un trup de bărbat, un ins care se mişcă pe dinăuntru nu pe dinafară. Era categorică diferența de structură lăuntrică între el şi ceilalți bărbați tineri, prietenii săi, foştii colegi de liceu. Folosind o sugestie livrească acestia par a fi descinşi din Oranul camusian : existență solară, mizză supremă pe tinerețe şi pe trupul lor sfîrlucind de sănătate. De pildă Mircea, prietenul lui Ion Mihăiță, este mecanic auto, îl vezi plin de unsoare, muncește virtos, în zilele de salariu îi place să întîrzie la un pahar de vin, iubeşte sportul, înotă în Dunăre, are corpul ars de soare, a avut cîteva iubiri, s-a însurat... Trai al deplinătății fizice, trupeşti pentru care însă Ion Mihăiță nu manifesta deloc apetență...

Ajuns în acest punct al evoluției sale Ion Mihăiță îmi apărea ca un om care nu va mai oferi surprize, un om cu traiectorie previzibilă. Incongruența, nesincronizarea cu mediul se va netezi mai devreme ori mai tîrziu. Ion Mihăiță se va căsători, îmi ziceam, va fi un tată cumsecade, va continua munca la stația electrică şi va semăna din ce în ce mai mult cu un ceasornic...

Şi deodată, tocmai cînd îi fixasem emblema (conformismul blajin) se produce ruperea de

ritm, saltul. Aflu că Ion Mihăiță nu mai lucrează la stație. Cum adică ? Adică e student, a reuşit la facultate. În cazul lui acesta este un pariu cîştigat cu sine însuşi, dar şi cu mine, — martorul, cel ce-i urmăreşte viața, aparatul de înregistrat fapte. Şi este, în fine, un triumf asupra stagnării.

Povestea lui Ion Mihăiță se dovedeşte a fi în cele din urmă povestea unui student în vîrstă de 26 de ani, în anul III, la Facultatea de energetică, subingineri I. P. Bucureşti, povestea unui student care a văzut marea tîrziu, vara trecută, într-o tabără, care este al patrulea din an în ordinea mediilor, care acum cîteva zile pe la orele şapte călătorea cu metroul de la Grozăveşti pînă în stația Izvor, grăbit să nu întîrzie la teatru („Nu sînt turnul Eiffel"), povestea unui student care pentru a mînui osciloscopul şi kenotronul a venit în furtunosul Bucureşti dintr-un oraşel îndepărtat unde, dacă te afli la un capăt al său şi-ți tii respirația poți auzi cum foşnesc frunzele într-un tei la celălalt capăt.

radio

„Tovarăşe femei", „tovarăşi bărbați"

Ascult şi citesc reportaje cu o pasiune demnă, aşa cum se spune, de o cauză mai bună. Adevărul e că nu numai din interes profesional mă îndeletnicesc cu lectura, ci şi pentru că îmi place noutatea. De aceea, prefer ştirea sau informația, însemnarea sau consemnarea în locul unei pseudo-relatări, unui pseudo-eseu. Concisă, exactă şi cu un parfum al expresiilor consacrate (purtătoare de semnificații) aparte, informația îți stîrneşte imaginația, iar mai multe informații (prin jocul corelărilor şi al structurării lor) îți pot da o imagine destul de fidelă a adevărului. Dintre reportaje îmi plac ori cele de colaj documentar, ori cele în care simți cu adevărat autorul. Impartialele, ilustrativele (aşa-numitele reportaje de serviciu) nu-mi spun nimic şi firesc sar peste ele.

O bună tradiție a radioului este consemnarea. Cînd îmi aduc aminte şi am în preajmă un aparat ascult consemnările de la 21,30, convins fiind că voi mai afla ceva. N-au lipsit surprizele — colegi, de care uitasem, chemați să-şi expună într-o tabletă de cîteva minute impresiile despre diverse probleme. Aveam să aflu că, pentru a da culoare şi, probabil, consistență şi autoritate vorbelor sale, unul din colegi se autoproclamase şef de promoție ce a ales de bună voie meseria de dascăl de țară, un altul amenda părerea greşită că în cenaclurile de provincie nu ar putea exista talente mari, poate chiar mai mari decît cei care publică (stim noi cum etc. etc.). Dar, trebuie să recunosc, dincolo de aceste mici vanități, ținuta tabletei era ireprosabilă, într-o frumoasă limbă românească.

Luni seara însă aveau să-mi audă urechile o consemnare despre Sinaia (care de fapt nu era chiar despre Sinaia ci despre o secție de ceramică a unei întreprinderi) care dacă n-avea idei, n-avea mai nimic comun cu consemnarea, mai avea şi un mare defect: imperfecțiunea limbii române. **„Această colectivitate este formată din tovarăşe femei în proporție de 70%. Aici prin profilul existent este un cadru propice pentru marea lor pricepere şi a meşteşugului pentru realizarea delicatelor produse din ceramică. Între acestea** (vă veți gîndi că pronumele demonstrativ se referă la produsele din ceramică, nu ? (n.a.) **se situează la un loc de frunte tovarăşele..."** (urmează aici o înşiruire de nume de tovarăşe şi efectul este vizibil)." „Şi mai zicea consemnatarul **„Deşi numeric bărbații în secția noastră sînt în proporție mai mică — a ținut să ne sublinieze tovarăşul Ion Dulamă şi Dan Răducanu** (păstrăm întru totul exprimarea autorului) **— tovarăşii bărbați execută lucrări ce solicită un efort fizic mai mare, întreținut utilajele în condiții optime pentru uşurarea muncii fizice dinspre partea femeilor."**

Tot încercînd să ne convingă că tovarăşele femei şi tovarăşii bărbați muncesc cu mult spor datorită conştiinței lor avansate, autorul însemnărilor a reuşit doar să ne ofere mostre de penibilități. Cui vor fi servit aceste consemnări, nu ştim. Cine va fi fost redactorul care a avizat intrarea pe post, iar nu ştim. Ştim doar că munca trebuie elogiată măcar în mod gramatical corect.

Constantin Stan

plastică

Pictorul Ghilia

Dincolo de rolul de factor inspirator şi stimulator al creației literare, artele figurative îşi asumă adeseori şi rolul de factor compensator sau alternativ. În ultimele decenii nu ne-au lipsit exemplele, cele mai relevante fiind cele oferite de Radu Boureanu şi, paradoxal, maestrul Ion Vlasiu, a cărui reputație ca sculptor depăşeşte cu mult reputația de scriitor, deşi actul creației la el se consumă, se pare, la fel de intens în ambele registre.

Un caz ieşit din comun este însă cel al lui ALECU IVAN GHILIA, căruia pînă mai ieri nu i-am intuit nici măcar interesul pentru artele figurative. O expoziție trecută cu vederea de presă, la începutul lunii mai, din cauze aproape obiective, legate de concentrarea atenției asupra unor evenimente politice semnificative, ne-a prezentat la Galeriile Municipiului, ulterior la Galeria radio-televiziunii din Cluj-Napoca, exact ceea ce nu ne aşteptam : un artist plastic autentic. Greu de regăsit scriitorul în aceste lucrări. Ele au un grad de autonomie față de proza lui Ghilia de parcă ar fi fructul unei alte gîndiri creatoare, concentrată exclusiv asupra unor semnificații care să excedeze sfera literaturii. Ceva din prozatorul Ghilia se simte totuşi şi în lucrările expuse anterior la Galeriile Municipiului şi anume acea obsesie a pămîntului, a terestrului. Ea nu este altceva decît reflexul unui sentiment de aderență instinctuală, gravă însă, la un anume cosmos. De aici îşi trage obîrşia tensiunea de tip expresionist ce răzbeşte din lucrările lui Ghilia. Deformarea ca element de subliniere a încordărilor lăuntrice, ca element de întărire a capacității expresive într-un sens voit, intervine — se pare — la Ghilia-pictorul nu în urma unei deliberări, ci se naşte firesc, printr-un act de proiecție a trăirii individuale în exterior, ca imagine. Este un expresionism acesta genuin, uşor naiv, dar de o naivitate ce recheamă autenticul trăirii şi nu teatralizarea ei. Că lucrurile stau aşa o dovedesc şi peisajele : expresia este aici mai puțin încărcată, degajată de un anume aer sumbru din compoziții. Delicatul prevalează asupra greoiului, apăsătorului.

Pictorul-scriitor încearcă o punere în relație a propriilor stări de spirit cu acea indirectă condiționare psihologică exercitată de aspectul schimbător al naturii însăşi. Este convins că formele naturale au o încărcătură de afectivitate ce poate fi degajată dacă sînt surprinse ipostazele semnificative. Ca atare, cînd sculptează caută în natură forme capabile să elibereze sugestii artistice. În dialogul cu natura caută să evidențieze o posibilă încărcătură de viață a ei. Nu este ecoul unui animism primitiv acesta, ci ecoul convingerii că prezența umană este tutelară în lumea vizibilului. Aici pictorul Ghilia se reintîlneşte cu scriitorul. Că ambii au ieşit îmbogățiți din această reintîlnire, nu este nici o îndoială.

Grigore Arbore

muzică

Concert de autor

Fiind rare, concertele „de autor" cîntă, sau le atribuim noi, o teză. În jocul dintre varietatea repetabilă şi repetiția variată, în sclipirile evazive ale unui profil a cărei coerență este tocmai diversitatea, a stat tîlcul concertului Anatol Vieru găzduit de R.T.V. Căci dacă este ceva comun întregii creații a compozitorului şi cele patru lucrări concertante alese de astă dată nu fac excepție, este dificultatea clasificării, altfel spus, precauția pe care Anatol Vieru — urmărindu-şi consecvent „obsesiile", şi-o ia, împiedicînd etichetarea facilă şi impunîndu-şi detașarea raisoneur-ului asupra entuziasmului „de curent". Cu timpul, optimizîndu-şi crezul, compozitorul a elaborat chiar modele foarte precise ale nerecizatului. În domeniul materialului sonor — excepționala sa teorie a modurilor, în domeniul formei — aşa numitele „clepsidre" sau „ecrane". Din lucrările cîntate, **Clepsidra I**, unde lipseşte titulatura de concert, este poate mai solistică decît expres denumitul **Concert pentru clarinet** (pr. aud.) iar problematica **Concertului pentru vioară, violoncel şi orchestră** (pr. aud.) este mai ambitioasă decît întîlnim de obicei în formula respectivă, lucrarea fiind totuşi mai concertantă decît **Concertul pentru violoncel**. De fapt, s-au şi conturat perechile de opoziții de care ne vom sluji.

Concertul pentru violoncel şi orchestră, un triumf al vremii sale, ne apare astăzi semnificativ şi dincolo de muzică. Este un zîmbet peste timp, el confirmă drentatea inteleptului, divulgîndu-ne că Anatol Vieru nu este în nici unul din stilurile pe care le schimbă (de la lucrare la lucrare sau în interiorul unui opus) ci este în însăşi schimbarea lor. Replica sa, **Concertul pentru vioară, violoncel şi orchestră**, este o muzică de caracter, doar că, cu cît mai pregnant şi atractiv ne apare acest caracter, cu cît aderăm la imageria lui captivantă, cu atît succesiunea momentelor ne dezvăluie jocul abstract al virtuozității componistice. Şi nu numai atît. Este aici o pledoarie, deasupra jocului şi tehnicii, un sens al glumei şi o gravitate a detaşării — un fel de filosofie a schimbării, o meditație asupra perisabilului, poate tentația majoră a ideaticii meta-muzicale a lui Anatol Vieru.

Pe cealaltă axă a simetriilor antitetice se aşează **Clepsidra I** şi **Concertul pentru clarinet. Clepsidra I** este muzică şi comentariu, totodată, filtru meta-muzical făcut argument constructiv intra-muzical. Ea se apropie de **Concertul pentru vioară, violoncel şi orchestră**, doar că acum se voalează în naturalețe şi firesc ceea ce în urmă cu un deceniu se afirma cu mîndrie teoretică.

În schimb, în **Concertul pentru clarinet**, de fapt moto-ul serii, jocul nu este cu nici o evidentă prezent, adeziunea sinceră a compozitorului la enuntul melodic, la expresia sesizantă nu ascunde nici un **qui pro quo**. La antipodul **Clepsidrei**, cu detașarea sa planificată, concertul inscenează o tensiune prin ea însăşi grăitoare, fiind în acelaşi timp o muzică ce captivează în perspectivă şi nu în amănunt, pe care o interpretezi pe firul invers al propriei ei derulări.

Semnături solistice de incontestabilă autoritate — Florian Pona, Iancu Văduva şi sovieticii Natalia Gutman şi Oleg Kagan au conferit muzicii strălucirea instrumentală meritată.

Costin Cazaban

Sabin Bălaşa : „Amintirea strămoşilor"

2050 de ani de la constituirea primului stat dac centralizat şi independent

AVATARURILE UNUI SUFIX TRACO-DACIC

În limba română sufixul **-ilă** este deosebit de productiv. Atașabil verbelor, substantivelor și adjectivelor, cu ajutorul său sînt derivate substantive porecle, dintre care multe au devenit nume proprii, de familie. Spontan, în limbajul familiar mereu apar derivate cu **-ilă**, efemere ca și situațiile care le-au dat naștere, dar oricînd cu putință de a fi reinventate de vorbitori. Vitalitatea, din acest punct de vedere, a sufixului **-ilă** este fără pereche printre sufixele onomastice românești.

Cu privire la originea acestui sufix, = lingvistica românească au fost formulate două ipoteze demne de a fi luate azi în seamă :

1. Pornindu-se de la antroponimele traco-dacice **Artila, Benilos, Bithylas, Camsilas, Duzala, Drepala, Eptala, Gerula, Rebula, Sadala, Scerila, Ziaela** (vezi I. I. Russu, **Limba traco-dacilor**, București, 1959, p. 107), s-a emis ipoteza originii tracice a acestui sufix, identificabil în cuvintele de mai sus. Sugerată de Hasdeu (**Etymologicum Magnum Romaniae**, București 1886, tomul I, col. 677—678), care atrage atenția, în paralel, asupra unor cuvinte latinești precum tipul **camie** (s.n.) **birquitallus** și numele proprii **Messalla, Hispallus, Camillus, Ursilla, Taurilla, Juvenellia** ipoteza este dezvoltată de Sextil Pușcariu în **Studii istroromâne**, volumul II, p. 208, care constată că „acest sufix se găsește în nume proprii — uneori în combinațiile **-aile** și **-ojle, -ilie** și **-ilko** — la bulgari, la sîrbi și la ruși (la aceștia și sub forma **-ila**)" și că „pe cînd la slavii de sud, acest sufix apare numai în nume propriu, în românește el are o dezvoltare mai mare și ar putea fi anterior contactului cu slavii". Sufixul **-ilă, poate și -eală**, conchide Pușcariu, ar fi de origine străveche, provenind din limba traco-dacă, unde „**-ila** și **-ala** erau sufixe foarte des întrebuințate în nume proprii." În ce privește sufixul slav **-ilo, Pușcariu** bagă de seamă că este răspîndit în dialectul „odesumără locuitori de tracă", dar nu merge mai departe, presupunînd numai că sufixul slav **-ilo** va fi mărit vitalitatea sufixului tracic **-ila**, „precum s-a mai întîmplat la noi și cu **-aci, -ar, -eț, -le, -ea, -iță** și **-ol**."

Tot Pușcariu, pentru a preîntîmpina cea mai importantă obiecție, face presupunerea că „[illegible] sufixul trac l era „exilis" și deci se putea păstra nerotacizat".

2. Altă ipoteză, susținută de Mioara Avram, caută originea acestui sufix pe teren slav, unde, după cum s-a văzut, lingviștii români au identificat o serie de sufixe (**-ilo, -dilo, -ila, -lo**) suspectă de a fi în legătură cu sufixul românesc **-ilă**. Mioara Avram respinge ipoteza lui Pușcariu în principal pe considerente de ordin fonetic: **-ila** traco-dacic nu putea să dea în română **-ilă**, ci, conform legilor fonetice, **-l** intervocalic trebuia să se rotacizeze, să treacă la **r** (precum **aquila** = **aceră**) sau, dacă va fi fost **exilis**, cum presupune Pușcariu, să dispară, precum s-au petrecut lucrurile cu **maxilla** = **măsea, stella** = **stea, illa** = **ea** etc.

Greutatea unui asemenea argument e de natură să încheie o discuție. Sîntem ultimii care am ignora obligația de a respecta datele fonetice istorice, acțiunea legilor fonetice, ajutorul incomparabil pe care îl aduc acestea etimologiei, constituind chiar cel mai important principiu al etimologiei științifice, regula de aur a acesteia. Redeschidem însă discuția cu privire la etimologia sufixului românesc **-ilă** numai în măsura în care argumentele originii slave ni se par cel puțin în aceeași măsură neconvingătoare. Anume, teza originii slave a sufixului **-ilă** vine în contradicție cu cîteva principii greu de respins :

1. Limbile nu împrumută sufixe, ci cuvinte în a căror structură este ușor de analizat prezența sufixului. Dintre cuvintele slave care conțin sufixul **-ilo** sau **-ila**, enumerate de M. Avram în articolul **Sufixele românești -ilă, masculin și -ilă/-ilă feminin** din „Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română", vol. II, p. 149—178), numai două, **Stanilă** și **Bratilă**, le regăsim în română : **Stănilă** și **Brătilă**. Cum ele apar în sîrbă și sînt, în această limbă, izolate, mai degrabă le putem considera împrumutate din română în sîrbă. Așa că vom conchide : ipoteza originii slave a sufixului **-ilă** trebuie susținută cu exemple de derivate slave cu sufixul **-ilo** (**-ila** etc.) intrate în limba română. Asemenea exemple lipsesc însă.

2. Dacă ne vom lua după datele oferite de M. Avram — și avem toate motivele s-o facem, fiind vorba de unul dintre cei mai buni cunoscători ai limbii române și ai teoriei lingvistice — numărul total al cuvintelor derivate cu **-ilă** sau **-ila** în toate limbile slave luate la un loc este de cîteva ori mai mic decît al cuvintelor românești derivate cu **-ilă**. Pe cît de [illegible] se formează în românește derivate noi cu acest sufix, pe atît de neproductiv este sufixul **-ila** în limbile slave. Nu cunoaștem alt exemplu de sufix neproductiv într-o limbă care să devină deosebit de productiv atunci cînd e împrumutat în altă limbă.

3. Derivatele cu **-ilă** sînt, în cele mai multe cazuri, masculine. Ele constituie un grup masiv de abateri de la una din cele mai frecvente reguli ale morfologiei românești : cuvintele terminate în **-ă** sînt feminine. E greu de presupus că s-ar fi împrumutat un model de derivare care să se abată sistematic de la un principiu de bază al morfologiei românești. Cu atît mai mult cu cît cuvintele slave terminate în **-o** intrate în română au devenit toate feminine.

Așadar, dacă admitem originea slavă a sufixului românesc **-ilă** nu vom putea justifica nici frecvența sa foarte mare, nici productivitatea deosebită și nici capacitatea pe care **a avut-o** de a crea o lungă serie de substantive morfologic aberante. Îndeosebi ultima obiecție ne obligă să ne întoarcem la ipoteza originii străvechi a acestui sufix.

Fonetica istorică ridică, cum am văzut, o piedică foarte serioasă : păstrarea lui **-l-** într-un context în care soarta sa **trebuia** să fie alta este ca și inexplicabilă. Totuși să încercăm și să atragem mai întîi atenția asupra faptului că nu știm exact ce fel de **l** era cel din sufixul tracic. **L** din latină, deci din cuvintele vechi, a avut o soartă complicată în limba română : urmat de **e** sau **i** a dispărut — **leporem** = **iepure, filium** = **fiu,** iar urmat de **a** se păstrează înainte de accent — **macellarius** = **măcelar** și dispare după accent — **maxilla** = **măsea, stella** = **stea,** iar **l** între două vocale devine **r** — **solem** = **soare, filum** = **fir.** De ce nu trece la **r** și **l** din **-ila**? Oare pentru că avem dreptate noi cînd spunem că [illegible] nu știm încă toate datele fonetice de care dispunem?

Să mai avem în vedere și faptul că substantivele masculine terminate în **-ilă** nu fac [illegible] în omonimie cu feminine articulate cu **-ilă**. Oricum, rotacizarea ar fi fost urmată prin păstrarea lui **-l-**, probabil „exilis", în cuvintele masculine !

Evoluția fonetică normală a acestora a putut fi împiedicată și de existența lui **l** de o [illegible] numai exterior, ca un element străin unor limbi, pătrunși numeroși în care sînt folosite derivatele cu sufixul **-ilă**.

Situația de care pomeneam [illegible], în principiu, abaterea de la regulile evoluției fonetice normale. Aceste regule nu [illegible] excepție, rezultatele lingvistice numai. Dar numele proprii — antroponime și mai ales toponime — au circulație și în afara sferelor unde acționează legile fonetice, ele sînt cunoscute și folosite și de vorbitorii altor limbi, care vor fi continuat să procedeze **-ila** acolo unde străinii nu [illegible] vor fi avut tendința să rotacizeze.

Firește, cele de mai sus nu sînt altceva [illegible] de principiul regularității schimbărilor fonetice, o încercare de a explica [illegible] [illegible] [illegible]

atelier literar

poșta redacției

T.C. ROȘCA : Premise destul de bune pentru un teatru liric, chiar dacă uneori „fandările" sînt cam în gol, cam formale, neinsoțite de substanța adecvată (...și chiar dacă Bob Dylan a mai îmbătrînit între timp...). În acest (ultim) sens, considerațiile maioresciene din scrisoare nu sînt decît legitime și lucide. O serie de pagini (ca și considerațiile pomenite, de altfel) ne dau consistente speranțe : „Abia cițiva ani", „Variațiuni — Reverdy", „Danilă", „Impresie", „Der getmütige", „Despre conditia".

VIOREL MUNTEANU : Se confirmă unele semne promițătoare, în „Cutia de scrisori", „Vulcan", „Procese", „Poem" (nu și în cele „scrise sub masă"!...). Dar mai e încă destulă zgură și nesiguranță.

N. RUGINĂ : „Chemare" și „Hanul lui Manuc" sînt scrise ceva mai îngrijit și cursiv și se apropie de poezie (...cînd se îndepărtează de cronica rimată !). Dar „poezia tavernei", îndelung și felurit cultivată, trebuie să cîștige și ea noi zone și sensuri și, nu mai puțin, noi mijloace de expresie (la nivelul poeziei actuale). Altminteri, rămîne un simplu fenomen epigonic. Paginile lasă, în continuare, impresia unei pregătiri intelectuale întrerupte, a unui nivel de cultură foarte modest. (Ceea ce exclude perspectiva unui progres decisiv...).

GH. MARCU : Printre pagini rigide, livrești, prețioase, citeva semne de bun augur, mai ales în „Pod peste iarbă", „Crochiu pentru o amintire".

ADA MARIA STAN : Auspicii favorabile, în pagini inegale și diverse, în care poezia își face loc cu tot dinadinsul : „Așteptînd", „De sașe", „Pactul cu diavolul", „De mult-un pămînt", „Odă" și, mai ales, „Pian".

I. PETRESCU : Nu e rău deloc, pentru cineva care „abia a pus mina pe creion". Deși nițel cam simplă și convențională, povestea curge cu destulă siguranță și îndeminare, lăsîndu-ne să așteptăm rezultate din ce în ce mai bune.

A. SCORȚARU : Meditații interesante (observații judicioase și în scrisoare) dar mijloacele de exprimare sînt încă nesigure, stîngace, modeste. E nevoie de multă lectură, studiu, școală.

A. BOLDUR : Vă mulțumim pentru amabila și interesanta invitație — nu știm cînd îi vom putea da curs (cum bine știți, viața e atît de complicată !...).

M.S. : Nu e rău, pentru început. Povestea (nițel cam firavă și nu grozav de nouă) e scrisă îngrijit, fluent, cu o anume îndeminare a nuanțelor. Să vedem ce mai urmează.

FELICIA : Poeziile, în scădere de tonus, de vibrație, de pregnanță (ceva mai răsărite, „Apă de mare", „Grijă", „Sărutul", „Pînă la urmă"). O incercare interesantă oniric-suprarealistă, „Controlînd". O poveste fantastic-alegorică, un fel de „preludiu", cu delicioase pagini de anticipație pline de fantezie, vervă, inspirație, „Casa". Scrisoarea, plină de „fapte diverse", plutind cumva pe deasupra lucrurilor.

Novac Flor, Maria Bălănean, Paul Mona, Dor de soare, George Corobea, Maria Rotez (ceva, în „Jocul vieții"), **Paul Grădinaru** (mulțumiri), **E. Calubin, Doru Popescu, Gr. Hojma, Magda Căpățînă** (ceva, în „Inelul tinereții", „Tinerii mereu"), **Mihai Cotuțiu, Iulian Mocanu, Gică Orbenia, Genus XX, Delmira** (mai bine, în „Blues"), **Ion Miron** (ceva, în „Strada", „Roz"), **Albert Tioreanu** : nimic nou !

Corneliu Teodorescu, L.S. Elpidifor, Vasile Sfirlea, Mircea Giurgiu, Dan Pascalopol, Dorina Medreanu, Savu Adrian, David I. Gheorghe, Filimon V., Mladin Beny, Nicolae Badi, George Salamanca-Teleorman, Roman Ioan, D. Sprințăreiu, G. Militaru, Ciratea Ștefan (versuri și proză), **Radu-N., Louis de Fou, Ion A. Galdrea, Eliza Tudor, Vasile Văleanu, Gh. Apopel, A. Ioachimciuc, Nicolae Ghebaru, Gheorghe Manea, Anabella, T. Geo, Ioan Diaconu, Pătru Monea, Decebal Alexandru-Seul** (versuri și proză). **Delny Keneth, Costache Ion** (ceva, în „Rațiunea"). **Mircea Moldovan, Eva, Alexandru Vrancea, Mariana-Carmen Popa, Vladiana Valuri, Stela Maris, Basil, Dorina Buleandră, Ilan Gheorghe, Aura** (ceva mai bine, în „Istorie romantată", „Discurs pentru o patimă"). **Gani, Fata Morgana** (ceva, în „Duel", „Drum ireversibil", „Echilibru"), **Aurelian Tatomir, Stan Răzvan, I.D. Sîcore, Sandu Constantin, B.B., Nedyr Nadyna Davyd, Ioana Iova, Anamaria Dann, Ion C. Radu, Carolina D. Sud, M. Bănică** (ceva, în „Toamna"), **George Dumitru, Simion Stefănescu, Paul Hănișteanu, Ioan Oltean, Marcu Cornelia Armina, Șerban Maricel, M. Arius, C. Dascălu-Pitești, Raluca H.** (Slobozia), **Florin Bănică, M.D.M., Drăgulinescu Ioan, Luminița Opritescu** (ceva, în „Roata"), **Ionel Tudor, Gh. Nițoiu, M. Leonard, Lavrys, C. Cumpănă, Iacob Vasile, Barbu Lăutaru** (ceva mai bine, în proză), **A. Zăvoianu, Gh. Porumbreanu, Tudor I. Ion Pavel, Deelok Lam, Mia, Al. Donose** : Incercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. B. Manuscrisele nu se înapoiază.

Solar

talpa arborelui nu-și schimbă țărina
ea nu are nevoie de șosele
și nici de semafoare
un înger de ceară se odihnește la umbra frunzelor sale
cînd pe-aproape trec cai nepotcoviți
de partea cealaltă a adolescentă
își admiră sinii
pînă răsare sub ei o speranță

ANDREI NICOLAE

Ghici cine are picioare scurte

Nerușinat profitor al mărinimiei vieții : ciulinul
moraliștii legile unui veac viitor
îi vor hotări pedeapsa pe lucrurile
adormite pați ascuți minciuna dar nu pați
tăic cu ea în carne vie tunsoarea
este a minciună atîta timp cît părul crește
crește
numai calvitia e un adevăr muntele retezat
rămînă liniștit calvitia spirituală face ravagii
în lume
vedeți dumneavoastră luminginea
cutează a dansa abia cînd se îndepărtează
de foc.

MIHAI CRAIESCU

Ora ceaiului

Ce cald e aici,
în jurul cestilor cu ceai,
departe de chiu și de vai,
unghiile mici
lucesc ca petala de rai
pe masa dintre noi căzute — plici.

Și aburii cum cresc
înnourînd încet
genele în zborul lor ceresc
deasupra părții de desert
la marginile căruia albesc
cestile noastre cu suris de cerc.

Noi — rămași doar vis —
licărim prea blînd,
sufletul închis
mai aude-n gînd
floarea vieții noastre de cais
prin șesurile lumii burnițînd.

RADU SERGIU RUBA

Orașul antic

Ziduri dărîmate, statui umilite cu
fața în iarbă, împeratori cu coroane de
vită sălbatică, idoli cu ochi goi,
agora pustie, fortată de șopîrle.
Tăblițe și mozaicuri cu legi,
îndemnuri pentru luptă, decrete, pedepse,
sentințe, ominări ;
iar deasupra tuturor acestora —
o ciocîrlie zvîcnind către soare.

NICULAE ALEXANDRU-VEST

Petru Vintilă : „Oul originar"

Cuvintele femei'

Cuvintele femei nu leagă prunci,
zadarnic ne împreunăm turbați,
degeaba am aprins înaltul rug
și-am ars de vii cuvintele bărbați.

Conchista am pornit-o într-o toamnă,
am spînzurat cuvintele de crengi,
le-am închis puii în urechea lumii
ca într-un templu cu podele reci.

Și-am început tăcerea de iubire,
femei de semne cu picioare lungi,
de mii de ori am fost cuvîntul mire,
cuvintele femei nu leagă prunci.

GH. SMEOREANU

Sfîntul Gheorghe

Fragilă e punțea — iar timpul, sub noi,
ne-absoarbe încet spre adîncuri.

Te lupți vitejește — și pentru-amîndoi,
dar șerpii ți-ajung la oblîncuri.

Durerea mea s'întă e vălul curat
sub care m-ai luat de soție —
fii pururi de stele binecuvîntat,
de sorții ce nu m-au dat ție.

Plecînd prea devreme, venind prea tîrziu —
suav cavaler al dreptății —
eu nu voi putea niciodată să fiu
la stînga ta-n achii cetății.

Iar dacă de-o vreme am rîs tot mai rar,
e semn că se-apropie ceasul —
să-ncerc să mă apăr, ar fi în zadar :
gîndirea-mi împiedică pasul.

Voi incrementi — în gestul final,
cu brațele-ntinse spre tine,
iubitul cel veșnic și arhetipal,
izvorînd parcă pururi din mine.

Iar achii de piatră — oglinzile reci
răsfrînge-vor apoteotic
iubirea eternă — cu plînsul în veci
în vidul perfect și haotic.

ELENA ȘTEFAN

Imagini

* * *

Culcat
cu urechea în iarbă
roiuri de fulgere mărunte și dulci
cutreierîndu-te
o l cum rana străpunge pielea ta
precum razele prin colbul din aer

* * *

Dar ce aer au mirîștile
și cum tremură sîngele meu neacolindu-le
cum se zbate lumina prin tuburi de grîu
retezate
eliberată

Prin ochii mei curg norii
și lasă dire de cer.

* * *

Iată :
valea cu sălbatic anotimp de iarbă
dealurile cu norii ce ni se încurcă în păr
cum colbul păpădiilor
se ridică ușor și sus-sus
pînă iese din memorie.

MONICA ROHAN

CARNET AFRICAN

Africa — 30 milioane km² ; 470 milioane de locuitori ; 50 de state care, în majoritatea lor covîrșitoare, au apărut pe harta continentului și a lumii în ultimele decenii ; 30 de națiuni care și-au dobîndit dreptul la existență cu lungi și mari sacrificii și care vor să se afirme. Africa — locul de baștină al lui „homo sapiens", patria ritmurilor care au modelat cîntecul și dansul modern, pămîntul unde își au originea cîteva din stilurile plasticii contemporane, unde o mască sacră așteptă să devină o „domnișoară din Avignon". Un univers fascinant. O lume care te farmecă și te îndeamnă s-o cunoști ; o lume pe care noi, românii — și nu numai noi — am „descoperit-o" mai amplu în ultimii ani... Desigur cercetarea istorică atestă mai vechi contacte româno-africane, inclusiv călătoriile unor compatrioți de-ai noștri pe meleagurile continentului, dar despre o prezență românească în Africa (și invers), despre o prietenie și colaborare româno-africană, în adevăratul înțeles al acestor noțiuni, se poate vorbi mai ales în anii socialismului. În special în ultimul deceniu și jumătate, ca urmare a politicii de largă colaborare internațională destășurată de partidul și statul nostru și sub imboldul gîndirii novatoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu — țara noastră a dezvoltat ample legături cu tinerele state independente din Africa, a devenit cunoscută pe continent, iar continentul, fapt normal, a început să ni se dezvăluie.

Procesul amplu și profund al cunoașterii reciproce poartă încă amprenta începutului. Rămîn, în consecință, multe de făcut pentru o mai bună și largă prezentare a României și realizărilor noastre în Africa, precum și pentru o informare detaliată a publicului românesc asupra fenomenului african. Este un domeniu de activitate unde există loc pentru orice inițiativă, pentru orice contribuție, oricît de modeste ar fi acestea. O asemenea contribuție se vrea să fie și acest „Carnet african" în paginile căruia vom incerca să prezentăm cîteva din problemele care preocupă continentul, în special, în plan cultural. Este o incercare determinată atît de un mai vechi interes pentru civilizația Africii cît și de un recent contact cu realitățile acestei întinse zone ale lumii, realități marcate, între altele, de importante transformări la nivel cultural. În esență, este vorba de procesul cristalizării unei identități culturale naționale, altfel spus ale unei culturi naționale, proces dificil și de durată care necesită însemnate investiții financiare și de inteligență, precum și un susținut efort teoretic. În fond, sintează de proporții, acest proces presupune afirmarea unei istorii proprii, a unei limbi proprii, a unei anumite moșteniri culturale ; presupune o valorificare a tradițiilor, o selecție a valorilor — și deci criterii pentru această selecție —, discernerea acelor elemente care pot constitui fundamentul unei culturi naționale ; presupune, deasemenea, o concepție clară asupra culturii și rosturilor ei în societate, înțelegerea justă a specificului național și a raportului național-universal ; în sfîrșit un asemenea proces impune existența unei politici culturale strîns legate de realitățile și necesitățile fiecărei țări și deschisă fluxului cultural mondial.

Asupra acestor probleme și a altora pe care nu le-am amintit, vom incerca să detaliem în numerele viitoare, prezentîndu-le din punctul de vedere al concepției noastre filozofice, în contextul lor istoric, politic și social-economic, cu nota de originalitate și universalitate inerente fiecărei. Este o tentativă de a pătrunde în universul spiritual african și mai ales negro-african, de a înfățișa cititorului român cîteva din multele întrebări care frămîntă continentul, ei însuși avînd, cum spunea cineva, surprinzătoarea formă a unui imens semn de întrebare.

Constantin Carbarău

Petru Vintilă : „La fotograf"
(Din expoziția deschisă la Galeriile de artă ale Centrului de îndrumare a creației populare)

Dresda

Urmare din pag. 1

reprezentative : Saskia, Autoportretul cu Saskia din tinerețe, opera mult comentată legată de bucuria dionisiacă a tînărului pictor apoi Saskia cu floare roșie, Samson la masa de nuntă, Jertfa lui Manoe, și Portretul unui bătrîn cu barbă.

Apoi maeștrii olandezi prezenți în număr mare de la Ruisdael peisagistul la Metsu și Van Goyen sau Paul Potter.

Rescriu aceste nume și imagini despre bucuria unui jurnal al amintirii dintr-o vară bătută de vînturi și soare străbătînd această țară a culturii și civilizației pe urmele lui Bach și Goethe a maeștrilor cîntăreți, dar, mai ales, de aici de la Dresda, unde Europa este prezentă prin cei luminați dintre creatorii săi, nu fără dorința de-a revedea cu ochii maturității lumea tinereții lui Eminescu și Blaga, a atîtora dintre oamenii noștri de cultură.

ZBURĂTORII DE LA ARDEBIL

Despre Ardebil, găsiți în Micul dicționar enciclopedic, doar două rînduri : „Ardabil oraș în NV Iranului, 88 mii loc. (1971). Expl. de petrol. Covoare." Atît. Mai intîi, este Ardebil și nu Ardabil. Mai apoi, n-are exploatări de petrol, în schimb, a fost în evul mediu important centru al Azerbaidjanului iranian situat pe celebrul drum al mătăsii, locul de sorginte al dinastiei Sefevizilor (1502—1736), vatră a șiismului islamic, deținătoare a citorva capodopere ale arhitecturii musulmane. Astăzi numără 140 de mii de locuitori plus... 50 de „zburători" români, temerari constructori de magistrale electrice aeriene, care întind în hora munților cu crestele veșnic înzăpezite dintre Caspica și Tabriz, peste 700 de kilometri de linii încălecate pe umerii metalici ai stîlpilor argintii cu ghirlande de izolatori din faianță cafenie.

Ei m-au adus la Ardebil, ei m-au ghidat prin labirintul drumurilor iraniene, în succesiunea rectilinie a piramidalelor lor construcții menite să sfideze obstacolele, să se cațăre pe povîrnișuri, să se implanteze în stîncă, să se piardă în vastitatea platourilor aride, pentru a duce prin arterele cablurilor fluidul energiei electrice care să contribuie la propășirea economică și socială a unei vaste regiuni.

Jos, pe pămînt, țara își înșiră pateticele și răsfățatele ei bulversări în cuirasa de sare — lume agitată, temperamentală, condusă impulsiv cuprinsă de patimi frenetice, scăpată de dominația regularităților sociale — aici, pe unicul arpegiu al stîlpilor de oțel aliați pachet din România, inginerii noștri, constructori, români... Ei mi-au spus : „Ce par să fie" — ei au spus cîteva cuvinte de necuprins dar multe semnificative în urmă cărora se ascunde omenia lumină, spiritele omenești legîndu-se între ele prin cordonul ombilical al energiei dătătoare de o altă omenie.

Lucrările cîștigate prin concurs de „Romelectro" se desfășoară în beneficiul întreprinderii iraniene „Tem-re", specialiștii români din acest domeniu, ca și constructorii de tractoare de la Tabriz, sau ca agronomii și medicii veterinari de la Rasht au învățat limba farsi și azerbaidjană, și se bucură pretutindeni de apreciere și ospitalitate. Volumul lucrărilor lor — desfășurate în citeva loturi, de la Taghezideh la Ardebil, și de aici la Kivi și Khalkhal ; de la Mogan la Jafarabad și Ghermi, sau de la Ahar la Sarab — sînt comparabile cu cele de la Motru — Cerna — Tismana, sau de la Porțile de Fier — Reșița. În ciuda distanțelor care separă frunturile de lucru în perpetuă avansare, cei 50, în majoritatea lor ingineri, maiștri, specialiști de înaltă calificare, conduși de inginerul Sabin Tomuș, însoțiți pretutindeni de echipe de lucru iraniene calificate la locul de muncă, formează un colectiv omogen, cu baza la Ardebil unde, după drumuri lungi cotidiene, se adună pentru trecerea în revistă a înaintării lucrărilor și pentru întrajutorare. Spiritul de echipă, autoexigența, ambiția menținerii prestigiului firmei, mîndria pentru lucrul bine făcut, în ciuda eforturilor, a depărtării de soții și de copiii lor, de patrie, le omogenizează colectivul ajutîndu-i să reziste dorului și să formeze o adevărată familie unită la greu. Căci ușor nu îi este nimănui. Cine își imaginează munca românilor în străinătate ca o suită de vizite turistice greșește amarnic. Se muncește din răsputeri, cu abnegație și spirit de sacrificiu, singura răsplată morală pentru ei fiind sentimentul servirii patriei, cinstea de a putea spune cu mîndrie că sînt români, și că, ceea ce iese din mîinile lor poartă amprenta valorilor morale, tehnice și științifice ale unui popor care și-a deschis larg ferestrele sufletului spre lume, spre cooperare, spre pace și prietenie între popoare.

Sabin Huțiu, timișorean, bărbat tînăr, cu vocea blîndă dar fermă, cu firea energică dar nu agitată, sobru dar neauster, om cu lecturi profunde și cu un iscoditor spirit de investigație în cultura și tradițiile țării gazdă, este sufletul echipei. Blond, cu o privire blajină dar pătrun-

SPECTACOLUL LUMII

văzut de Ioan Grigorescu

[illegible] niciodată de un volum [illegible] ca oameni ce nu pot face nimic [illegible] oriunde să se înhame la stra[illegible] a sute de kilometri pentru a poposi la momentul cel mai oportun printre zburătorii lui care înalță stîlpi argintii și întind cabluri electrice peste relieful accidentat al nordului iranian. La fel inginerul Dan Atanasiu — fost cîndva una din chitarele formației muzicale „Romanticii" —, bănățeanul Ionuț Birou, fiul scriitorului Virgil Birou — spiritul cel mai ghiduș al echipei —, lipoveanul Achim Arifei, Ștef Ioan, dobrogeanul Ali Ismail, ialomițeanul Zahan Albert, bucureșteanul Niculescu Luță, sau cei trei constănțeni pe care i-am văzut lucrînd pe centura de la Ardebil : inginerul Tudor Tudose, supranumit „șoferul iadului" datorită virtuozității lui de a-și conduce „Aro-ul" pe drumuri ca scara pisicii, Ion Vilcu și Vasile Luciu — acesta din urmă fiind tatăl proaspăt al unui copil pe care încă nu și l-a văzut —, sînt oameni ai romantismului și ai sfidării spațiilor austere. Ca marinarii de cursă lungă. Ca impătimiții unei nobile pasiuni, țesători cu fire de oțel pe pînza unui timp ce se vrea al tihnei și al păcii. Cu firele întinse de ei, puse cap la cap, s-ar putea ajunge pînă în patrie... Și scrisorile de la cei dragi fac pînă aici două-trei săptămini. Și copiii le cresc acasă nutrind mîndria lor că părinții lor sînt eroi de poveste... Dar „povestea" nu e poveste, ci doar muncă dură, altruism, dor secătuitor și speranță în lumină... În lumina căreia ei îi croiesc magistralele arginții pentru ca întunericul nopții ce mai dăinuie încă pe pămînt să se restrîngă și să dispară.

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

● **În întîmpinarea aniversării a 15 ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R., Uniunea Scriitorilor a organizat o documentare colectivă în județele Hunedoara și Caraș-Severin la care au participat, sub conducerea tovarășului George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, membri ai Uniunii, redactori și colaboratori ai revistelor literare, membrii cenaclurilor literare din cele două județe, activiști ai organizațiilor obștești.**

Oaspeții au fost primiți de tovarășul Ion Ciucu, primul secretar al Comitetului județean de partid Hunedoara, membru al C.C. al P.C.R. La primire au fost prezenți Rafila Iacob, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, Octavian Mirosteanu, șeful secției de propagandă al Comitetului județean P.C.R., Ion Lavu, prim secretar al Comitetului județean al U.T.C.

În județul Hunedoara au fost vizitate combinatul siderurgic, Castelul Corvinești lor, vetrele istorice din Orăștie, Densuși, Tebea, Costești, Blidaru, Sarmisegetuza. Însoțiți de Emil Groza, secretar al Comitetului județean U.T.C., scriitorii au participat la manifestările politico-educative incluse în „Luna educației politice și culturii socialiste", precum și la sezători literare organizate la Hunedoara, Orăștie și Tebea, unde au citit din creațiile lor.

În județul Caraș-Severin, grupul de scriitori a fost primit de tovarășul Nicolae Busui, prim-secretar al Comitetului județean al P.C.R., membru al C.C. al P.C.R. Însoțiți de prof. dr. Marcu Mihail Deleanu, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, Carmen Bălan Grămadă, vicepreședinte, și Const. Misireantu, activist, oaspeții au vizitat Combinatul siderurgic și Întreprinderea constructoare de mașini Reșița, au avut întîlniri cu oamenii muncii la Casa de cultură din Reșița, la liceul industrial nr. 4, la Căminul cultural din Breb Nou.

La aceste manifestări au participat : George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Traian Iancu, Ștefan Bănulescu, Vlaicu Bârna, Vasile Băran, Onița Bădilă, Valeriu Bârgău, Rolf Bossert, Neculai Chirica, Radu Ciobanu, Aurel Covaci, Nicolae Crișan, Mihail Davidoglu, Anghel Dumbrăveanu, Eugen Evu, Ioan Evu, Constantin Florea, Arnold Hauser, Nicolae Dan Fruntelată, Nicu Filip, Valeriu Gorunescu, Nicolae Ioana, Niculae Irimia, Gheorghe Jurmă, Corneliu Leu, Miko Ervin, Toma George Maiorescu, Nastasia Maniu, Olga Neagu, Constantin Nisipeanu, Pop Simion, Gheorghe Zinceseu.

● **Miercuri, 18 iunie 1980, o delegație de ziariști chinezi, condusă de Ching Chuan, prim-redactor șef adjunct al ziarului „Jenminjihao", organ de presă al C.C. al Partidului Comunist Chinez, a făcut o vizită la sediul Uniunii Scriitorilor. Delegația a fost primită de George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor. A avut loc o convorbire privind posibilitățile de cunoaștere, prin mijlocirea traducerii, a celor două literaturi, română și chineză. La convorbiri au mai participat scriitorii Paul Anghel, Laurențiu Fulga, Traian Iancu, Dan Tărchilă, precum și Nicolae Dragoș, prim-redactor șef adjunct al ziarului „Scînteia" și criticul Constantin Stănescu, care însoțeau delegația de ziariști chinezi.**

● **Marți, 24 iunie, la Muzeul Literaturii Române a avut loc prima ședință de după Congresul european „Cenaclul Martienilor" al autorilor de literatură „SF" de pe lîngă Asociația Scriitorilor din București și Muzeul Literaturii Române. Au fost dezbătute principalele orientări în literatura europeană de acest gen, locul creației române în contextul anticipației europene. Au participat Ion Hobana, Vladimir Colin, Adrian Rogoz, Iosif Naghiu, Mircea Horia Simionescu, George Anania, I. M. Ștefan, Mihai Ionescu, Tudor Negoiță, Gheorghe Săsărman, Victor Bîrladeanu.**

● **Un ciclu de sezători literare, desfășurate în sala Studio din Tîrgu Mureș, la Casa de cultură din Sovata, la Biblioteca municipală din Reghin, la Căminul cultural din Hodac, a fost organizat de revista „Vatra" (în colaborare cu revistele „Igaz Szo" și „Convorbiri literare". Sezătorile literare au fost prilejuite de Centenarul Arghezi, împlinirea a 2050 de ani de la întemeiera primului stat dac centralizat și independent și a 15 ani de la Congresul al IX-lea al P.C.R. Au participat : Corneliu Sturzu, Ioanid Romanescu, Vasile Filip, Ștefan Mihăilescu, Hajdu Gozo, Marko Bela, Toth Istvan, Romulus Guga, Dan Culcer, Dumitru Muresan, Ion Dumbravă, Maria Mailat. Și-au dat concursul actori ai Teatrului Național din Tîrgu Mureș și studenți ai Institutului de Teatru.**

● **Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Ilfov a organizat cea de-a șasea ediție a manifestărilor reunite sub genericul „Viitor de aur țara noastră are". S-au desfășurat sezători literare, recitaluri de poezie patriotică, simpozioane, schimburi de experiență între cenacluri, în diferite comune ale județului. De asemenea, au fost decernate premiile în cadrul concursului inter județean de poezie. Locul I a revenit lui Paul Copoeru din comuna Brazi, iar premiul special al juriului Mariei Cristea-Vrancea. Au participat scriitorii Aurel Mihale, Niculae Stoian, Virgil Carianopol, Al. Raicu, Ion Potopin, Viorel Cozma, Valentin Desliu, Ion Neagu, Tudor Opriș.**

REVISTA STRĂINĂ

● **CEA** mai valoroasă biografie apărută în Franța va fi răsplătită, începînd de anul acesta, cu un premiu care poartă girul Academiei Goncourt. Primul premiat : Jean Lacouture, pentru volumul său dedicat lui François Mauriac. Hotărîrea juriului a fost anunțată simbătă, 14 iunie, în prezența lui Hervé Bazin, președintele Academiei, de Armand Lanoux, în cadrul unei festivități care a avut loc la Primăria din Nancy, și care a fost prezidată de primarul orașului, Claude Coulais. Preselecția care a avut loc în vederea alegerii celei mai valoroase biografii a reținut volumele „Colette", de Michele Sarde și „Dagobert" de Bouvier-Ajam.

● **UN COLOCVIU** chino-francez dedicat „Literaturii chineze din timpul războiului antijaponez" s-a desfășurat săptămîna trecută la Paris. A participat, alături de numeroși specialiști în literatura chineză din Franța, S.U.A., R.F.G., Italia etc. și o delegație de scriitori chinezi, în frunte cu Ai Quing, unul din marii poeți ai Chinei de azi, vicepreședinte al Asociației scriitorilor chinezi. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de Etienne Wolff de la Academia franceză, președintele Fundației Singer-Polignac, sub auspiciile căreia se desfășoară această reuniune. Un scurt discurs a rostit și ministrul justiției din guvernul francez, A. Peyrefitte. Una din ședințele colocviului a fost consacrată exclusiv operei lui Ai Quing. Din delegația chineză au făcut parte Liu Baiyn, vicepreședinte al Asociației scriitorilor chinezi, Ma Feng, Kong Lousen, Wu Zuguang, Gao Xingjian.

● **PREMIUL** „Plaisir du theâtre", care se ridică la 10 000 de franci a fost decernat lui Robert Dhery pentru întreaga sa activitate de regizor cît și pentru punerea în scenă, în această stagiune, a piesei lui Tom Stoppard „Every good boy deserves the favour" în versiunea franceză („La musique adoucit les moeurs"), semnată de Guy Dumur, la Theatre de la Ville.

● **INSTITUIT DE CURÎND,** premiul literar „Noma" își propune să stimuleze creația scriitorilor de pe continentul african. Primul laureat al acestui premiu este scriitoarea senegaleză Mariama Ba, autoarea romanului „O scrisoare atît de lungă", apărută la „Les Nouvelles Editions Africaines" din Dakar. Premiul poartă numele publicistului japonez Shoichi Noma, care a militat pentru instituirea lui.

● **TELEVIZIUNEA** sovietică a început difuzarea unui serial care, așa cum se estimează, se va bucura de o largă popularitate între telespectatori. Prima emisiune a fost transmisă dintr-o sală care adăpostește în Palatul de iarnă, prețioase colecții ale Muzeului Ermitaj. Alte 24 de episoade vor prezenta tezaurul de artă adăpostit în cele peste 300 de săli ale celebrului muzeu leningrădean. Comentariul filmului este asigurat de acad. Boris Piotrovski, directorul Ermitajului. Astfel, cîteva zeci de milioane de iubitori ai artei se vor alătura celor 3,5 milioane de persoane care vizitează anual muzeul din Leningrad.

● **PREȘEDINTELE FRANȚEI,** Valéry Giscard d'Estaing a cerut ministrului culturii și comunicațiilor, Philippe Lecat, să examineze posibilitatea ca Zidului federaliștilor din cimitirul Père Lachaise să îi fie atribuit statutul de monument istoric, avînd în vedere „rolul fundamental pe care acesta îl joacă în cultivarea spiritului național și republican de mai bine de un secol".

● **TEATRUL DE ARTĂ DRAMATICĂ DIN BEIJING** va face în toamna acestui an un turneu în mai multe țări din Europa printre care R.F.G. și Franța unde a fost invitat să participe la al doilea centenar al Teatrului Național din Mannheim și respectiv, la al treilea centenar al Comediei Franceze. Valorosul colectiv al teatrului chinez va interpreta piesa „Ceainăria", operă a marelui scriitor Lao She. Peste 70 de personaje se perindă în această piesă (scrisă în 1957) care este o oglindă a transformărilor petrecute în China primei jumătăți a secolului XX. Regia versiunii scenice cu care Teatrul de artă dramatică din capitala Chinei se prezintă în turneul european (primul turneu în străinătate al teatrului) aparține lui Xia Chun, rolurile principale fiind interpretate de cunoscuți actori chinezi printre care Yu Shizhi, Zhang Rong, Lan Tianye, Tong Chao, Hu Zongwen și alții.

● **O MIE** trei sute de dansatori, mîi de cîntăreți și alți artiști din Bretania, Irlanda, Scoția, vor participa, între 1—10 august, la cea de a 10-a ediție a Festivalului interceltic de la Lorient. În cursul acestor serbări, compozitorul Alan Stidvell va prezenta lucrarea sa „Simfonia celtică".

● **DIN CELE** 1 400 de titluri care apar în decursul unui an la editura „Progress" din Moscova, peste 900 sînt cărți tipărite în limbi străine. (Editura publică volume în limba rusă și în alte 48 de limbi). La Tîrgul internațional de carte de la Moscova de anul trecut, editura a încheiat 72 de contracte de achiziționare a dreptului de autor și 122 de înțelegeri preliminare pentru studierea unor opere care ar putea să facă obiectul unor viitoare tipărituri. În momentul de față, redactorii editurii moscovite pregătesc mai multe apariții de marcă, printre care : „Soldatul și femeia" de Max Walter Schulze (R.D.G.), „Un foc mistuie alt foc" de Herve Bazin (Franța), „Marea căutare" de Tom Sharpe (Anglia), „Oameni buni" de Hiroshi Saggami (Japonia). Editura sovietică publică anual mai multe volume în colaborare cu edituri din străinătate, între partenerii din alte țări și editura „Progress" stabilindu-se bune relații de conlucrare.

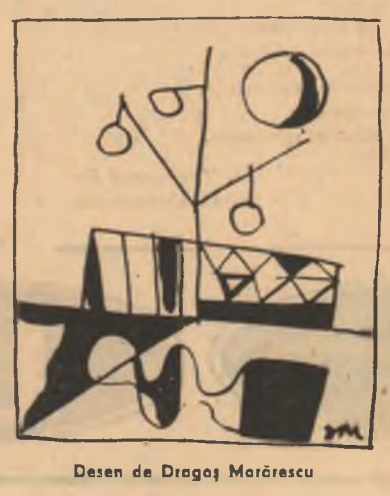

Desen de Dragoș Marărescu

● **SCRIITORUL FRANCEZ** Jean Claude Guillebaud, autor a numeroase lucrări de călătorie, a publicat în editura „Le Seuil" o documentată carte, UN VOYAGE VERS L'ASIE. În cele 23 capitole ale volumului cititorul se plimbă de la Roma la Hong-Kong și de la Katmandu (capitala Nepalului) înapoi pe străzile Parisului, într-o călătorie de-a curmezișul Asiei de astăzi, căreia nu-i scapă nimic, de la măreția monumentelor pînă la viața modestă din cartierele mizere, indiferent dacă străbate orașe cunoscute sau drumuri neînsemnate. Autorul, care pregătește alte călătorii ce vor da naștere altor cărți regăsește în drumurile sale itinerariile marilor călători, de la Lavarede la Joseph Kessel și de la Albert Londres la Blaise Cendars.

● **FĂCÎND O PARALELĂ** între Lorenzo I, zis Magnificul, unul din membrii familiei florentine de Medicis, și Joseph Hirshhorn, urmaș al unor emigranți săraci letoni de la începutul secolului, stabiliți în Brooklin, care reușește să facă avere din comerțul cu mărfuri, scriitorul american Barry Hyams publică în editura Dutton volumul HIRSHHORN : MEDICI FROM BROOKLIN. Stirnit de colecția de artă a lui Henry Clay Frick (azi casa-muzeu Frick din New-York), Hirshhorn începează și reușește să-l depășească, devenind cel mai important colecționar care a cumpărat adevărate „cantități" de tablouri și sculpturi ale artiștilor contemporani americani. Într-un sens, el l-a întrecut pe Frick, intrucît cu sprijinul guvernului federal, el înființează HIRSHHORN MUSEUM AND SCULPTURE GARDEN în Washington D.C. El are superioritatea — față de ceilalți colecționari americani — de a fi ajutat și încurajat arta autohtonă.

● **PRINTRE** numeroasele monumente ale unei vechi civilizații, descoperite în Valea Hindului în urmă cu aproape jumătate de secol, s-au găsit sute de sigilii și medalioane cu diverse inscripții. Ele mută în urmă cu cca 2000 de ani data apariției scrierii în India, întrucît pînă la aceste descoperiri se considera că scrierea indiană apăruse în sec. III î.e.n. Savanții sovietici au stabilit că scrierile se subdivid în trei părți : onomastice, de cult și cronologice. Citirea sau chiar simpla explicare a textelor laconice și limitate, extind cu mult cunoștințele despre viața și cultura orașelor protoindiene. Tot cu ocazia descifrării lor, s-a reușit să se reconstituie și vechiul calendar protoindian, stabilindu-se că protoindienii știau să coroboreze calendarul solar cu cel lunar.

28 IUNIE 1980

Tineri traducători

● Că traducerea are o importanță capitală în **dinamica oricărei culturi** care nu vrea să rămînă **închistată în propriile-i limite**, este un adevăr care nu mai trebuie demonstrat. Că traducerea presupune o disciplină **științifică** în care își dau întîlnire, la graniță, stilistica și lingvistica, de asemeni nu mai trebuie demonstrat. Dar că traducerea, pe baza etichi implicite celor doi factori amintiți mai sus, adică pe baza **responsabilității culturale și a rigorii științifice**, se constituie într-un **gen literar**, aceasta este o asertiune care se cere din cînd în cînd demonstrată.

Din acest punct de vedere mă bucură nespus solicitarea revistei „Luceafărul" de a „patrona" debutul tinerei traducătoare Natalia Ilieș. Mi se pare că aici ne aflăm în fața unui caz în care caracterul literar al traducerii este demonstrat cu prisosință. Firește, „limba-sursă" a tălmăcirilor sale îmi rămîne inaccesibilă. Însă, ca filolog și ca „mai bătrîn" traducător pot recunoaște în caratele poetice ale „textului-țintă" asceza dicționarului și a gramaticii, cît și pasiunea de a „anexa" limbii românești verbul unui mare poet.

Natalia Ilieș face parte din foarte tînăra generație de filologi-sinologi pentru care, cu o expresie a lui Tudor Vianu, cercetarea devine „un mod de viață". I-am citit teza de licență, o frumoasă analiză bachelardiană a poeticii elementelor în opera lui Go Mo Jo, și m-am convins de reala ei înzestrare pentru studiul științific al literaturii. Citindu-i acum tălmăcirile din același Go Mo Jo și poemul în proză al lui Lu Xun, mă conving că Natalia Ilieș este o poetă, a cărei nevoie de expresie a ales modestia și anevoioasa cale a transubstanțierii discursului altuia în cuvintele noastre.

Îl cunoșteam pe Go Mo Jo din traduceri de a doua mînă, care îl întuneca în mare măsură strălucirea alchimiei verbale. Această mică mostră redă marelui poet al Chinei contemporane statura pe care o merită.

Este un serviciu pe care tînăra „discipolă" îl face marelui maestru, dar nu este mai puțin un serviciu pe care Natalia Ilieș îl face limbii și culturii românești. Căci în veacul nostru al „patriei mondiale", a vorbi altora despre ei înșiși, dar cu vorbele tale, înseamnă a le vorbi despre propriul tău sine.

La acest început de drum, să-i urăm Nataliei Ilieș să se bucure de roada primei înfloriri.

V. Ivanovici

LU XUN

Inscripție pe piatra funerară

Am visat că ședeam în fața unei pietre funerare și citeam inscripțiile incrustate. Pe lespedea scorojită, năpădită de mușchi, parcă făcută din nisip și pietre, mai rămăseseră doar frînturi de fraze :

„Prilejurile de veselie și de înfiăcărare mă lasă rece ; în ceruri am zărit doar genunea ; și tot ce achii mi-au văzut nu era decît ; cînd nu mai ai dorință ești mîntuit...".

„Era odată un strigoi care s-a preschimbat într-un șarpe lung, cu colții veninoși. Nu obișnuia să muște oameni, ci se mușca pe sine și în cele din urmă a pierit..." „...pleacă !... !".

După ce am dat acel lespezii, am zărit un mormînt singuratic. Nu era acoperit cu verdeață, dar se și dărăpănase. Prin deschizătura mare de la intrare zăream cadavrul putrezit, fără creier, pîntece și inimă. Pe chip însă, nu i se citea tristețea morții. Vedeam fățul ca prin ceață.

Temîndu-mă că nu mai apuc să întorc spatele, priveam ca și pînă acum rămășițele inscripțiilor de pe spatele pietrei funerare.

„Am ales să mă mănînc pe mine însămi, ca să știu ce gust am. Din sălbatice dureri o rămîier puteam afla ce gust am ? Dar după ce nu am mai simțit dureri am putut din nou să muște din mine. De unde să știu încă ce gust am, cînd [illegible] ?" ...Răspunde-mi. Da nu, da-ți !...".

Dădeam să plec, cînd cadavrul din mormînt se ridică și mult timp a-și mușcat buzele :

„Cînd voi deveni țărînă, atunci mă vei vedea zîmbind".

Am fugit degrabă, [illegible] întorc privirile, de frică să nu mă văd urmînd.

GO MO JO

Venus

Gura ta pentru dragoste lăcută
o-asemuiesc pocalului cu vin ;
neostoită licoare de struguri
ce fără saț mereu mă va-mbăta.

Iar sînii tăi crescînd alăturați
îmi par ca două gemene morminte
în care vom dormi răstimp de veci
ce preschimba-va zăpada în rouă.

Cîntec de beție sub prunul înflorit

Floare de prun ! Floare de prun !
Laudă frumuseții, frumuseții tale !
Făptura ta revarsă din străfunduri
seninul cer înmiresmat
îmbobocind în minunate flori.
O, floare, o, iubire,
strălimpede esență a tăriei,
izvor al vieții !
De n-ar cunoaște primăvara — florl,
de n-ar cunoaște oamenii — iubirea,
ce chip s-ar mai citi pe chipul lumii ?
Laudă frumuseții tale,
laudă frumuseții ce-s eu însumi
și-i al zidirii trup, oglindă-n mine.
Mai e vreun tu ?
Mai e vreun eu ?
Mai sînt oare cei vechi ?
Mai sînt vestite lacuri de pe-aiurea ?
Fărîme-n față-mi idolii, cu toții.
Sfărîmați ! Sfărîmați ! Sfărîmați !
În cînt mi se fărîme glasul meu !

Sînt cel ce idolii binecuvîntă

Sînt cel ce idolii binecuvîntă !

Binecuvîntez soarele, munții, mările,
binecuvîntez apa, focul, marile fluvii,
binecuvîntez viața, moartea, lumina,
întunericul,
binecuvîntez canalul de Suez, Panama,
Marele Zid, Piramidele,

binecuvîntez Duhul Creației,
binecuvîntez forța, inima, sîngele,
binecuvîntez bombele, tristețea,
binecuvîntez distrugerea ;
Binecuvînt distrugători de idoli,
mă binecuvînt ez pe mine !
Eu sînt acel ce idolii-i distruge !

Noaptea

Noapte, întunecată noapte,
doar tu poți fi Democrație.
Tu îmbrățișezi întreaga omenire :
sînt una și săracul și bogatul, gunoiul,
nestemata,
frumosul și uritul, nebunul, înțeleptul.

Sărac, bogat, gunoi ori nestemată,
frumosul și uritul, nebun ori înțelept,
acestea — rădăcini întinse,, acestea — lujeri
al durerii
topite curg în tine, în marele furnal.
O, tehnolog și faur de făt al armoniei,
de bucurie a pistilului rodind
neatîrnare, libertate, egalitate, pace.

Noapte, întunecată noapte,
iubire înrădăcinată-n suflet,
nu vreau să te mai părăsesc !
Urăsc lumina ; răspîndite raze
în lumea-ți fără de nuanțe, năvălind,
vor zămisli brutale diferențe.

Traducere de
Natalia Ilieș

MARC QUAGHEBEUR

● Poet belgian de expresie franceză, Marc Quaghebeur este unul din cei mai interesanți poeți ai „ultimului val" aflat în zona de interferență a principalelor tendințe poetice din Belgia : neoclasicismul și postsuprarealismul, care domină lirica belgiană francofonă contemporană.

Născut la Tournai în 1947, Marc Quaghebeur este îndrăgostit de „puritatea cuvîntului", volumele sale fiind rezultatul unei continue munci de „epurare", concepția sa despre rolul cuvîntului în poezie, fiind influențată de scrierile de semiotică ale Juliei Kristeva. El a scos pînă acum două volume de versuri (**Forclaz**, Editions Pierre Jean Oswald, Paris, 1976 și **L'Herbe seule**, Editions l'Age d'Homme Lausanne, 1976) și s-a făcut în același timp cunoscut prin lucrările sale critice dedicate unor personalități ca Arthur Rimbaud, Yves Frontenac și mai ales François Mauriac.

Cu lucrarea **Teatrul tînăr în Belgia**, poetul care debuta în antologia **Șase poeți tineri** scoasă în orașul natal, se dovedește a fi un analist subtil al mișcării teatrale din țara sa. Primit în mod călduros de critica de specialitate din Franța și Belgia, Marc Quaghebeur se vrea își reușește să fie) creatorul unui limbaj nou în care urmărește „înflorirea limbajului trăirea sintaxei, în fenomene care sînt imposibile și pe care noi le cunoaștem totuși".

Forclaz

I

Pielea sfîșiată a unui copil spînzură ucisă
cu festoane dinte-un zid

Măști de metal închid în ele tăcerea
Jărăgatul ruginit a culeș șingele florilor

II

Tropotul asmuțit [illegible]
Pîlnia drumurilor își stăpînește
Lichenii albi străvezii înșiră între dinți

Ființă privirea, și apoi această pasăre fără
pereți

Pumnii cu nervi șîngerați pe masa scrîșnesc
din hăuri sălbatice
Cerul se deprinde cu pelerina nămolului

Orice solicitudine e o solitudine

Desen de Raluca Grigorcea

III

Legănatul palmelor fără de viagă

Trezire în aleile lui decembrie,
De-a lungul lor, urme de pași ce se-ntretaie
în ritmul lent al înfrunzirilor,

Cantată pentru degetele vîntului,
Legănatul palmelor fără de viagă

IV

Închipuie în mirișie
Maci albi și margarete albastre

Sub izbucnirea savei arborii leșinau

O pasăre pe trupurile noastre
Purta în cioc un fir de lînă albă

V

Îndărătul geamului unde curgea ploaia,
unde picura soarele,
vorbeam despre ploaie, vorbeam despre
moarte. Ararseori,
corpurile se alegeau plajei ; ele preferau
pagina.

Opririle nu erau niciodată decît intermitente.
Noi eram
așezați sau în picioare ; și vorbeam despre
trup pentru
a fi siguri că trăim.

Existau tăcerile pentru a repara pierderea
nemăsurată a
cuvintelor noastre. Dar tăcerea reînvia
moartea. Vorbeam
din nou asumîndu-mi răspunderea.

VI

Visează puritatea de marmori și lumine
În care roșeața argintie a acoperișurilor să
fie al frunzișului blazon
Dăltuiește torentul și muntele-l pipăie
Pentru ca să se nască pasărea catedralelor
nămolite.

În puț tăinuit, poartă doliul himeral ca le-a
zămislit.
Acceptă să mori. Măștile morții sînt
rămășițele noastre vii.
Destrunzește arborele în licăni sări.
El să-și despoaie seva în fructul albumul,
incoercibil,
al unei mlădițe.

VII

Am luat cartea
Am aruncat-o pe fereastră.
Ochiurile s-au spart.

Marc Quaghebeur : «Forclaz» (Editions Pierre Jean Oswald, Paris, 1976)

Prezentare și traducere de
Valeriu Stancu

PHILIPPE JACCOTTET

Luna la răsărsatul verii

În vîrtejurile [illegible] mai sensibile
strălucește încă oceanul luminii
ce a pătruns fiecărui prin textile
pe cînd oamenii munceau
înălțînd un fum curat.

Rămîi astfel suspendată
de cumpănele zorilor
între jăratecul presimțit
și oceanul pentru pierderea

Frunze sau aripioare de mare
sau timp care lucește rămîi.

Aceste ape, aceste flăcări îngemănate în aibă
și piscurile suspendate :

inima mă părăsește lesne
pentru împinsă prea sus.

PHILIPPE SOUPAULT

Nu întoarceți capul

Întîmplă [illegible]
și privește-le în față
doar în fața ta
Este un tăcere tărîmul nostru
care se apropie cu blîndețe
Pașii vestiri clipele noastre
cu [illegible] acest pămînt și acest destin
Putem sfîrși oricînd
ca o pasăre
și atunci vom fi
această lumină ce cîntă
pentru noi
eliată cu această lume această mare aceste ceruri
murmură fericirea noastră
fericirea tuturor fericirea ta și a mea
Să întîmpinăm să ascultăm
acest cîntec înalt
din zori pînă în apus
Spre izvoarele vieții noastre
lună în lună
toate noastră și viața noastră
Nu mai așteptăm
nu mai regretăm
Dacă o dată o singură dată
vei întoarce capul
vei pierde deschizînd mîinile
această comoară care este o clipă
o singură clipă
din acest timp timpul nostru

JEAN CLAUDE RENARD

Cuvînt (6)

Izvoarele nasc din pietre,
Pe ea, în iarbă,
Gestul zămislirii.
Cocoși albi străbat faleze.
În sus, în jos
Scadența sîngelui poartă spre abisuri.
Chiar și zăpada prevestește insule.
Ele strălucesc în noapte
Cu apele sfinte.
Aceste sărbători verzi, aceste basme
Culeg din fluviu doar copilăria.
Fiece dumb de nisip e frumos
Ca un trifoi molatic
În care focul prevestește
Că fi-vor, mîine,
Orașe sub ramurile sale.
Moartea e pură în estuar

– Și străvezimea de locuit.
Prin ea vorbește
Graiul divinității neprihănite.

Traducere de
Sanda Ungureanu

Sabin Bălașa : „Tineret"

LIRICĂ DIN R.D.G.

JOHANNES BOBROWSKI

Vulturul

Cu aripile larg destăcute
deasupra răsfrînt,
deasupra mînăstirilor,
deasupra pădurilor
vulturul — pată de noapte
pe pînza furtunii ; ușa
mi se scutură de vînt — trebuie
să mă trezesc, trebuie să deschid
acum ce-mi rătăcesc
prin lăstărișuri.

Cu aripile larg destăcute
eu mi-am întins vulturul, emblemă
deasupra ușii — trebuie
să dorm ; iar în somn vreau
să plutesc, pată de noapte
deasupra pădurilor.

RAINER KIRSCH

Plîngînd

Cînd oamenii suferă, plîng
ingenuu
unii, spre a ne exprima poate,
năvălnic.

O plîng ; Cheama pe-o [illegible]
femeia ;
ori are necazuri la slujbă ;
dacă moare o rudă îndepărtată,
cumpără o iarbă de trei mărci jumate,
dacă ruda e mai apropiată
iarbă mai scumpă,
pe-o ceică cer, se va plînge la greșeală ;

o tarfuie spartă —
e tot un motiv spre a plînge.
„Trebuie plîns cu adevărat".

Numai în romantice, cum scrie în cărți,
plîng în clipele
de nemărginită fericire.
Așa era mai demult,
existau, dacă nu știi, niște fîri
romantice.

Dar sînt încă oameni pe lume,
care
nici nu mai au putere să plîngă.
...și trebuie să le venim în ajutor.

HELMUT PREISSLER

Gînduri

Cînd îndrăgostiții
Se vor plimba fără grijă
pe acolo unde-s acum îngrădiri ;

Cînd ei, întîlnindu-se vor păși
împreună peste riul care
nu-i va mai despărți ;

Cînd își vor uni
drumul spre școală
în pas fericit ;

Și pe marginea lui vor citi
că noi, cei de astăzi, aici,
cu arma în mînă, am vegheat pacea lumii,

Atunci ei, desigur,
vor îmbrățișa cu privirea iluminată
și livezile și florile ;

Atunci ei, desigur,
vor înțelege că noi eșărat-am
și livezile, și florile, și dreptatea viitorul.

GÜNTHER KUNERT

Norii

N-am nici un motiv să laud norii :
zborul lor fără sens, destrămat,
Culorile lor, monoton mohorîte,
sau,
în zilele verii
uriașe marmane pufoase
prin care străbate lumina soarelui
în săgeți ca de proiector...
toate acestea-s lipsite de sens.

Dar apoi cugetați
la ploaie, la umbră,
ce ne sînt oferite fără rezervă
oricînd avem nevoie de ele
cu o prietenoasă tăcere.
...iubesc, ce mult iubesc norii...

Traducere de
Anatol Ghermanschi

SPORT

Cu multă nerăbdare pentru ce va urma

Nevrînd să mă alătur în nici un fel grupului inclnat la **Romînia Literară** ca să condamne, să controleze, să supună și, în caz de împotrivire, să pedepsească, lovind cu nagaica și biciul literele române, mut cronica de sport pe care-o semnam în această revistă în coloanele **Luceafărului**.

Nu face să-ți cumperi strană în biserică tuciurie și nici să te prindă amurgul într-o religie care profesează tocmai ceea ce condamnă la alții — exclusivismul, ca să dăm de-o pildă gingașă. Și apoi m-am săturat să-mi înșir isclitura în apropierea unui sfert de pagină bolnav de mania grandorii și cotropit de-o avalanșă de scîncete care se vor cosmice și nu izbutesc să fie decît plictisească rîncedă.

Dar să lăsăm curcubeul băieților ce vor să-l toarcă subțire ca să cîrpească ciorapii stăpînilor și să trecem să lăudăm faptele verii. În cimoie se leagănă, acum, frumos îngîmfați, cireșii, orzul urcă din spic în silozuri, ca să ne spargă cerul gurii, mai spre toamnă, sorbit din peștera unei halbe, smeura i-a luat lumii piuitul — 40 lei kg. — călești de sidef lunecă pe drumurile serii, pe cele deasupra teilor și la maluri de riu fumegă alb-argintiu sălcii sub care adolescentele în prag de examen scandează la unison poemul „Laudă semănătorilor de păduri". E o vară veselă, ca o desfundare de butoaie, cu vin purpuriu, numai proștii o-vor plină cu mușuroaie de țarină sau de cîrpă arsă — și, doamne-ferește, o pot avea ! Căci nimic nu vine mai repede ca năpasta dacă o chemi cu tot dinadinsul. Sa te tăvălești prin iarbă, fumînd din același fir de ismă pe care s-a oprit să-l fumeze și o libelulă, pe urmă să te arunci gol în riu, ca să te privești ochi în ochi cu lipanii — mă, bunicii noștri, la prima stabilizare, erau serviți la masa reporterilor care cîntau viitorile de la Canal înveliți în hîrtii de cinci, zece sau chiar cincizeci de mii lei ! — apoi să te scuturi de limpezimile pădurii și să te bați cu iezii, cap în cap — iată minunile ce mă doboară sau mă așează în tiparul înfrățirii cu toate ale lumii, nu și în ale altora. Îmi plac norii plini de dogoare, chipurile lor de călugări porniți să muște din lună, ca o ramură încărcată de caise, vorbe-n vînt, ploaia a scuturat multă piatră peste bucuriile ce ni se cuveneau și-n loc de arome, dacă ești copil ascultător și citești ce scrie un critic, poți să devii din prost deștept și să înțelegi că a-ți fi publicat fotografia, în urmă cu cincizeci de ani (gol pușcă, așa cum te-a adus barza) e cam una și aceeași cu a lupta cu arma-n mînă împotriva burgheziei și a fascismului internațional. Dacă el zice, eu mă predau și mă întorc la ale sportului și cu prisosință la salcîmul în care pun seara cîte două căldări de stele ca să facă ochi, spre dimineață, în visul copiilor. Salut, și să fugim prin ierburi, spre miazăzi, spre miazănoapte, spre răsărit și spre apus, pînă cînd septembrie ne va scutura la urechi struguri lungi și galbeni cît vulpile (cele mereu și prea mult și pe nedrept hulite).

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115 tel. 50 21 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII
Paginator Dobre Marian